

Yıl:1 / Sayı:1

Avcılar İlçe Milli Eğitim
Müdürlüğü'nün Yayınıdır

**Avcılar İlçe Milli Eğitim
Müdürlüğü Adına Sahibi**

Emin ENGİN

Genel Yayın Yönetmeni

Mustafa TÜRK

Yayın Kurulu

Mecit BAYAR

Mehmet ALŞAN

Berkan TATAR

Mustafa AYATA

Mustafa TÜRK

Dizgi

Adem ÖZBAY

Yeliz YILDIZ KARASAKAL

Kapak Resmi

Ressam Bujar Babis

ARIZİ (Arnavutluk)

Adres

Cihangir, Ormanlı Caddesi
Avcılar Hükümet Konağı No:55
34310 Avcılar/İstanbul
Telefon: (0212) 509 54 54
Belgegeçer: 0212 694 19 21

**Bütün yayın hakları Avcılar İlçe
Milli Eğitim Müdürlüğüne aittir.
Kaynak gösterilerek yazılardan
alıntı yapılabilir.**

Tasarım

AZ Yayıncılık

Baskı / Cilt

İnkılap Kitabevi Basım Tesisleri
Çobançeşme Mahallesi Altay Sokak
No:8 Yenibosna / İstanbul
Telefon: (0212) 496 11 11
Faks: (0212) 496 11 12
İnternet sitesi: www.inkilap.com

Haziran 2017 Bahar Sayısı

ISSN No: 2587-0432

2

Önsöz

4

**Mesnevi'de Eğitim Yöntemi ve
Pedagojik Yaklaşımlar**

21

**Konfüçyüs ve Sokrates
Yetişkin Eğitimi**

42

**İslam, Eğitim, Bilim:
Aliya İzzetbegoviç**

47

**İsmail Gaspıralı ve Cedid
Mektepleri**

50

**1869 Maarif-i Umumiye
Nizamnamesi**

53

**Nurettin Topçu'dan
Öğretmenlik Üzerine**

58

Mültecilerin Eğitim Sorunları

86

**Eğitim ve Öğretim Dilinde Bir
Ana Arter: Alegori**

101

Eğitim ve Geleceğin İnşası

105

**Eğitişim, Öğretişim, Yönetişim
ve Rehberlik**

107

Ne Olacak Bu Gençliğin Hali!

109

İlklerin Adamı: Nikola Tesla

Merhaba Değerli Okuyucularımız,

Saygı değer öğretmenlerim,

Değerli meslektaşlarım,

Güzîde velilerimiz ve çok sevgili öğrenciler,

Bu “Hoş geldiniz” yazıma, ‘Bağlamın Ölümü’ adını verdim...

Çünkü, geçenlerde gençlerle sohbet ederken, irticalen (*kendiliğinden, spontane, doğal olarak*) sözlerimin arasında “Bağlam” kelimesini kullanmıştım. Sonra nasılsa, bir taraftan derdimi anlatmaya çalıştığım hâlde, gençlerle göz temasını kaybetmeden “Bağlam” kelimesinin anlamının gençlerimizin zihinlerinde kavramsal bir karşılığının olmadığını farkettim.

Bağlam nedir?

Sonra içimden geçirdim... Hergün kelimelerimiz ölüyorlar ve göç ediyorlar... Yaşamlarımıza tutunmadan önce kitaplara, sonra sözlüklere, oradan da kütüphanelere ve arşivlere gömülerek gönül dünyamızdan usul usul çekiliyorlar.

Düşündüm de, bunun bize toplumsal maliyeti nedir acaba?

Söyleyelim: En basitinden *iletişim kazaları!*

Daha sonra, öze ya da dışa yönelmiş şiddet. Bunaltı. Gerilim. Kötü alışkanlıklar. Protest ve aykırı tavırlar. Marjinallik. Salâşlık. Bohem. Zevkperestlik. Koşturmaca. Dikkat eksikliği. Öğrenme güçlükleri. Aile içi travmalar. Anlam yitimi. Depresyon. İntihara varacak kadar varoluşsal bir boşluğa savrulma. Uyuşturucu, alkol, sigara. Bedenlerin istismarı. Saplantılar. Uykusuzluk. Endişe ve kaygı bozuklukları. Dile-söze gelemeyen içsel çatışmaların bedenselleşerek ortaya çıkan sinirsel veya organik yakınmalar, lokal ağrılar, zayıflık veya aşırı kilo, yeme bozuklukları, özsaygının yitimi, öz bakım becerilerinin terkedilmesi, sıfır tolerans, empati yitimi, nezâketin terkedilişi, asosyalleşme veya antisosyal bir davranış repertuarı geliştirme ve sonuç olarak güvensiz, tekinsiz ve de itici bir insan olmaya doğru evrilme....

Abartmıyorum! Bütün bunların hepsi “Bağlam”ın, yani kelimelerin ölümünden sonra başımıza gelenler!

Pekâlâ “Bağlam” nedir?

Bağlam: Kısaca, bir şeyi o şey yapan herşey. Bütünleşik olarak bir olgunun/şeyin evreni. Ya da bir olgunun kristalize olmuş örüntüsü veya özgün çağrışım uzayı.

Bir anlamda ‘Bağlam’, bizi yaşama tutunduran kişisel örüntümüz de sayılabilir. Hattâ, denilebilir ki, kendi bağlamımız esâsen kendi anlam çatımızdır. Başka deyişle; değerler dünyamız ve de kişisel anayasamızdır.

Kısaca ‘Bağlam’; bizi, biz yapan *herşey*: Varoluşsal referanslarımız. Değerlerimiz. Türkülerimiz. Hikâyelerimiz, Ezgilerimiz. Şiirlerimiz. Mimarimiz. Atasözlerimiz. Değişlerimiz. Manilerimiz. Ebrularımız. Dügünlerimiz. Kına gecelerimiz. Geleneklerimiz. Göreneklerimiz.

Destanlarımız. Mâtemlerimiz. Şehitlerimiz. Atalarımız. Lehçemiz. Dilimiz. İnancımız. Yunuslarımız. Mevlânâlarımız. Hacı Bayramlarımız. Analarımız. Bacılarımız. Tonton dedelerimiz. Bayram sabahlarımız. Hasadımız. Ekinlerimiz. Çınarlarımız. Salkım söğütlerimiz. Oya işlemelerimiz. Çeyizlerimiz. Kır atımız. Telli-duvaklı gelinlerimiz. Damatlarımız. Folklorumuz. Al yazmalarımız... Bağlamamız,, udumuz, kemençemiz, sazımız, sözümüz, rebabımız, zurnamız, davulumuz, halayımız...

Yani bizi *biz* yapan; bizi, Anadolu yapan herşey!

Hikmet geleneğimizin bilge isimlerinden Halil Cibran’ın da ifade ettiği gibi: “*Nasıl ki tek bir yaprak, bütün bir ağacın sessiz bilgisi olmadan sararmazsa; aynen öyle de, hatâ işleyen hepimizin gizli irâdeleri olmaksızın kimse hatâ işleyemez.*”. Düşünüyorum da, acaba bu bağlamın ölümünde veya dilimizin sığlaşmasında bizlerin de hatâsı yok mu?

İyi de, diyeceksiniz ki, “Bağlam” nasıl ölür?

Şöyle: Önce kelimelerimiz küsererek uzaklaşır bizden. Gücenirler adeta bize. Sonra anlamlar(ı) uzak düşer özümüze. Ardından, ‘*anlam yitimi hastalığı*’ bulaşır dağarcığımıza. Biteviye anlamsızlaşınca kavramlarımız ve değerlerimiz; davranışlarımız da yavaş yavaş küntleşir ve de tekdüzeleşir. Sonuçta da, yaşam(d)a anlamı ve ideali olmayan yürüyen cesedler gibi oluveririz.

Dahası; ‘*anlam*’ ve ‘*değer*’ üretmeyen kaba-saba tüketicilere dönüşerek, en başta kendimize, sonra yakınlarımıza, daha sonra da çevremize ve evrenimize zarar vermeye başlarız.

Aslında kelimelerimiz öldükçe *biz* de ölürüz.

Shaekesper’ın dediği gibi:

“*Kelimeler, kelimeler, kelimeler...*”

Sözü uzattığının farkındayım! İşte dergimizin *bağlamı* bu... Adı gibi kendisi de bir neşîde olan dergimizle *şifâcı* ve *inşâcı* bir dil geliştirmek için yola çıktık. Eğitim ve öğretim hizmetlerinin tüm paydaşlarıyla ortak bir bağlamda buluşabilmek için tekrar millî ve mânevî değerlerimize yaslanmak istedik. Böylece, nitelikli nesiller yetiştirmek ve de vatana ve milletine vefâlı bireyler kültürlenmek için yola çıktık. Dahası, zamanımızın rûhunu ve realitesini kavramasını dilediğimiz gelecek nesillerimizle birlikte çok büyük bir âile olduğumuzu tekrar herkese hatırlatmak istedik.

Bu dilek ve temennilerimle, dergimizdeki makalelerle sizleri başbaşa bırakırken, sizden son bir ricâm daha olacak; o da şu: Lütfen, bugünden sonra hayatınıza hergün bir *kelime* katar mısınız?

Lütfen!

Keyifli okumalar dilerim.

Güz sayımızda görüşmek üzere, saygı ve sevgilerimle hepinizi kucaklıyorum...

Emin Engin
Avcılar İlçe Milli Eğitim Müdürü

Mesnevi’de Eğitim Yöntemi ve Pedagojik Yaklaşımlar

Mevlana veya Mevlana Celâleddin Rûmî olarak bilinen büyük Türk düşünürü Celâleddin Muhammed, 30 Eylül 1207’de Horasan yöresindeki Belh (bugün Afganistan sınırları içinde) şehrinde doğdu. Babası, kendi çağının büyük mutasavvıflarından ve din bilginlerinden Bahaeddin Veled’dir. Mevlana 17 Aralık 1273 yılında Konya’da vefat etti.

Mesnevi, tasavvuf için büyük önem arz eden edebi eserlerin belki de başında gelmektedir. Yüzyıllardır bu esere dünyaca duyulan ilginin son derece yüksek olduğu bilinmektedir. İlginin bu denli yüksek olması iki temel sebebe bağlanabilir. Bunlardan ilki eserin içerdiği mesajlar olmakla beraber, bunlardan ikincisi eserin bu mesajları iletişimdeki pedagojik başarısıdır. Eserin okuyucuyla arasında son derece sağlıklı bir iletişim kurulabilmesi Mevlana’nın insan doğasını ve nasıl iletişim kurulabileceğini ne kadar iyi kavradığını göstermektedir.

Mesnevi’de insanı eğitmek için anlatılan metotlar kadar, iyi bir eğitimin, öğretmenin ve öğrencinin de sahip olması gereken özelliklere dair mesajlar sürekli olarak verilmektedir. Bu metotların ve mesajların modern psikoloji ve pedagoji bilimlerinde de bugün kabul edilen çeşitli doğrularla çok sayıda kesişim içermesi Mevlana’nın insan doğasını ne kadar iyi kavradığını ve eserinin evrenselliğini göstermektedir.

Mesnevi’de mükemmel bir anlatım, kıvrak bir zekâ, sağlam bir inanç, sıcak bir sevgi vardır. Uzun yüzyıllar çeşitli kurumlarda binlerce kişiye sevgi yolunu, inanç yolunu, doğru yolu göstermiştir. Günümüzde çeşitli dünya dillerine çevrilen, çeşitli eserlerin yazılmasına vesile olan bu eserin birçok Türkçe çevirileri de bulunmaktadır.

Mevlana, Mesnevi’nin I. cildinin önsözünde; “Mesnevi, hakikate ulaşmak ve Allah’ın sırlarına ağâh olmak isteyenler için bir yoldur. Mesnevi, temizlenmiş kişiler için gönüllere şifadır. Kur’an’ı açıkça anlamaya yardım eder, huyları güzelleştirir.” diye buyurmaktadır. Mevlana, eserini etkili kılmak, fikirlerini, duyularını daha güzel açıklamak için bazı garip, müstesna hikâyeleri örnek olarak vermekte, irfan sahibi kişileri adeta büyüleyen güzel beyitlerini, bu hikâyeler arasında sıkıştırılmaktadır. Birbiri içine giren bu nadir hikâyeler arasında gizlenmiş bulunan Mesnevi cevherlerini, bu ilahi hikmetleri bulup çıkarmak için çok dikkatle uğraşmak, emek sarf etmek ve çok sabırlı olmak gerekmektedir. Nitekim Mevlana’yı çok seven ve altı cilt Mesnevi’yi dikkatle okuyarak, seçtiği beyitleri manzum şeklinde İngilizceye çeviren, Mesnev-i Manevî of Mevlana Celâleddin Muhammed Rûmî adı altında bir kitap neşreden İngiliz müsteşriki Whinfield, eserinin önsözünde, “Mesnevi’yi baştan-başta tercüme etmek tahayyül edilemez derece sıkıcı olabilir. Çünkü Mevlana, hikâyeleri anlatırken daima mevzu dışına çıkıyor ve esas hikâyeyi bitirinceye kadar, araya başka hikâyeler katarak onlardan ahlaki neticeler çıkarıyor.” diyor.

Mevlana’nın eserlerinden anlaşılıyor ki kendisi iyi bir pedagoğ, Mesnevi adlı şaheseri de bir pedagoji kitabı mahiyetindedir. Mevlana, eğitimin insanın yaratılış gerçeği

üzerine kurulmasını, kişilerin tabiatlarındaki sanat ve hünnerleri geliştirmesini ve onların olgun gönüllerinin hizmetine sunulmasını istemektedir. Mevlana iyi bir cemiyet adamı olması münasebetiyle iletişim, hoşgörü ve diyaloga büyük önem vermektedir. Mevlana yaşadığı dönemin iyi bir eğitimcisidir. Medresede, camide, sohbet meclislerinde hem öğretim faaliyetlerinde bulunmuş hem de manevî eğitimcilik vazifesini yürütmüştür. Bütün yaşamı eğitim ve eğitsel etkinliklerle geçen Mevlana, eserlerini de bu amaçla yani insanların eğitimine duyduğu ihtiyaç sebebiyle yazmış veya yazdırmıştır. Mesnevi’nin yazılı aşamasında da bu amaç açıkça görülmektedir. Özellikle öğretmen ve öğrencilerin istifade etmesi gereken bir eser özelliği taşımaktadır. Bu yönüyle de Mesnevi didaktik bir eserdir.

İnsanın en uzun yolculuğu, kendi iç yolculuğudur. Mevlana ve Mesnevisi, böyle bir manevî arayışı olan gönüllere sunulmuş ilâhî bir armağandır. Bu dünya gurbetinin bağı yanmış ve dudağı çatlamış yolcuları, susuzluklarını o irfan çeşmesinde kandırır, gönüllerini o cennet esintileriyle serinletirler. Mevlana ve büyük bir insanlık panoraması olan Mesnevi’yi tanımak, kendi kendimizi tanımak, kendi iç portremize ayna tutmaktır. O parlak ayna 8 asırdır 7 kıtada elden ele dolaşıyor ve bizi bu uzun ve mukaddes yolculuğa çağırıyor.

“

İnsanın en uzun yolculuğu, kendi iç yolculuğudur. Mevlana ve Mesnevisi, böyle bir manevî arayışı olan gönüllere sunulmuş ilâhî bir armağandır.

”

Pedagoji ve Mesnevi

Pedagoji, çocuklarda “eğitim bilim ve te-
orisi” anlamına gelmektedir. Çocuklarda
öğrenme, öğrenme problemleri, önemli
kişiliklerin, diğer kültürlerin nasıl öğrenil-
diği pedagoji kapsamındadır. Kelimenin
aslı, Yunanca “Paidagogeo”dur. (Paid=çocuk,
ago=yönetmek), dolayısıyla “çocuk
yönetmek” anlamına gelir. Latin kökenli
pedagoji sözcüğü Türkçede “çocuk eğiti-
mi” olarak karşılık bulur. Pedagojinin ilgi
sahası, yeni doğan ile yetişkin arasındaki
insanların eğitimidir. Pedagoji bilimi Batı
ülkelerinde uzun yıllar psikoloji bilimi al-
tında devam etmiş ve/fakat 19 yy. sonla-
rında ayrı bir alan haline gelmiştir.

Belh’te babasından öğrenim gören Mevla-
na, Konya’da onun ölümünden sonra, ba-
basının halifesi olan Seyyid Burhaneddin
Muhakkık Tirmizi’nin öğrencisi olmuştur.
Seyyid Burhaneddin’in teşvikiyle Halep’e
gitmiş, hadis, fıkıh, tefsir, edebiyat ve fel-
sefe tahsili görmüştür. Halep’teki tahsi-
linden sonra, Şam’a gelmiş, orada 4 yıllık
bir öğrenim görmüştür. Olgunluk çağında
Şems-i Tebrizî ile bir araya gelmiş, ondan
feyz almıştır. Mevlana’nın düşünce yapısı-
nın şekillenmesinde Seyyid Burhaneddin
ile Şems-i Tebrizî’nin büyük etkisi olmuştur.
Şerî ilimleri Seyyid Burhaneddin’den,
tasavvuf felsefesini ve bu felsefeye uygun
hayat tarzını da Şems-i Tebrizî’den öğren-
miştir. Şems-i Tebrizî için duyduğu tasav-
vufî aşk, Mevlana’yı şair etmiş ve böylece
İslam âleminin en büyük şairlerinden biri
olmuştur.

Bir toplumda eğitimin nasıl olması gerek-
tiğine ilişkin cevabı, o toplumun benimse-
miş olduğu veya ağırlıklı olarak uyguladığı
eğitim felsefesi verir. Bireylerin, psiko-sos-
yal açıdan sağlıklı bir şekilde gelişmeleri

ve yaşadıkları çevreye uyum sağlayabil-
meleri için onlarla olan olumlu sosyal et-
kileşim oldukça önemlidir. Sosyal bir varlık
olan insanın diğer insanlarla ilişkilerinde
iletişim becerileri önemli rol oynar. Etki-
li bir iletişim becerisine sahip olan birey
hem kendisine hem de çevresine kolay bir
şekilde uyum sağlayabilir. Bu sayede ken-
dini ayarlayabilmenin yolunu öğrenir ve
nerede nasıl davranacağına dikkat eder.
Böylece olaylara, durumlara ve geleceğe
iyimser bir bakış açısı geliştirir.

İnsanın ilişki sahası, merkezden çevreye
doğru gittikçe genişleyen daireler şeklinde
ortaya çıkar. Bu dairenin odak noktasında
aile bulunur. Aile çevresinde dünyaya ge-
len insan, doğumdan bir süre sonra anla-
mak, konuşmak, hareketlere tepki vermek
gibi ruhi ve fiziki niteliklerle davranışlar ka-
zanır. Aile, özellikle yaşamın ilk yıllarında
çocuğun gelişimini destekleyen en önemli
kurumdur.

“
**Mevlana İslam âleminin ye-
tiştirdiği önemli şahsiyetler-
den biridir. Çok yönlü bir
kişiliğe sahiptir. O bir bilgin,
mütefekkir, şair, mutasavvıf
ve gönül ehlidir. Mevlana
kültürlü bir ailenin çocuğu
olarak ilk tahsilini büyük
âlim ve mutasavvıf olan ba-
bası Bahaeddin Veled’den
almıştır.**”

”

“

**Aşk ve cezbe sayesinde insanlar işlerini “tav’an”;
yani isteyerek ve hazla yaparlar.**

”

İnsanın kişiliğini kazanmasına, hayata ha-
zırlanmasına en çok tesir eden çevrelerin
başında aile ocağı gelir. İnsanın ömrü bo-
yunca en çok etkisi altında kaldığı bu aile
çevresi, insani ilişkilerin başladığı ilk ileti-
şim alanıdır. Aile ocağında ilişkiler uyum
içerisinde sürdürülüyorsa orada çocuklar
huzurlu ve mutludur. Aile, insan ilişkileri-
nin sergilendiği bir sahne gibidir. Çocuk,
bu sahnede insan ilişkilerinin bütün yön-
leriyle gözlemler ve yaşar. Çocuk dünyaya
sadece kendi istekleri açısından bakan bir
canlıdır. Eğitimin amaçlarından birisi de
çocuğun dünyaya, insanlara ve olaylara
sadece kendi istekleri açısından değil de
birçok açıdan ve boyuttan bakabilme ye-
teneğinin geliştirilmesi olmalıdır.

Mevlana, eğitimi bir ihtiyaç olarak gören
ve eğitimin gücüne inanan biri olarak,
eğitimcide bulunması gereken özellikler
ve öğretim yöntemleri ile ilgili olarak
ortaya koyduğu sürekli uygulama alanı
bulabilecek görüşleri ile evrensel bir şah-
siyet olma özelliği taşımaktadır. Mevla-
na modern eğitimde yer alan, “çocuğun
benliğini öne çıkarma” düşüncesine ters
düşmemektedir. Mevlana modern gö-
rüşten biraz daha ileri giderek, çocuğun
gerçek benliğini yakalayıp öne çıkmasını
istemektedir. Bu benlik, eğitim sayesinde
kendini bulacak, eğitimin hür havasında,
çocuğun bağımsızlık dünyasında kendini
öne sürecektir.

Modern psikolojide “iç gözlem” metodu
olarak adlandırılan bu metod Mevlana’da,
kendini gözleme, kendini anlama ve ken-
dini tanıma olarak yer alır. Kendine yönel-
me, nefisle mücadeleyi devreye sokma
demektir. Kendi kendini terbiye etmenin
en güzel ve geçerli yolu bireyin kendi nef-
siyle mücadele etmesi anlamına gelmek-
tedir. Kendi kendini eğitmenin bir yolu da
kendi kusurlarını tespit etmektir.

Mevlana ve Akıl

Mevlana’nın akıl eleştirisine, genel çerçe-
vede göz attığımızda görmekteyiz ki o, akli
üç noktadan ele almaktadır:

► Mevlana, nefsanî arzularını yerine ge-
tirmekten başka bir gayesi olmayan dünya
için ebedî hayatını tehlikeye atan, kendini
gerçekleştirmede ihmalkâr davranan akıl-
ları tenkit eder. Yine Mevlana, aşkın alanı,
metafizik sahaya akılla ulaşabileceğini id-
dia eden kimselerin aklını da şiddetle eleş-
tirir. Çünkü ona göre bu sahaya akılla ulaş-
mak mümkün değildir. Vele ki kişi zekâ ve
akılda, dâhî de olsa, akli aydınlatıp bir üst
boyut olan aşka ulaşmadıkça gâibî sırlara
vukûfiyet kazanması imkânsızdır.

► Mevlana, peygamberlere, mürsid-i
kâmillere ittibâ eden kimselerin akıllarını
hem takdir eder hem de onların daha
yüce bir akıl düzeyine ulaşabileceklerini
vurgulayarak akıllarını aşkın ve akli küllinin

kollarına bırakmalarını salık verir. Mevlana, uyanık akıl sahiplerini, nefislerine, dünyanın aldatıcı zevklerine ve şeytanın hilelerine karşı dikkatli olmaya çağırırken akıllarını kullanmalarını tavsiye eder. Zira bu sayede keşiflerinin açılıp, aydınlanmış akıl düzeyine çıkabileceklerini hatırlatır.

► Mevlana, peygamberlerin, velilerin ve Hak aşkıyla yanan âşıkların akıllarını, Allah'ın nuru ile aydınlanmış olarak telakki ettiği için övmekte ve saygı göstermekte tereddüt etmez. Ona göre insanın akılda kemale ulaşması, ancak evrensel aklın temsilcisi olan bu zatların önünde akılı kurban etmekle ve onların buyruklarını yerine getirmekle mümkün olur.

Mevlana'nın akla tenkidi, insanın kendini gerçekleştirmesine engel olan, bütünlüğünü görmezden gelen, sadece beden geçici zevklerini tatmine çalışan zekâyâ ve aşkın âlemi idrak edeceğini zanneden akıldır.

“**Mevlana, akılı, insanın maddî ve manevî menfaatlerini de göz önüne alarak hareket etmesinden, kalıcı olanı geçiciye tercih etmesinden ve aşkın âleme sıçrama yapmaktan dolayı da övmektedir.**”

O, aklın geçici, peşin az bir menfaat için değil, ebedî çok büyük kazançlar için sabırlı ve uyanık olmasını tavsiye etmiştir.

Mevlana, bu durumu şöyle ifade eder; “... Aklını başına devşir, bir ambara kanaat etmede harmana kaç, oraya ulaş.”

Mevlana gençlerin iyi bir arkadaş çevresinde olmalarını ister. Dostluk kurmak kolay olmadığından herkesle arkadaş olmak insana zarar verebilir. Bu bakımdan gencin kendisi iyi bir arkadaş olduğu gibi, seçeceği kişi de iyi olmalıdır. Mevlana değer ölçülerinin kayb olduğu, ahlâksızlığın had safhaya ulaştığı bir dönemde benliklerinin farkına varıp kendilerini şehvetin pençesinden kurtaran gençleri takdir etmektedir. Kısaca ifade etmek gerekirse; her varlığın yokluğun kucağına koşarcasına atıldığı bu âlemde sonsuzluk ümidiyle beslenen idealler, ruhu doyuran erdemler ve hayatı değerli yapan hazineler de vardır.

İnsan davranışlarını, iç karşı koymaya karşı yönlendiren bir iç çekim gücü, ya da iç motivasyondur. Hareket, ibadet ve davranışlarda gerekli olan enerjinin insanın iç dünyasında üretilmesi sonucu insanda herhangi bir zorlanma yaşamadan oluşan içten bir yöneliştir. Aşk ya da cezbe, ilâhî-vehbî bir çekiliş, Hak katına; iş cihetine süzülüdür. Mesleğinin âşığı, işinin muhibbi, ibadet ve hizmetinin tutkunu insanların içindeki ateşin adı aşk ve cezbedir. Aşk ve cezbe sayesinde insanlar işlerini “tav'an”; yani isteyerek ve hazla yaparlar.

Eğitimle Hamlıktan Kurtulup Olgunlaşmak!...

Eğitimde gönül faktörü özellikle iradî ve toplumsal alandaki ferdî faaliyetlerde önemli bir motif olarak karşımıza çıkmaktadır. Sevgi ve şefkate dayalı sosyal iletişim eğitimde hem karşılıklı güveni hem de özgüveni sağlamaya etki etmektedir. Aşk ve gönül kavramlarını vurgulu biçimde

kullanan Mevlana ve Yunus'un yaşadıkları dönemdeki sosyal kargaşa, bugün de kavrama olan ihtiyacı hatırlatmaktadır. Mevlana, eğitimin temelini ihtiyaç kavramını koymuştur. Ona göre eğitimi zorunlu kılan, insanın ham kabiliyetlerle dünyaya gelmiş olması ve bu kabiliyetlerin gelişebilmesi için bir eğiticie ihtiyaç duymasıdır.

Mevlana bitkinin yağmura olan ihtiyacını, insanın eğitime olan ihtiyacına benzetmiştir. “Ekinlere benziyoruz cancağızım; şu meydanda bitmişiz, dudaklarımız kupkuru, canla gönülle yağmur bulutunu arayıp beklemekteyiz.” Dudakların kurumaması, insanın hamlığını ve eksikliğini ifade etmektedir. Bu da onu arayışa ve beklentiye sevk etmektedir. Hamlığın doğurduğu bu arayış ve ihtiyaç, hep insanı sulayacak ve doyuracaktır. Hamlığını ve noksanlığını giderecek olan ise eğitimidir. Mevlana'nın eğitimle ilgili ele aldığı önemli konulardan biri de eğitimin gücü meselesidir. Bu konudaki görüşünü eğitim tanımında açıkça ortaya koymaktadır.

Hamlıktan kurtulmak için, insan iç âlemini aşk ve bilgi denen incilerle doldurmalıdır. Kendisine yönelmeli ve daima manevî tatmin için aç hissetmelidir. Açlık, hayvanı nasıl harekete geçirip yiyecek aratırsa, insan da manevî bakımdan kendini aç hissetmelidir. Açlığın doğuracağı doyum ihtiyacı, onu eğitim almak için harekete geçirecektir. Mevlana, eğitimi beşerî ve ilahî olmak üzere ikiye ayırmıştır. İlahî terbiyede var olmayı var etmek varken, beşerî eğitimde bu yoktur. İlahî eğitimin var ettiği fitrat konusunda Mevlana dikkat çekmektedir. Her canlı kendine çizilen çizgisini takip etmek zorundadır. O çizgi içinde gelişmeyi eğitim faaliyeti sağlamaktadır.

Eğitim, her eksiği tamama doğru çekip götürür. Her bitkiye hayat veren

akarsu gibi, eğitim de insana manevî yaşayış veren bir eylemdir. Eğitim, eğitimden yoksun olanlara can kaynağından arklar açma sanatıdır. Gönü, canı, aşkla, sevgiliye kavuşması için harekete geçiren güç eğitimidir. Zira gönül devreye, gam da ateşe benzer. O aşkın ateşinde yanmak, eğitimden geçmektir. Eğitim öze yönelme, özü görme, kuru olan özleri yağlayıp yumuşatma sanatıdır. Eğitim bir bakıma değişimdir, olgunlaşmaktır. Olgunlaşmak için pişmektir. Eğitim korumaktır, takip etmektir, yüceltmektir. Eğitim bir bahardır, solan gülleri yeşertir, canlandırır. Böylece Mevlana, eğitimin tanımında merkeze insanı almış, her şeyi ona adanmış, tabiatın örnekler getirerek onun bir sanat olduğuna dikkat çekmiştir. Onu bir gelişme, değişim, olgunlaşma ve zenginleşme sanatı olarak görmüştür. İnsana şekil vermek için

iç âlemine nüfuz etme sanatı olarak takdim etmiştir. Eğitim faaliyetini bir can verme, tazelandırma, biçime sokma olarak tanımlamıştır.

Mevlana eğitimin gücüne inanmaktadır. Eğitimin gücüne değinirken, eğitimi sonsuz bir güç olarak kabul etmemektedir. Eğitimde kadere yer vermektedir. Kaderle eğitimi birbirine zıt değil, aksine birbirini tamamlayan iki faaliyet olarak görmektedir.

Yaraya şifa veren merhemdir. Mevlana eğitimcide bulunması gerekli vasıfları şu şekilde sıralamaktadır.

- ▶ Eğitimci ilahi aşka sahip olmalıdır.
- ▶ Eğitimci gönül ehli olmalıdır.
- ▶ Eğitimci olgunlaştırıcı olmalıdır.
- ▶ Eğitimci yumuşak kalpli olmalıdır.
- ▶ Eğitimci aydınlatıcı olmalıdır.
- ▶ Eğitimci meslek sevgisine sahip olmalıdır.
- ▶ Eğitimci mesleki bilgiye sahip olmalıdır.
- ▶ Eğitimci rehber olmalıdır.
- ▶ Eğitimci yüceltici olmalıdır.
- ▶ Eğitimci sabırlı olmalıdır.
- ▶ Eğitimci affedici olmalıdır.

Görüldüğü gibi Mevlana eğitimcinin birçok üstün özelliğe sahip olmasını istemektedir. Günümüz eğitim anlayışında da bu tür özellikler eğitimcilerde bulunması arzu edilen nitelikler olarak öne çıkmaktadır. Bu durum Mevlana'nın eğitime dair görüşlerinin evrensel bir değer taşıdığına en bariz göstergesidir.

Düşüncenin Ürünü: Davranış!

Mevlana, davranışların ve işlerin düşüncelerin ürünü olduğunu, onların yansıttığını savunmaktadır. Ona göre bitkilerin top-

raktan çıkması gibi, davranışlarda düşünceden çıkar. "Haller sözlerden çıkar, sözlerde hallere işaret eder." Bu fikriyle Mevlana, davranışın temelini düşüncede görmektedir. Demek ki düşünce eylemlerimizin anası, kaynağı ve çıkış noktasıdır. Düşüncüyü en güzel davranış açıklar. Düşüncenin kalitesini, boyutunu ve ağırlığını en güzel davranış belirleyebilir. İnsanların düşüncelerini davranışlarıyla okumamız mümkündür. Düşünceleri en güzel anlatan kitap davranışlarımızdır. Davranışlar, düşüncenin somutlaştığı, harekete dönüştüğü mekânı teşkil etmektedir. Yine Mevlana, düşüncüyü kuşa benzetir. Onu hapsedmek için vurulan zincir ve kurulan tuzakları kırıp mekânsızlık âlemine uçmasını istemektedir. Ona göre düşünce bütün bağ ve etkilerden kurtulunca, ilahi aşk şarabı gibi köpürür, tortuları dipte bırakır ve küpün ağzına çıkarır. Canı, toprak denen bedenden arıtır ve miraca çıkar ve orada yurt edinir. O mekândan hoşluk, tazelik tatlılık ve parlaklık bulur. Düşünce özgürlüğü olmayan, kendini özgür hissetmeyen insan yeni şeyler üretemez ve yeni ufuklar peşine koşamaz.

Eğitici Öğrenci İlişkisi ve Öğrencinin Vasıfları

Mevlana eğitimle ilgili görüşlerinde eğitimci öğrenci ilişkisinin sınırlarını belirlemeye çalışmaktadır. Öğretmenle öğrencinin ilişkisini bal ile sütün ilişkisini örnek vererek açıklamaktadır. Ona göre, bal ile sütün birleşiminde, bal nasıl sütün içinde erirse ve orada kaybolursa, öğrenci de öğretmeni ile böyle bir ilişki içinde olmalıdır.

Mevlana öğretmen öğrenci ilişkisini ok ve yay örneği ile açıklamaktadır: "Öğrenci ok gibidir. Yay kötü olunca ok da eğri gider." Mevlana her ne kadar Farsçayı kullansa da Türk geleneğinin içinden gelen ok ve yay

kavramlarını kullanmış ve bu geleneğin bir sözcüsü olduğunu göstermiştir. Öğretmenin yaya benzetilmesi, Tanrı mesleği olduğunun da bir ifadesidir. Terbiye kelimesi kavram olarak "Rab" kelimesinden türetilmiştir. Terbiye etmekse Rabbin ahlakı ile ahlaklandırmak anlamındadır. Mevlana öğretmen öğrenci ilişkisini alışveriş şeklinde ifade etmektedir: "Sirke verirsin, şeker alırsın; boncuk verirsin inci alırsın; sürme verirsin, görüş elde edersin; pek hoştur bu alışverişte bulunmak."

Buna göre eğitimci öğrencisinin değersiz olan her şeyini değere çeviren, onu tatlılaştıran, incileştiren, görüş kazandıran bir faaliyet içerisinde olmalıdır. O zaman, öğrenciyi halkın kabulleneceği, halka bir şeyler verebilecek seviyeye getirmiş olacaktır. Eğitimcisinde gereği şekilde tatlılık olmayan, boncuğunu inciye çeviremeyen, basiret kazanamayan öğrenci bir değer kazanamamış demektir.

Mevlana öğretmen öğrenci ilişkisine yönelik olarak, gönlü tuzak olana kuşun yaşmayacağını, onun için öğrencinin gönlünü yuva haline getirmesini öğütle-mektedir. Böylece o, öğrencisine insanların gönlü dilini anlamasını, gönlünü tuzak olmaktan kurtarıp, yuva haline getirmesini tavsiye etmektedir. Mevlana öğrencinin olgunlaşmak için belli aşamalardan geçeceğini ifade etmektedir: "Bir müddet ateş oldun, yel oldun, su kesildin toprak oldun; bir müddet de hayvan oldun, hayvanlık âleminde yeldin yorttun. Mademki can haline geldin, bari sevgiliye layık bir can ol, sevgiliye layık bir can."

"Bal arısına dön, onun hurma ağacına sarıl ve kendini salkım salkım geliştir. Onun yüce geniş bir ülkesi var, aşka misafir ol. O aşk denizinden iç, balıklar gibi orada yüz." "Kendi noksanın yüzünden olgunluğa ulaşamıyorsan, Tebrizli Şems bu zamanın

olgun eridir, ona ulaş, olgunlaştırsın seni." Böylece Mevlana, olgunluğun çalışmakla elde edileceğine, ona ulaşamamanın nedeninin insanın kendisi olduğuna, olgunluğa ancak bir eğitici veya eğitim faaliyeti içinde ulaşabileceğine dikkat çekmektedir.

Mevlana'ya göre hoca öğrencisinin can aydınlığı olduğu için, öğrenci onun etrafında gezegenler gibi dönmelidir. Mevlana öğrencinin iyi bir dinleyici olmasını istemektedir. Ona göre "Yücelik söz söylemede değil, dinlemekte aranmalıdır." Mevlana'ya göre "Öğretmenin heyecanı ve şevki, öğrencisinin azmindendir." Bu ifadelerden derse kendini veren ve sürekli öğrenme isteği bulunan öğrencinin öğretmenini motive ettiği anlaşılmaktadır.

Mevlana, hoşgörü ve sevgiye dayanan bir disiplin anlayışını gündeme getirmektedir. Disiplin dıştan verilen değil, öğrencinin iç âleminde oluşması gerekli olan bir duygudur. Bunu da öğretmenin öğrencisine karşı takınacağı hoşgörü ve göstereceği sevgiyle oluşturması mümkün olabilecektir.

“**Mevlana eğitimi bir süreç olarak görmektedir. "Hiçbir ekmek tekrar harmandaki buğday şekline dönemez" diyerek eğitimin sürekli bir gelişme olduğuna ve eğitimle elde edilen kazanımların zamanla daha da anlam kazandığına dikkat çekmektedir.**

”

Bu düşünceleriyle Mevlana, öğrencinin hocasından gülmeyi öğreneceğini, hocanın kendisine gülmeyi öğretmesi gerektiğini ifade etmektedir. Hoca bir anlayış ve duyuş kaynağı olmalıdır. Öğrenci böyle bir şahsiyete sahip olan hocanın eteğine daima yapışık olmalıdır. Hocanın nurundan istifade etmesini bilen öğrenci, sonunda o nurdan binlercesini üretmeli ve insanlığı aydınlatmalıdır. Hoca öğrenciyi benliğinden sıyrılmalı ve önüne düşüp ona rehberlik etmelidir. Rehberlik sürecinde, düşünceleri tenkit edebilmeli, bazen de yanlış düşündüğünü ve yanlış hareket ettiğini hissettirerek pişmanlık duyacak şahsiyet seviyesine getirmelidir. Öğretim ve eğitim faaliyeti içinde öğrenci hocasının elinde kıvranan bir balık gibi öteye beribe dönmeli, şekil almalıdır. Mesnevi’de Mevlana’nın pedagojik yaklaşımı eğitim açısından ne kadar kıymetli olduğunu göstermektedir.

Mesnevi’nin Eğitsel Niteliği

Eğitim pedagojisinin son yıllardaki çalışmaları sonucunda, her çocuğun kendine özgü öğrenme kabiliyetinin olduğu bilinmektedir. Aynı sınıfta eğitim gören bir grup öğrencinin bir kısmı -örneğin- matematiksel düşünme kabiliyeti ile farklı bir öğrenme yolu güderken, bir başka grup öğrenci -örneğin- sosyal düşünme kabiliyeti ile çok daha farklı bir öğrenme süreci takip edebilmektedir. Bu farklılık eğitimciler tarafından dikkate alınmadığı takdirde, yüksek IQ’lu ve farklı kabiliyetlerdeki çocuklar genel sınıf ortalamasının altında kalabilmektedirler.

Eğitim pedagojisi, tarihteki birçok önemli şahsın normal eğitim süreci içinde başarısız olmasının önemli özelliklerinden biri olarak bu farklılığın fark edilmemesinden

kaynaklandığını belirtmektedir. Böylesi bir gerçekten yola çıkan uzmanlar, her çocuğun kendi kabiliyetlerine uygun eğitim sistemlerinin okullarda kullanılmasının etkin öğrenime katkı sağlayacağını belirtmiştir. Böylece, Batılı ülkelerdeki okullar öğrenim metotlarından birini kendi öğrencilerine kullanmak üzere müfredatlar oluşturmaktadırlar.

Mevlana, Mesnevi’nin daha başlangıcında insanın eğitime duyduğu ihtiyacı belirtir ve eserini bunun üzerine temellendirir. İnsan dünyaya bu hamlıkla ve noksanlıklarla gelir. Mevlana’nın amacı da bu eksikliklerin giderilmesi ve insanın hak ettiği değeri kazanmasıdır. Mevlana’da eğitimin amacı, insanın eksikliklerini gidermesi ve sahip olduğu yetenekleri mükemmel hâle getirerek Allah’a yakın olmasıdır.

Mevlana, eğitimi ve eğitim uygulamalarını insan fıtratı üzerine bina etmiştir. Eğitimin merkezine insanı almış ve her şeyi ona adanmıştır. Mevlana, Mesnevi’de eğitsel uygulamaların kişiye göre değişmesi üzerinde durmakta, eğitimin bireyselleştirilmesine şu cümlelerle dikkat çekmektedir. “Çocuğa süt yerine ekme verisen zavallı yavruyu o ekme yüzünden öldü bil. Sonra dişleri çıkınca, kendi kendine onun içi ekme ister. Henüz kanadı çıkmayan kuş uçmaya kalkışırsa bir yırtıcı kedinin lokması olur gider.” Mevlana, Mesnevi’deki bütün fablları, temsilleri, örnekleri, kıssaları, atasözlerini ve deyimleri eğitsel amaçlarla kullanmıştır. Bunlar konunun anlaşılmasını kolaylaştırmanın yanı sıra konuya renk katmakta ve sıkıcılığı bu yolla gidermektedir.

Mevlana’nın Eğitim Yöntemi

Dünden bugüne onun ortaya koyduğu düşünce, müstesna bir varlık, ilahi bir

ışık, manevî bir güneş gibi tüm insanlığı aydınlatan Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed’in bendesidir Mevlana. 21. asırda da gönüller tutuşturan ve bundan sonra da insanı etkilemeye devam edecek olan Mevlana, yetiştiği ilmî ve tasavvufî çevrede gelenek olarak sohbet ve nasihatın gerekliliğini, kendisinin bütün ilmî ve tasavvufî birikimindeki asıl maksadın da vaaz, nasihat, ders vermek ve kitap telif etmek gibi irşada yönelik olduğunu belirtmektedir.

Eğitim insanın iyi davranış kazanması ve sosyalleşmesi için yapılan çabalardır. Bireyin toplum standartlarını, inançlarını ve yaşam yollarını kazanmasında etkili olan tüm sosyal süreçlerdir. Metot, yol, yordam, usul, yöntem, herhangi bir gayeye ulaşmak için önceden çizilmiş yoldur. Metot bir ilmin temelidir; metotsuz ilim, faydasız bir sermayedir. Bir eğitim düşüncesi, yöntemi ya da uygulaması ele alınırken eğitimin felsefesi, ilkeleri, amaçları, bilgi muhtevası, seçilen yöntem ve politikalar, araç ve gereçler, eğitim ve öğretim organizasyonu ve bunların ana unsurları inceleme objeleri olarak değerlendirilir. Mevlana, insan eğitimi anlayışında kişiler arası etkileşim ve toplumsal bütünleşme önemli bir olaydır. Öğretici çalışmalarında; millî, dinî motif ve değerler, bunlarla ilgili bilgiler, deyim, atasözü ve menkıbeler aracılığı ile toplumsal bilincin canlı tutulmasına katkıda bulunur. Mevlana; karmaşık ifadeler-

den, özellikle felsefî değerlendirmelerden uzak durmaya çaba göstererek, günümüz pedagojisinde önemli yer tutan; yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene ve basitten karmaşığa ilkelerini, o dönemde en güzel şekilde uygulamıştır. Herkesin bildiği basit ve sade bilgilerden yola çıkarak, üst seviyeli kavram ve değerlere ulaşmak istemiştir. Eğitimde iki unsur önemlidir; eğitilen ve eğiten. Mevlana özellikle sohbet yoluyla, güzellikle çağırma, sevdirmeye, müjdeleme, korkutmama ve nefret ettirmeme yolunu kullanmıştır. Eğitim için öğrencinin de uygun bir tabiat, akıl, yetenek ve öğrenme ihtiyacının olması gerekir.

Mevlana’nın kullandığı eğitim metodu bugünkü çağdaş eğitim kuramlarından daimicilik (perennialism) metoduyla örtüşmektedir. Çünkü onun yolu; basitten karmaşığa, yakından uzağa, somuttan soyuta, kolaydan zora metodunu kullanmıştır. Eğitimde daimicilik genel adı ile adlandırılan kuram genel, kapsamlı bir eğitim kuramıdır. Bu kuramı savunanların üzerinde ısrar ettikleri şey eğitimin mutlak, değişmez bazı ilkelere, gerçeklere dayanması ihtiyacıdır. Bunlara göre hayatın, toplumun, insanın değişmeyen bazı gerçekleri vardır ve eğitim de kendisini bu gerçekler üzerinde kurmalıdır. Mevlana’nın eğitim metodu diğer mutasavvıflarda olduğu gibi Hz. Peygamberimizin terbiye metodudur. Mevlana’nın eğitimi metodunu başlıca şu başlıklarda toplanabilir.

“

Mevlana, eğitimi ve eğitim uygulamalarını insan fıtratı üzerine bina etmiştir.

”

Eğitim Yöntemi ve Önemi!

Eğitim literatüründe, yöntem ve teknik kavramları birbirine çok karışmaktadır. Yöntem, genel anlamda, hedefe ulaşmak için izlenen en kısa yol olarak tanımlanmaktadır. Teknik ise bir öğretme yöntemini uygulamaya koyma biçimi, ya da sınıf içinde yapılan işlemlerin bütünü olarak tanımlanabilir. Yöntemi bir tasarım, tekniği de bir uygulamayı olarak görebiliriz.

Eğitim ve öğretimle belli başlı şu yöntemler günümüzde kullanılmaktadır: Anlatma, Tartışma, Gösterip Yaptırma, Soru-cevap, Gösteri, Rol Yapma, Drama, Benzetme, İkili ve Grup çalışmaları yöntemleridir. Bu yöntem ve teknikleri seçerken öğretim programlarındaki hedefler dikkate alındığında bilişsel alanın bilgi, kavrama, uygulama, analiz ve sentez düzeyinde farklı yöntemlerin seçilmesi önem kazanmaktadır. Buna göre:

Mevlana'nın eğitimle ilgili görüşlerinin satır aralarında eğitim uygulamalarında kullanılmasını arzu ettiği yöntemleri görmekteyiz. Bu yöntemleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Gözlem Yöntemi: Mevlana'ya göre, insana en çok zevk veren metot gözlemdir. Kâinatın sahip olduğu estetik değeri ancak gözlemlerle görebileceğimizi belirten Mevlana, öğrencisine şu tavsiyede bulunur: "Güzelim sanatına bak, gönüllere gelen vahyini seyret. Tümünden görüş ışığı kesil; ne gelirse bakış-görüş zevkinden gelir." Bir şeyin aslı nazarî olarak anlatılamaz. Nazarî olarak anlatılırsa, o bilgiye dönüşmez, teori olarak kalır. Ama onu aslı gözlenirse, tüm şüpheler ortadan kalır. Öyle ise gözlem, şüpheyi gideren çok önemli bir metot ve yoldur. Sebepler zinciri, ancak gözlemlerle bizi kaynağa götürür.

Eğitimciler, öğrencilerine gözlem yaparak görebilmeyi öğrencilerine öğretmelidirler. Mevlana, öğretmeni Tebrizli Şems'inden bunu istemektedir. Eğitimci öğrencisinin gözü ve görüşü olmalıdır. Mevlana, hakikate ulaşmak için gerçek olmayandan şüphe etmeyi doğru görmektedir. Descartes'ın ifadesiyle "metodik şüphe" diyoruz. Mevlana bunu asırlarca önce fark etmiş, bazen şüphenin insanı gerçeğe ulaştıracak yollardan biri olacağını savunmuştur.

Mevlana'nın eğitim anlayışında değişim hayatın bizzat kendisidir. Fert ve toplum olarak hayatı sürdürmenin, hayatta kalmanın canını teşkil etmektedir. Ona göre, değişime uğramayan ve değişime gönül vermeyen bir eğitim, fert ve toplumları yıkılmaya mahkûm eder, zehirler, kirletir ve karanlıklara gömer. Onun içindir ki Mevlana, baharın yeryüzüne getirdiklerinin bir benzerini eğitimin insan hayatında meydana getireceğini ısrarla savunmaktadır. Değişim açısından eğitimin gücüne değinen Mevlana şu misali vermektedir: "Gübre bostanın gönlüne girip yok olur, pislikten kurtulur. Kavun veya karpuzun lezzeti olur ve onun lezzetini artırır. Sen de pislikten kurtulursan yücelir ve mutluluğa erersin." Burada Mevlana eğitim yoluyla yanlış davranış sergileyen insanların doğru yola gelebileceğini işaret etmektedir.

"Mesnevî Kültürü" kültürümüzün temelindedir. Eğitim, sanat, dinî ve sosyal hayatımızın hemen her safhasında Mesnevî ve Mevlana izlerini bulmak mümkündür. Mevlana'nın hemen her inancını dile getirirken kullandığı argümanlar, onun güçlü ve özlü bir bilgiye, derin bir hikmete, günlük hayattan sade ancak meselenin bantelini yakalayan hassas bir çağırışım kabiliyetine, kuvvetli bir çözüm gücü ve duyguya, yer yer empatik, psikolojik tahlillere, derin bir sezise, orijinal görüş ve buluş kudretine

ve eleştirel bakış tarzına sahip güçlü bir sima olduğunu göstermektedir.

Kendine özgü, orijinal fikirlerinin yanında, genel çizgi itibarıyla düşüncelerine İslam tasavvufundan referanslar gösterilebileceği kabul edilebilir. Kâinattaki varoluşu fena haliyle elde edilen birlik şuuruyla izah eder. Kötülük problemi karşısında tavrı ne tam optimist ne de tam bir pesimisttir. O, kötülüğün realitesini inkâr etmemesine rağmen, kötülük ve iyilikle ilgili hükümlerimizin çoğunun izafi olduğuna dikkat çeker. İslam düşüncesindeki insanın sonsuzluk mahiyetini ruh kelimesiyle temsili Mevlana'da da görülmektedir. Mevlana da insanı makro âlemin, mikro bir nüvesi olarak görür ve onun potansiyelini ve hedefini sûfî düşüncesindeki insan-ı kâmil kavramıyla izah eder.

Seviyeye Göre Hitap Etme: Mevlana eğitim faaliyetlerinde muhatap olunan kitlenin anlayış ve kavrayış düzeyinin dikkate alınmasını istemektedir: "Söz dinleyene söylenir. Zira terzi elbiseyi adamın boyuna göre biçer." "Hüner bilmez bir cahile bir şey öğretmek istiyorsan, kendi dilini terk edip onun diliyle konuşman gerekir. Ancak bu suretle senden bilgi ve fen öğrenebilir." "Mademki işim gücüm çocuklardır, o halde çocukların dili ile konuşmam gerekir" diyen Mevlana, eğitimcinin sorumlu olduğu çocukların, zihinsel, bedensel ve yaş olarak bulunduğu olgunluk seviyesini bilip, kendisinin de bu seviyeye uygun bir tutum ve davranış göstermesi gerektiğini belirtmektedir. Mevlana eserlerinde konuların anlaşılmasına son derece önem vermiştir. "Sözü herkesin anlayacağı, kavrayacağı ölçüde söylüyoruz. Çünkü Peygamber, 'İnsanlarla onların akılları nispetinde konuş' buyurmuştur" diyerek buna ne derece dikkat gösterdiğini ortaya koymuştur. Anlatımlarında sürekli olarak

temsillere ve somut örneklerle yer vermesi seviyeye göre anlatım tarzını bir yöntem olarak benimsediğini göstermektedir.

İlgi ve Yeteneklerin Geliştirilmesi: "Allah herkesi bir iş için yaratmıştır" diyen Mevlana, insanların farklı özelliklerde yaratıldığını ve bu gerçekten hareketle sahip oldukları yeteneklere göre eğitim almaları gerektiğini ifade etmiştir. Mevlana'ya göre, hekim hastanın idrarından hastalığı nasıl teşhis ediyorsa, eğitimci de dikkatli bir gözlemlerle sözünden ve hareketlerinden onu tanıyarak sahip olduğu ilgi ve yetenekleri keşfedebilir.

Mevlana, eğitimde ilgi ve yeteneklerin dikkate alınmasına yönelik olarak çocuklar aynı okulda olmalarına rağmen, farklı sınıflarda dersler görürler demektedir. Bu farklılık, öğrencilerin farklı gelişim düzeyi ve yeteneklerine sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Eğitim, öğrencilerin ihtiyaç, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda verilmeli, sahip olunan yetenekler geliştirilmelidir.

Soru-Cevap Yöntemi: Soru-cevap yöntemi, eğitim öğretimin verimli hâle gelmesi, öğrencilerin eğitim uygulamalarına daha aktif bir şekilde katılmalarının sağlanması ve eğitimle amaçlanan hususlara en kısa yoldan ulaşılması açısından öğrencilerce sık sık başvurulması gereken bir yöntem olma özelliği taşımaktadır. Mevlana'nın eğitim anlayışında, soru-cevap yöntemi önemli bir yer tutmaktadır. Nitekim eserlerinde konuları soru-cevap şeklinde anlattığını ve bir konuda soru sorup devamında cevabını verdiğini görmekteyiz.

Anlatım Yöntemi: Mevlana'ya göre, ilim öğrenme sözle başlar. Öğretmenin heyecanla işe sarılması öğrencisindedir. Yücelik söylemekte değil, dinlemekte aranmalıdır. Zira söylenenlerin güzelliği

“

İslam düşüncesindeki insanın sonsuzluk mahiyetini ruh kelimesiyle temsili Mevlana'da da görülmektedir.

”

sınırsız da olsa, dinleyici dikkatiyle orada hazır bulunmadıktan sonra bir anlam ifade etmeyecektir. Mevlana'ya ait bu ifadelerden onun eğitimde anlatım yöntemine yer verdiği anlaşılmaktadır. Günümüzde de eğitimde anlatım yöntemi sürekli olarak uygulanabilme özelliğine sahip bulunmaktadır. Görüldüğü gibi Mevlana eğitim uygulamalarında muhatap alınan topluluğun eğitim seviyesini son derece önemsemekte, bireylerin kabiliyetlerine göre eğitim verilmesini, soru-cevap ve anlatım şeklinde değişik yöntemlere başvurulmasını istemektedir.

Sokratik Yöntem: Bu metot antik dönem Yunan filozofu Sokrates'in (MÖ 470 Alopeke, Attika - MÖ 399 Atina) felsefi düşüncüsü ve bilgiyi sınavarak öğretme yöntemidir. İlk olarak Menon diyalogunda Sokrates'in bir köleye bir geometri teoremini çözdürmesi ile Sokratik yöntem ortaya çıkmıştır. Sokrates aslında karşısındakine yeni bir şey öğretmemektedir. O sadece bilineni anımsatmakta ve hakikati tekrar buldurmaktadır. Bu bir anlamda ebeliktir. Zira Sokrates bunu annesinin mesleği olan ebelikle de bağdaştırmıştır.

Sokratik yöntem 3 aşamalı olarak gerçekleşmektedir. İlk aşamada karşıdaki kişiye sorular sorularak onun neyi bilip neyi bilmediği araştırılır. İkinci aşama ironi yani alaydır. Son olarak ise fikir doğurtulmaya başlanır. Günümüz eğitim sisteminde Sokratik yöntem, buldurma yöntemi olarak

uygulanmaktadır. Modern anlamda soru cevap yöntemi ile başlayan süreç bir anlamda tümevarım yöntemidir. Yaygın bir şekilde kullanılan bu metot Mevlana tarafından Mesnevi'de de kullanılmıştır. Bu yöntem günümüzde aktif öğretim yöntemlerinden birisi olarak da kullanılmaktadır.

Temsil Yöntemi: Bir nevi anlatımdan çok öze dayanır. Kendileri yapıp, ettikleriyle örnek olmaya çalışırlar. Yaptıklarıyla insanlara çağrıda bulunur. Sözden çok öze bakar.

Sohbet Yöntemi: İnsanlara güzel öğütlerle eğitmeye çalışır. Onlara gelen insanlara nasihat ederler. Bu nasihatler insanların içinde bulunduğu duruma göre şekillenir. İnsanlar büyük bir aşk-şevk ve heyecan içinde bu sohbetlerden yararlanırlar.

Sevgi Yöntemi: Mevlana hazretlerinin, “sevgi ölüleri bile diriltir” sözü tasavvuf terbiye metodunu özetleyen bir sözdür. İçinde sevgi barındırmayan bir terbiye metodu düşünülemez. Sevgi köprüsüyle gönüller birbirine bağlanır. Bu yolla insanlar iyilik ve faydalı işler yapmada birbirleriyle yarışırırlar.

Hoşgörü Yöntemi: Korkutmadan sevgi yoluyla meseleye yaklaşır. Her meselenin içinden hoşgörü kültürüyle hareket eder. İnsanların hatalarından dolayı sohbet halkalarından kovulmazlar. Onlara daha çok nasihat edilir ve kuşatıcı bir ortam sunulur. Hoşgörü metodu sayesinde insanlar

günahkar da olsa mutasavvıflara gelerek dertlerine derman ararlar. Onlar da gelen bu insanları kapılarından kovmadan ve hatta soğutmadan onlara iyi ve doğru yolu göstermeye çalışırlar ve bu yolda devam etmeleri gerektiğini öğütlerler.

İtidal Yöntemi: Mevlana orta yolu savunur ve der ki; “Toprak, susuz kerpiç olmaz; ama su da çok olursa gene kerpiç olmaz” yani suyun ayarını iyi vermek gerekir.

Mükâfat ve Mahrumiyet: Modern eğitimde suç ve ceza olarak anılan eğitimde ki bu yöntemi Mevlana sekiz asır önce ortaya koymuştur. Der ki; “Zaten ey oğul, o cefa sana değildir ki sendeki kötü huyadır. Sopayla kilimi halıyı döven adam kilimi halıyı dövmez, tozunu silker. Kirler çıksın diye döverler. Her insanda bir ayrı kulluk yurdu vardır. Kötülerin başına vur da baş koysunlar, yüce kişilere de ihsanda bulun, bulun da meyveler versinler. Senin içinde de varlıktan benlikten tozlar vardır. O toz birdenbire gitmez ki. Her derde düşmede her zahmete katlanmada gah uyurken gah uyanırken azar azar uçar gider o toz.”

Taklit ve Tatbik Yöntemi: İnsanlar gördüklerini tatbikte gecikmezler. Önlerinde bir örnek görürlerse onu tatbik etmek daha da kolaylaşır. İnsanoğlu doğduğundan itibaren görerek öğrenir. Görmek sözden daha önemli ve etkilidir. Huyları güzelleştirmenin yegâne yolu eğitimden geçer. Eğitim insanda kuvve (potansiyel) halinde bulunan güzel vasıfları ve huyları ortaya çıkartıp geliştirir. Eğitimle kötü huylar güzel huylara dönüştürülür. Mevlana şöyle der; “Güzel bir ağaç dalı kötü bir ağaca aşılınca o güzellik kötü ağacın tabiatını da güzelleştirir.” Yani insan önce görerek taklit eder sonra da taklit eder.

Sabır Yöntemi: Sevgi, saygı, sorumluluk, sabır, sebat, sadakat sonucunda saadet gelir. O nedenle sabır en önemli eğitim yani terbiye yoludur. Fedakârlıkta aynı zamanda bir sabır yoludur. Sabır başarmanın aynı zamanda en önemli yollarından biridir.

Göz Teması Yöntemi: Bugün modern eğitim sisteminde söz göze verilir ağızdan dinlenir. Göz kalbin aynasıdır. Kalbe ışık (nur) gözden gider. Hazreti Mevlana: “İnsan gözden ibarettir” demiştir. Anonim olan şu özlü söz bu metodu doğrulamaktadır: “Bir bakış bir bakışa neler neler anlatır. Bir bakış bir aşığı senelerce ağlatır”.

“

Mevlana der ki; “İnsan gözlelerinden görünür, sözlerinden anlaşılır. Göz nuru gönül nurundan meydana gelir. Okuma da bir tür göz yoluyla dinleme demektir. Dil tencerenin kapağına benzer. Oynadı açıldı mı içinden ne yemek var anlarsın. Akı keskin adam tencerenin içindeki tatlı mı var aş mı var dumanından anlar. Ekmek sofrada durduğu müddetçe cansızdır. Fakat insan vücudunda neşeli ruh kesilir.

”

Değişim ve mizah Yöntemi: Mevlana eğitimin öğrencide bir değişim yaratması gerektiğini ve eğitiminde değişebilmesi gerektiğini belirtir. Yapısında değişim içermeyen her şeyin zamanla yok olmaya mahkûm olduğunu düşünür.

“Her gün bir yerden göçmek ne iyi
Her gün bir yere konmak ne güzel
Bulanmadan, donmadan akmak ne hoş
Dünle beraber gitti cancağzım.
Ne kadar söz varsa düne ait
Şimdi yeni şeyler söylemek lazım.”

Mevlana yukarda ki sözlerinde eğitimde değişimi savunmaktadır. Şaka ve latife yapmanın öğrenciler üzerinde etki yaratabileceğine değinen Mevlana’ya göre mizaha başvuracak kişinin belli bir yetkinliğe sahip olması, bahsi geçen şaka ve latifelerin doğru yönde etki etmesi ve öğrenciyi ilerletmesi için büyük önem arz etmektedir.

Musiki ve Sema Yöntemi: Musiki ve sema maksat sevgiliye vasıl olmaktır. Musiki de, Sema da İslam ruhuyla ve ilahi ilhamla dolmak vardır. Bu ruhla birlikte İslam ahlakı, İslam merhameti, dünyaya, yaşanır toprak, ahrette hazırlayıcı tarla özelliğini kazandırır. Mevlana, imanla birlikte bu ahlakı da telkin etti çevresine. Bizzat kendisi en mükemmel örnek olarak, İslam ahlakının ne olduğunu somut bir şekilde ortaya koydu.

Mevlana lirizmi, metafizik bir lirizmdir. Duygular düşünceler Eflatun’un idealar âlemi gibi hatta ondan da öte arifin dünyası gibi örerler. Ruhun bu aynada kendini seyrederek eksikliklerini görüp yücelmesi yollarını arayacaktır. Mesnevi temelde bir eğitim kitabıdır. Mesnevi bir bilinçlendirme öğretisidir. Metafizik planlı ve konulu bir bilinçlendirme yolu. Fon müziği olarak

neyin eşlik ettiği miraç lirizmiyle dolu bir aranış yolculuğu demektir Mesnev-i Ma-nevî’ye kitap kitap yaşamak olarak, Mes-nevî Şerif denilmiştir. Mesnevi Anadolu ruhunu doğurdu.

Rol-model Yöntemi: İnsanlara sözden ziyade yaşantılarıyla örnek olurlar. Yapmadıklarını adeta söylemezler. Yaptıklarıyla toplumun önünü açmakla kalmazlar gelecek nesiller içinde örnek davranışlar ortaya koyarlar. Bu yaptıkları söz ve fiiller kulaktan kulağa anlatılarak herkesin iyi davranış ortaya koymalarına da örnek olurlar.

Hicret-hizmet Yöntemi: Mevlana bir göçmen çocuğudur. Afganistan’dan Konya’ya yıllarca süren meşakkatli bir yolculukla menzile ermiştir. Tıpkı Hz. Peygamberimiz gibi hicreti adeta hizmete dönüştürmesini bilmiştir. Gittiği yerlerde basit ve yalın bir hayat yaşayarak gösterişsiz bir şekilde insanları iyi ve doğru davranışlara yönlendirmiştir. Mesnevi’nin eğitimin metodu bugün ihtiyaç duyduğumuz değerler eğitimi için önemli bir yol ve metottur. tasavvufun insan eğitimi anlayışında önemli bir sorun, kişiler arası etkileşim ve toplumsal bütünleşme, uyum olayıdır. İnsanlar hem sosyalleşir hem de yardımlaşır. Böylece toplumsal barış ve birlikte yaşam kolaylaşır.

Hikâye Anlatımı ve Metaforik Anlatım Yöntemi: Mevlana’nın tahkiye metodunun, yani verilmek istenen mesajı hikâye anlatımı ve hikâyecilik yoluyla vermenin önemli bir yeri vardır. Mevlana’nın eserlerinde veya vaaz, nasihat ve irşatlarında sıkça hikâye anlatmaktaki gayesi, insan kavrayışını zorlayan yüce ve soyut gerçekleri muhatapların anlayış ve kavrayışı seviyesine indirgemektir. Onun eserlerinde tasavvufi fikirler, biri diğerine bağlanan hikâyelerle zenginleştirilerek açıklanmıştır. Mevlana’ya göre hikâyeler, “mana”

tohumunun içinde dinlendiği ölçekler gibidir. Hikâyeler, tıpkı limana ulaşınca kadar ihtiyaç duyulan deniz fenerlerine benzerler. Onlar insana sonsuz bahçeden haberler veren semavî elmanın kokusu mesabesinde dirler. Bu itibarla “hikâyeler gerçeğe açılan pencerelerdir” denilse yeridir; ama aynı zamanda ârif olmayanların bu derin sırta ermeleri için de bu pencerelerden faydalanılmaktadır; çünkü “Övüşleri namahrem olanlardan gizlemek için, Allah bile hikâyeler söylemekte, misaller getirmektedir.” Mevlana; “Bu kitapta birçok hikâyelere başlayıverdik... Fakat onlar noksan kaldı” sözleriyle, Mesnevi’de zikrettiği hikâyelerin anlatımındaki tarza işaret etmektedir.

Menkıbe ve Kissa Anlatım Yöntemi: Tasavvufî anlayışta menkıbeyle birlikte ve çoğu zaman karıştırılarak birbiri yerine kullanılan bir diğer dinî anlatım ve irşat malzemesi de kissadır. Temelde kissa, hikâyeden farklılık arz etmektedir. Çünkü hikâye, gerçekte vâki’ olmamış durumlar için de kullanılmaktadır. Kissalar ise fiilen vuku’ bulmuş olan olayların hikâye edilmesidir. Doğu tefekkür tarihinin yazılı ve sözlü edebiyatında en yaygın anlatım yollarından biri kissa ile anlatımdır. Bu anlatım tarzının yaygınlığı günümüze kadar gelmiştir. Bugün bile birçok konu ve meselenin aktarımında kissalardan istifade Mesnevi’de yer alan kissaların çoğu zaten bilinmekte ve halk arasında yaygındır ya

da daha önceki kaynaklarda geçmektedir. Mevlana, güzel ve zarif yeteneği ile onlardan çoğunu yeniden canlandırmıştır. Çok kısa bir kissa veya basit gündelik bir olay güzel ve yeterli bir kaynaktır. Mevlana bunlardan beklenmedik ve hassas sonuçlar çıkarabilen bir şairdir.

Mesnevi’deki kissalar sayesinde; ilahi aşk, dostluk, arkadaşlık, taassup, bilgi, kaza-kader, hayır-şer, Allah’ın iradesi ve kudreti, tevekkül ve gayret, ecel, Hz. Peygamber’in üstün meziyetleri, mucize-keramet, sabır, hatalardan ders alınması gerektiği, kıyamet günü, gurur ve kibir, ihlâs ve riyakârlık, dua, ahmaklık, ihtiyat ve tedbir, cahilliği, taklidi eleştiren, tamah ve hırs, nefis, olayların dış yüzüne aldanmama, insanın dünyadaki hâlini, namaz, günahlara alışmanın tehlikesini, tövbe, hasta ziyareti, birlik ve beraberlik, evlilik, hile, insanın kendi hatalarıyla uğraşması gerektiği, veli kullar, şeytan, vesvese ve vehim, Allah’a gösterilmesi gereken tavır, varlık ve yokluk, ruh ve beden, rızık gibi onlarca konu ele alınmaktadır. Mevlana bir kissada bir konu işlediği gibi birkaç konuyu birlikte ele almayı başarabilmiştir. Bu konular ayrıca vaazlarda anlatılan konularla paralellik taşımaktadır. Anlatım yönteminin bir tekniği olan, kissa ile anlatım Mesnevi’de kullanılan tekniklerden biridir. Mevlana’nın Mesnevi’deki öğretisini bu teknik üzerine bina eder. Mesnevi, ihtiva ettiği kissalarla yetişkinler için eğitici bir rol üstlenmektedir.

“

Hikâyeler, tıpkı limana ulaşınca kadar ihtiyaç duyulan deniz fenerlerine benzerler.

”

Konfüçyüs ve Sokrates Yetişkin Eğitimi

Şiir Yöntemi: Vaaz, sohbet ve irşat esnasında şiir ve benzeri edebî vasitalardan da istifade eden Mevlana, buna müracaat etmesinin sebebini, “Biz insanların tabiatına uygun düşen şiir ve sema yolu ile o manaları onlara layık gördük; çünkü Anadolu halkı, zevk ehli ve şirin sözlüdür” şeklinde izah etmektedir. Farsça yazan sûfi şairler arasında şüphesiz Mevlana, dile iyi hâkim olan ve onu çok iyi kullanan bir şair ve müelliftir. O, klasik şiirin bütün inceliklerini ve hitabetin/retoriğin bütün sanatlarını çok iyi bilir. Bununla beraber o, bunları tabii olarak kullanır ve coşkun mısraları arasına öylesine ustaca yerleştirir ki, neredeyse ilk okumada insanın dikkatini bile çekmezler.

Sonuç

Mevlana'nın eserlerinden anlaşılıyor ki kendisi iyi bir pedagog, Mesnevi adlı şaheseri de bir pedagoji kitabıdır. Mevlana, eğitimin insanın yaratılış gerçeği üzerine kurulmasını, kişilerin tabiatlarındaki sanat ve hünerleri geliştirmesini ve onların olgun gönüllerinin hizmetine sunulmasını istemektedir. Mevlana iyi bir cemiyet adamı olması münasebetiyle iletişim, hoşgörü ve diyaloga büyük önem vermektedir. Mevlana sekiz asır önce bugünkü çağdaş eğitim yöntemlerini ve pedagojik yaklaşımları ortaya koymuştur.

Mevlana, eserlerinde yer verdiği ve yukarıda yer verdiğimiz yöntemlerin yanı sıra anlatımlarında ayetlere sıkça başvurmakta, hadislerden bolca örnekler sunmaktadır. Mecazî anlatımlara yer verdiği gibi, anlatılan konunun rahat anlaşılması için, teşbihlere de çokça başvurmaktadır. Tabiatı, çeşitli hayvanlardan, böceklerden, birçok aletten, günlük hayattan, tarihten somut örnekler vererek konuyu, sade bir anlatımla anlaşılır kılmaya çalışmaktadır.

Verdiği örnekler gayet rahat anlaşılacak sadelikte olup ikna edici ve birçoğu öğüt verici niteliktedir. Yine o, aşk hikâyelerine, efsanelere, mesellere, Arapça ve Farsça manzum parçalara, meşhur mutasavvıfların ve büyüklerin sözlerine, ârifane nükte ve hikâyelere, halkın inanç ve törelerine sıkça başvurarak konuyu sadeleştirmekte, ona açıklık ve akıcılık kazandırmaktadır.

Mevlana yaşadığı dönemin iyi bir eğitimcisidir. Medresede, camide, sohbet meclislerinde hem öğretim faaliyetlerinde bulunmuş hem de manevî eğiticilik vazifesini yürütmüştür. Bütün yaşamı eğitim ve eğitsel etkinliklerle geçen Mevlana, bütün eserlerini de bu amaçla yani insanların eğitimine duyduğu ihtiyaç sebebiyle yazmış veya yazdırmıştır. Mesnevi'nin yazılış aşamasında da bu amaç açıkça görülmektedir. Özellikle öğretmen ve öğrencilerin istifade etmesi için yazılmıştır. Bu yönüyle de Mesnevi didaktik bir eserdir.

Mevlana, eğitimin insanın yaratılış gerçeği üzerine kurulmasını, kişilerin tabiatlarındaki sanat ve hünerleri geliştirmesini ve onların olgun gönüllerinin hizmetine sunulmasını istemektedir. Mevlana iyi bir cemiyet adamı olması münasebetiyle eğitim ve iletişime olduğu kadar terbiye ve hoşgörüyü de ayrı bir önem vermiştir.

Bugün Mevlana'nın “Mesnevi” şaheseri okulların her kademesinde müfredat programı içine alınarak okutulmalıdır. Mesnevi'den kısa didaktik filmler çekilmelidir. Böylesine muazzam hazine olan Mesnevi hakkında farklı disiplinler arasında araştırma yapılmalıdır. Değişik alanlarda (hukuk, tarih, sosyoloji vs..) da çalışıldığında ondan çıkarılacak pek çok yöntemler bulunacaktır. Bu çalışmamızın diğer disiplinlere de bir kapı aralamasını temenni ediyoruz.

Biri Doğu Uygarlığının, diğeri ise Batı Uygarlığı'nın en önemli temsilcisi olarak tanımlanan iki büyük düşünür: Konfüçyüs ve Sokrates. Her ikisi de, toplumsal önderlik rolü oynayabilmiş iki büyük öğretmen olarak kabul edilmektedir. Bu yazımızda, birbirlerine yakın dönemlerde yaşamış, kendilerine özgü yöntemlerle çevrelerindeki insanları bilgilendirmiş ve günümüz eğitim anlayışı ile yetişkin öğrenmesi yaklaşımlarına da ilham vermiş olan iki büyük öğreticinin ortak ve farklı yönlerini ve bunun eğitim felsefelerine yansımalarını sizlere sunmayı amaçladık. Bu amaçla, öncelikle doğdukları toplumsal ortamın dönemsel özellikleri, daha sonra ise savundukları ilkeleri, kavramsal dayanakları, hayata ve evrene dair fikirleri ile öğretim yöntemleri ve araçları incelenmiştir. Yapılan bu çalışma sonucunda, görülmüştür ki, özde aynı ahlaki hedeflerin başarılması yolunda, bazı benzer yöntemler uygulanmıştır. Bu-

nunla birlikte, Konfüçyüs'ün öğretisinin, günümüz yetişkin eğitimi ve öğrenmesi anlayışındaki bazı ilkelere ve yöntemsel bileşenlere daha yakın olduğu söylenebilmektedir.

Çin Uygarlığı ve Konfüçyüs Dönemi Koşulları

Bir kıta ülkesi olarak Çin'in, paralel dönemler karşılaştırılacak olduğunda, eski Yunan uygarlığından çok farklı coğrafi ve ekonomik koşullara sahip olduğu görülür. Toprağın, zenginliğin ana kaynağı olduğu bir tarım ülkesinde, ekonomide ve siyasette de belirleyici bir rol oynaması kaçınılmaz olmuştur. Büyük alanlarda binlerce yıl boyunca sürdürülen tarıma dayalı bir uygarlık, doğal olarak, çiftçiliğin üretim gücüne ve toplumsal konumuna, doğa olaylarına, mevsimsel değişikliklere ve takvim bilgisine de büyük önem atfetmiştir. Böyle bir toplumsal yapı içerisinde, geleneksel

Felsefenin Çin medeniyetinde işgal ettiği yer, dinin diğer uygarlıklardaki yeriyile karşılaştırılabilecek düzeydedir.

olarak nitelendirilebilecek dört mesleğin ve toplumsal sınıfın varlığı söz konusu olmuştur: Bilim adamları, çiftçiler, sanatçılar ve tüccarlar. (toprağa sadakatsizliğinden ve değişkenliğinden dolayı güvenilmez ve fazla çalışmayan bir sınıf olarak görülen tüccarlar, geleneksel Çin kültüründe takdir görmez ve en aşağı sınıf olarak kabul edilirdi) Özellikle bilinmelidir ki, felsefenin Çin medeniyetinde işgal ettiği yer, dinin diğer uygarlıklardaki yeriyile karşılaştırılabilecek düzeydedir. Çünkü, Çin’de felsefe, her eğitilmiş kişinin ilgilendiği bir olgu niteliğindedir. Nitekim, antik dönemde de, bir kişinin eğitimine başlanırken, ilk olarak felsefe eğitimiyle işe başlanılmaktaydı. Bundan dolayıdır ki, Çinlilerin, Batılı uygarlıkların aksine, dine değil felsefeye yönelerek, gerçek dünyanın ötesinde olan şeylere dönük arzularını giderdiği ve dinle başarılabilirdiğinden daha yüksek düzeyde ahlaki ve ahlak-üzeri değerler yaratıp bireylerini filozoflaştırdığı söylenebilmektedir.

Antik Çin tarihine dair bulgu ve bilgiler, Şang hanedanı döneminden itibaren başlıyor olup, bu hanedanlık M.Ö 1751-1028 döneminde hüküm sürmüştür. Bu dönemin ana nitelikleri tunç işlemeciliği, kent merkezlerinin doğuşu, askeri bir aristokrasinin varlığı, krallık kurumunun ve yazının ilk adımlarıdır. Çeu/Zhou Hanedanlığı’nın hükümrancılığı, Konfüçyüs’ün yaşadığı dönemi kapsamakta olup (M.Ö 1046_249), Çin tarihinin en çalkantılı ve kanlı dönemi olan Savaşan Beylikler/Devletler Dönemi’ne denk gelmektedir. Bu dönemde, bugünkü Çin’in bulunduğu alanın çok daha küçük bir bölümüne dağılmış halde bulunan ve Çeular’a boyun eğmek istemeyen farklı feodal krallıkların/hanlıkların birbirlerine karşı sürdürdüğü yoğun bir mücadele söz konusudur.

Binlerce feodal krallıktan oluşan, parçalanmış ve kontrolsüz bir siyasal yapı ve bu yapıdan güç alan sürekli savaş ortamının, huzursuzlukların, adaletsizliğin söz konusu olduğu Çin’de tarımsal üretime ve savaş sanatlarına ağırlık veren bir sosyo-ekonomik ortam hakimdir

Sonuç olarak, Konfüçyüs öncesinden sonrasına uzanan süreçte, Çin uygarlığının toplumsal ve siyasal özelliklerini belirleyici nitelikte rol oynayan etkenler incelendiğinde, Taoizm ve Konfüçyüsçülüğün ilkelerinin hakim olduğu, özellikle M.Ö VII. yüzyıldan itibaren kralların, ordunun ve devlet memurlarının eğitimine önem verilmesi sonucunda, okulların ve Klasikler’in toplumsal hayattaki rolünün arttığı anlaşılmaktadır.

Konfüçyüs’ün Hayatı

Konfüçyüs, Çin’de şimdiki Şantung’un bir bölümü olan Lu eyaletinin Tsou şehrinde, M.Ö. 551’de dünyaya gelmiştir. Ona verilen Konfüçyüs ismi, K’ung Fu-tzu’nun (Üstâd veya Filozof Kung) Latincesidir. Çince ismi K’ung Ch’iu olup kendisine Chung Ni ünvanıyla hitap edilmiştir. Üç yaşında babasını kaybetmiş ve hayatı yoksulluklar içinde geçmiştir. Öğrenmeye olan sevgi ve merakı sebebiyle 15 yaşından itibaren kendisini ilme vermiştir. 19 yaşından itibaren bir okul açmış ve öğrenci yetiştirmeye başlamıştır.

Onun metodu yeni görüşler ortaya koymak değil, sadece eskilerin hikmetli sözlerini aktarmaktır. Konfüçyüs’ün Yin Krallık Ailesine mensup olduğu söylenirse de, ataları ve ailesi hakkındaki bilgiler daha sonraki kaynaklara ait olup güvenilir bulunmamaktadır.

Lu’da belirli aralıklarla küçük memuriyetlerde bulunmuştur. 50 yaşında kendisine devlet şurasında görev verilmiştir. Fakat onun adalet bakanı olarak görev yaptığı yolundaki rivayetlere pek de itibar edilmemektedir. Politik başarıya olan düşkünlüğünden dolayı o, eski bilgelerin faziletlerini yeni nesillere aktarmak suretiyle, kendisinin barış ve iyi idareye sebep olma misyonuna sahip olduğuna inanıyordu. Amacı, geçmişin faziletli idarecilerinin Çin’e barış ve huzuru nasıl getirdiklerini göstermekti. Bu sebeple kendisini tanıtmaya ve ülke yönetimi ile ilgili düşüncelerini pratiğe dönüştürme arzusu onu, 13 yıl Lu dışında dolaşmaya ve düşüncelerini anlatmaya sevk etmiştir. Bu amaçla Wei, Ch’en ve Sung gibi şehirlerde saraydan saraya dolaşmış; fakat o dönemin idarecilerini, kendi tavsiyelerine uyma konusunda isteksiz bulmuş ve 483’te Lu’ya geri dönmüştür.

Mizaç olarak politik entrikalara alışık olmadığından ve dolayısıyla politik bir kariyer elde etmeye de müsait bulunmadığından, ömrünün geri kalan kısmını ve bütün

enerjisini araştırmaya hasretmiştir. Onun eğitimdeki amacı, zamanının insanlarına geçmişin iyi bir yorumunu yapmaktır. Konfüçyüs bir eğitimci olarak son derece başarılıydı. Gençleri politik görevlere hazırlıyordu. Aynı zamanda onun müritleri durumunda olan öğrencileri de ona sevgi, sadakat ve samimiyetle bağlıydı. Ayrıca o, öğrencilerini edebiyat, tarih, felsefe ve ah-lâk eğitimi almaya teşvik ediyordu.

M.Ö. 479’da vefat eden Konfüçyüs, hayatını şöyle özetlemiştir:

“

15 yaşında kendimi öğrenmeye verdim. 30 yaşında irademe sahip olabildim. 40 yaşında şüphelerden uzaklaştım. 50 yaşında “Gök’ün emrini” öğrendim. 60 yaşında sezgi yoluyla her şeyi kavradım. 70 yaşında doğru olan şeylere zarar vermeden kalbimin isteklerini yerine getirebildim.

”

Konfüçyüs’ün İnsan ve Eğitim Felsefesi

Geleneksel söylenceye göre, binlerce öğrencisi olduğu anlatılan Konfüçyüs, Çin tarihinin ilk ve en etkili özel öğretmeni olmuştur. Onun fikirleri, kendisi tarafından

asla yazılı hale getirilmemiş olup, çoğunluğu birer düşünür ve bilim adamı olarak yetişen öğrencileri tarafından kağıda dökülmüştür. Batı'da Konfüçyüsçü Okul olarak bilinen Ju Okulu'nun kurucusu olan Konfüçyüs, Klasikler'de öğretilen ve nesilden nesile aktarılan eski gelenekleri korumak ve sürdürmek konusunda ısrarcı olan muhafazakar bir yapı sergilemiştir. Kendisi, (Konfüçyüs'den önceki dönemlerin ürünü olan) Altı Klasikler'in kültürel mirasında bulunan geleneksel değerlerin, bilgilerin ve ilkelerin öğretilmesini sağlayan ediplerden (bir Ju olarak) birisi olarak hayatını kazanmış ve eski dönemlerdeki idarecilerin ilkelerini yeniden hakim kılmaya çalışarak, toplumunun daha iyi bir düzeye yükselmesi için eğitim yoluyla çaba göstermiştir.

Konfüçyüs, insanların erdemleriyle ilgili olarak, insan severlik ve adaleti vurgulamıştır. Çince de kullandığı adalet terimi (Yi), bir durumun gerekliliği anlamına gelmektedir. Bu, bir tür emir niteliğinde olup, toplumdaki herkes tarafından yapılması gereken şeyleri ifade etmektedir. Çünkü, bu tür emirler, ahlaki açıdan yapılacak olan doğru şeylerdir. Bu noktada, Yi, insaf ve erdem anlamlarını kazanmaktadır. Konfüçyüs'e göre, "üstün insan" Yi'yi anlayabilmektedir. Yi terimine ek olarak, ondan daha ağır, daha somut ve özel bir içerikli olan Jen terimi bulunmaktadır. Jen, insan severliği ifade eder. İnsanın toplumdaki görevlerinin maddi özü, başkalarını sevmektir. Nitekim, Konfüçyüs'e göre başkalarını seven bir insan, toplumdaki görevlerini yerine getirebilecek bir kişidir.

Jen kavramıyla ilgili olarak, Konfüçyüsçü Seçmeler adlı eserde, "kendine yapılmasını istemediğin şeyi başkalarına yapma" ifadesi geçmektedir. Konfüçyüs'ün ahlaki yaklaşımında ve eğitim düşüncesinde çok önemli bir yeri olan jen, Konfüçyüs

tarafından şöyle tanımlanmıştır: Jen insanı, kendisini muhafaza etmek isterken başkalarını muhafaza eden ve kendisini geliştirmek isterken başkalarını geliştiren kimsedir.

Konfüçyüs'ün temel amacı ve ideali, çatışmalardan uzak ve tümüyle uyum içerisinde yaşayan bir toplum ve dünya kurmaktır. Bu ideale ulaşabilmek için ise, ideal insanı tanımlamak ve onun ortaya çıkmasına yardımcı olmak gerekmektedir.

Konfüçyüs'ün ideal insan tanımı, bireylerin birer Jun-Zi/Chün-Tzu olmasını ifade eder. Bir Jun-Zi/Chün-Tzu akıllı, cesur, kibar, diğer insanları seven, hırssız, mütevazı, geleneklere ve müziğe değer veren kültürlü bir insandır. Bu terim aynı zamanda, topraksoylu olmayan fakat, kültürlü yetişen bir asilzade anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla, bir Jun-Zi olabilmek, Konfüçyüsçü eğitim felsefesinin son aşaması ve ürünüdür. Çünkü, bir Jun-Zi, örnek bir insan ve ahlak modeline sahip bir kişi olarak, ideal topluma ulaşma yolunda diğer insanları değiştirebilme ve yönlendirebilme becerisine de sahiptir.

Konfüçyüs'ün tanımlamış olduğu "bilge" kişi Jun-Zi portresinin, üç boyutu bulunmaktadır:

1. Bir bilge, evrenle bölünmez bir bütünlüğe sahip olan bir "ben"dir. Böylesi ayrılmaz bir bütünlüğün ayırıcısına varan bilge kişi, Tao'yu ve gerçek/tam insan olabilmeyi anlar ve böylece en yüksek düzeyde bir insan haline gelir.
2. Bilge kişi, evrensel bütünlüğü anlamakla kalmaz, aynı zamanda onunla işbirliği yaparak, hem kendini hem de çevresindeki insanları geliştirir.
3. Bilge, "ben" in ve benliğin tamamıdır. İdeal olan ile gerçek olanı birleştirerek,

mantık-duygu ve yürek-akıl çatışmalarını aşar ve dengelenmiş bir yapıya kavuşur.

Konfüçyüs'ün öğretisinde öteki dünya, tanrı, ruhlar, doğüstü varlıklar ve benzeri kavramlara ve olgulara rastlanmamaktadır. Çünkü, ahlak-üstü değerler olarak adlandırılan bu alan, düşünürün ilgi alanına girmemekte ve insanın ahlaki boyutuna yönelmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Konfüçyüsçülük felsefesine bakıldığında, yüksek ahlaki değerlere sahip bir toplumun ve devlet yönetiminin yaratılabilmesi için, bireyin, insanları sevebilmeyi öğrenmesi, kendi "ben"inin ailesinden, arkadaşlarından ve toplumdaki kopuk olmadığını ve onlarla karşılıklı bağımlılık içinde var olması gerektiğini bilmelidir. Bunların sonucunda ise, daha mutlu bir aile ve toplum yaratabilmek için birey, kendini sürekli olarak geliştirmeli ve hem kendisi hem de çevresi için faydalar üretmelidir. Bunun başarılması halinde, (gerçek anlamda) tam bir insan olunabilmektedir.

Gerçek anlamda bir insan olabilme hedefinden yola çıkan Konfüçyüs için, eğitimin hedefi de bunu başarabilmek olmuştur. Bu konu, Konfüçyüsçü Klasikler olarak adlandırılan ve Klasikler'in içeriğinde olan Temel Öğrenme ve Büyük Bilgi (bazı kaynaklarda Great Learning/Büyük Öğrenme) de tartışılmıştır. Temel Öğrenme (Elementary Learning) kitabı gençlere hitap ederken, Büyük Öğrenme, yetişkinlere dönük bir içeriğe sahiptir. Konfüçyüs'e göre, bir yetişkin olabilmek veya sayılabilmek için, yalnızca biyolojik anlamda gereken düzeye erişmiş olmak yetersizdir. Uyumlu ve huzurlu toplum idealini başarabilmek için gereken gerçek anlamda insan olabilmek sürecinde, sürekli olarak kendini geliştirerek bilgisini artıran ve öğrendiklerini uygulayan bir yetişkin olmak zorundadır ki, böyle bir yaklaşım, günümüz "yaşam boyu

öğrenme ve öğretme" yaklaşımının bileşenlerini ifade etmektedir.

Konfüçyüs, yukarıdaki saptamalar göz önüne alındığında, bilinen tarihteki ilk yetişkin eğitimcisi sayılabilecek ya da bugünkü yüksek eğitim anlamında bilgi öğretimi yapan ilk öğretici olarak tanımlanabilecektir. Kendi görüşüne göre, varlığının ve kişisel çalışmalarının esas işlevi, kadim kültürel mirası öğrencilerine yorumlamaktır. Bu yaklaşımı nedeniyle, öğrencilerinin en meşhuru olan Meng-tzu (Mensiyüs) tarafından yazılmış olan Konfüçyüs'ten Seçmeler'de, onun özgün bir fikir yaratıcısı olmadığı ve eskilerin düşüncelerini anlatan bir nakledici olduğu ifade edilmiştir. Konfüçyüs'ün, böyle bir vurguda bulunmasının nedeni olarak, evrensel ilkelerin ve gerçeklerin dışında bir keşif yapmak yerine, onların herkes tarafından bilinmesinin sağlanmasının daha büyük önem taşıdığına olan inancı gösterilmektedir. Öğrencilerinin profiline bakıldığında ebeveynler, öğretmenler ve devlet memurlarından oluşan bir yetişkin kitlesi görülmektedir. Sonuç olarak, günümüzün hümanist yetişkin eğitimi anlayışlarındaki bazı ilkelerin Konfüçyüs yaklaşımıyla çakıştığını söyleyebilmekteyiz. Örneğin, Rogers'ın tam işlevsel bireyleri (fully functioning individual), Maslow'un kendini tamamlayabilen ve öz yeterliliğini geliştiren bireyleri ile Knowles'in andragojik yaklaşımının ilkeleri ve özyönelimli öğrenme anlayışının jen, li ve Chün-Tzu profilini yansıttığı görülmektedir.

Konfüçyüs'ün Eğitim Yöntem ve Araçları

Konfüçyüs, aşağıda belirtilmiş olan yöntemlerle kendi öğretim tarzını geliştirmiş ve uygulamıştır:

Öğrenme isteği ve çabası aşılamak.

Kişisel farklılıklara göre yapılandırılmış öz-
gün öğretim yöntemleri kullanmak.

Yüz yüze konuşmaya dayalı soru-cevap
yöntemi.

Dili doğru kullanmak ve isimlerin düzeltil-
mesi (islahı).

Benzetmeler (metaforlar) ve şiirlerle öğ-
retmek.

Örnek insan profilleri kullanmak.

İkna edici ve mantıklı özdeyişleri kullanmak.

Yukarıda belirtilen yöntemler, günümü-
zün eğitim dökümanları olarak kabul edi-
lebilecek belli kaynakları pekiştirmek için
kullanılmıştır. Konfüçyüs'ün öğreticiliği sü-
resince, kendisi tarafından bir metin üre-
tilmediği, eğitimlerinde ana kaynak olarak
Klasikler'in yer aldığı bilinmektedir (Kla-
sikler'in yeniden derlenerek geliştirildiği
veya bunların bazılarının Konfüçyüs'ün
eseri olduğu da iddia edilmektedir). Kla-
sikler olarak adlandırılan ve antik Çin dö-
neminde Konfüçyüs öncesi düşünürlerin,
yöneticilerin ve yazarların oluşturduğu bu
kitapların genel içeriğinde ise evrensel ve
doğal döngülerin ve değişimlerin yapısı,
geleneksel değerler, mevsimsel ve tarım-
sal faaliyetlere uygun ayınlar ve davra-
nışlar, genel siyasal tarih ile antik dönemi
yansıtan şiirler ve şarkılar yer almaktadır.

Konfüçyüs'ün insana ve eğitime dair tem-
mel yaklaşımını tanımlayan ve kendi eği-
tim çalışmalarında açıklayıp uyguladığı
ilkeleri ve yöntemleri içeren Büyük Öğ-
renme/Bilgi (Ta Hsüeh) kitabının içeriği-
ne de değinmek gerekmektedir. Kitabın
adının Çincedeki karşılığı, "yetişkinlerin
veya büyüklerin öğrenmesi" anlamına
gelmektedir. Kaynaktaki bilgilerin hedef
kitle, aslında "yetişmekte olan gençler
ve yetişkinler"dir. Burada anlatılanların

amacı, yetişmekte olan gençlerin, evren-
deki ve dünyadaki sürekli değişimle uyum
halinde olmasını ve kişisel gelişimlerini
artırarak daha erdemli olmaya yönelmele-
rini sağlamaktır. Bu nedenle, yetişkinlerin
eğitimine yönelik bir uygulama rehberi bi-
çiminde kullanılmıştır. Bu kitabın temelini
oluşturan üç ana prensip ve sekiz yol şöyle
tanımlanmıştır:

Üç Prensip: Bir kimse, karakterini açık ola-
rak göstermelidir; bir kimse, insanları sev-
melidir; bir kimse, en iyide karar kılmalıdır.

Sekiz Yol: Eşyayı incelemek, bilgiyi yaygın-
laştırmak, niyetinde samimi olmak, doğru
düşünmek, kişisel yaşamı geliştirmek, ai-
leyi düzenlemek, ulusal düzeni sağlamak
ve evrensel barış.

Bu prensiplere ve sekiz yol olarak tanımla-
nan yöntemlere dayalı bir öğrenme süreci,
belli bir zaman dilimi içine sığdırılmamak-
ta ve kişinin kendi iç dünyası ile doğanın
uyumlu bütünlüğünü gerektirmektedir.
Bu tür bir yetişkin eğitimi anlayışının ama-
cı, insanları hem bilgi hem de karakter bo-
yutuyla sürekli olarak yenilemek ve sev-
mektir ki, böylece, tam anlamıyla insan
olabilmeyi başarmak hedeflenmektedir.
Bu nedenle, Konfüçyüs'ün yetişkin eğiti-
mi anlayışının, mesleki veya teknik bece-
rilerin geliştirilmesi gibi belli amaçlar için
kullanılmaya uygun olmadığı da söylene-
bilir. Çünkü, onun tarzındaki bir öğrenme
yaklaşımı, tümüyle kişilerin ve toplumun
tinsel boyutuna yöneliktir. Bu yaklaşımda,
yetişkinlerin öğrenmesi, öz-yönelimli ve
öğrenenlerin aynı düzeyde olduğu (konum
ve hiyerarşik olarak) bir öğrenmedir. Kon-
füçyüs'ün Seçmeler'inde, bir öğretmenin,
yetişkin öğrenenler bir konuyu kendi ça-
balarıyla anlayınca kadar sabretmesi ve
öz-yönelimli öğrenme yoluyla onlara
yardım etmesi gerektiği de belirtilmiştir.

Dolayısıyla, Konfüçyüsçülükteki öğrenme
ve eğitim anlayışının, öğrenenlerin bazı
bireysel yeterliklerine ve yaşına göre fark-
lılaşan gerekliliklere dönük farklı ilkeleri ve
yöntemleri benimsediği anlaşılmaktadır.

Son olarak, Konfüçyüs'ün öğretim yөн-
teminin, Çin toplumunun yapısını yansıtan
bir eksen üzerine kurulu olduğu söyle-
nebilmektedir. Günümüz yetişkin eğitimi
anlayışına yakın değerler dikkati çekse
de, aslında baba otoritesi altındaki bir ai-
levi hiyerarşi ile bir kralın hükümlanlığını
onaylayıp kurgulayarak, öğretici-kral-baba
üçlüsünün otoritesinin hakim olduğu bir
öğrenme ortamı söz konusudur. Ancak,
öğretme süreci, öğrencilerin kendi ihti-
yaçlarına göre belirleyip yöneltecekleri
sorularla başlamakta ve bu sorulara kar-
şılık, öğretici, öğrencinin niteliklerine ve
tarzına en uygun cevapları oluşturmak du-
rumundadır. Dolayısıyla, böyle bir öğren-
me sürecinin, "öğrenci/öğrenen merkezli"
biçiminde nitelendirilmesi de olanaklıdır.

Konfüçyüs'ün Eğitim Konuları

Yukarıda, ana hatlarıyla belirtilmiş olan
yöntemler ve kullanılan yazılı araçlar, Kon-
füçyüs'ün neleri öğretmek istediğinin ve
mükemmel bir insanı oluşturma yolunda,
hangi konulara ağırlık verdiğinin bir gös-
tergesi konumundadır. Döneminin ve top-
lumunun bir meyvesi olarak, öğretmen
Konfüçyüs, aşağıdaki konularda öğrencile-
rini, devlet yöneticilerini ve halkı bilgilen-
dirmeye çalışmıştır:

**Çağının edebi klasikleri ve sanat (şiir,
tarih, müzik, görgü-edep felsefesi ve
Klasikler):** Antik dönemin topraksoylu ve
eğitilmiş Çinlileri, çağdaşları Yunanlılar gibi
sanata özel bir önem atfetmiştir. Özellikle,

şiirsel öyküler yazmak ve bunları şarkılaştırarak söylemek, hem halk kitlelerinin bir-
birleriyle hem de yöneticileriyle iletişimini
sağlayan gelenekselleşmiş bir sosyo-kültür-
rel etkinlik olarak yerini almıştır.

**İsimlerin islahı/düzeltilmesi (doğru ad-
landırma ve kavramlaştırma):** Nesnelere
ve kavramları doğru adlandırma, doğru
kavramların ve doğru isimlerin oluşmasını
sağlar; doğru kavramların ve isimlerin
oluşması ise, toplumdaki düzenin kurul-
masını, toplumsal düzenin kurulması ise
doğadaki düzenin devamını sağlayacaktır.

Görgü kuralları ve ahlaki doğruluk: Ne-
zakat ve doğruluk, belli bir kıvamda bir
arada bulunması gereken iki temel ahlaki
nitelik olarak, Konfüçyüs'ün konuşmalarında
yer almıştır.

Siyaset ve devlet yönetimi: Hem Kon-
füçyüs'ün hem de öğrencilerinin, yaşa-
dıkları zor döneme özgü bir tepki olarak
nitelendirilebilecek düzeyde özel bir ilgi
duydıkları bir konu olan devlet yönetimi,
toplumsal ve evrensel düzenin kurulması
ve korunması yolunda büyük önem taşıyan
bir araçtır.

Din ve Erdem (Bireysel, ailevi, toplumsal ve evrensel boyutlarıyla): Konfüçyüs,
kendisinin dindar olduğu söylenmesine
karşın, ne derslerinde ne de öğrencileriyle
diyaloglarında tinsel veya tanrısal konulara
yer vermiştir. Yaşadığı dönemde ağırlıkta
olan ataların ruhlarına hizmet etme
gelenegine rağmen ölüm, öte-dünya ve
ruhlara ilişkin bir öğreti yerine, erdemli
insan yetiştirme ve erdemli bir toplumsal
düzen yaratabilme üzerine eğilmiştir.

Kişisel karakterin ve benliğin geliştirilmesi (aile ve toplumla birlikte etkileşerek var olma, öğrenme ve gelişme felsefesi): Aslında, Konfüçyüs'ün öğretisinde

ağırlığı en fazla olan konu, bir kişinin karakterinin geliştirilerek daha iyi ve erdemli bir insan haline getirilmesidir. Bir insana bilgelik, iyilik ve cesaret gibi (erdemli oluşturan öğeler olarak) değerlerin kazandırılabilmesinin tek yolu ise, öğrenmekten geçmektedir. Öğrenmek için gereken şartlar olarak, bilginin ezberlenmesi ve düşünemilme becerisi tanımlanmıştır.

İyilik olgusu, iyi olmak ve daha iyi bir insan olmak (bencillikten sıyrılmak):

Bilgi ve bilgelik, iyilik olgusuna çok yakın kavramlar konumundadır. Doğru bilgiye sahip bir kişi olan bilge, daima kendisinin ve çevresindeki insanların iyiliğini düşünerek olumlu yönde hareket edeceğinden, olumsuz düşüncelerden ve sonuçlardan uzaklaşmış olacaktır. Konfüçyüs, öğrencilerini bu konuda cesaretlendirerek, kendilerini ve kendileriyle birlikte başkalarını da tanıyabilmelerini sağlayıp hep birlikte gelişebilmeye doğru yönlendirmiştir.

Yunan Uygarlığı ve Sokrates Dönemi Koşulları

Yunan uygarlığının gelişim düzeyi açısından en üst seviyeye eriştiği dönem M.Ö 7-5. yüzyıllardır. Yunan toplumu açısından, dönemin siyasal, askeri, ekonomik ve felsefi boyutlarıyla bütünleşen bir tamamlayıcılık sergilediği görülmektedir. Bu topluma özgü zıtlıklar biçiminde nitelendirilebilecek tüm bileşenlerin (örneğin, hem demokratik yönetim hem de köleci bir yapı) yoğunlaştığı bu dönem, “klasik dönem” olarak adlandırılmakta ve koşulların verimliliğine atfen ise “altın çağ” tanımlanmaktadır.

Özellikle 5. yüzyılda yetişen sanatçı, yazar, filozof ve bilim adamı sayısının ve niteliğinin de oldukça yüksek olduğu görülür. Bu

yüzyılda, Yunan dünyasının entelektüel ve kültürel önderliğini üstlenmiş olan Atina site-kent devletidir ki, bu liderlik, aynı zamanda Perslere karşı kazanılan askeri zaferle taçlandırılmış bir süreci başlatmıştır. Sık aralıklı yoğun sıradağlarla parçalanmış bir kıta alanı ile yüzlerce adadan ve ılıman iklimli sınırsız sahillerden oluşan bir deniz uygarlığı söz konusudur. Dolayısıyla, böyle bir coğrafi yapı, elverişli iklim, gelişen denizcilik ve ticaret faaliyetleri sayesinde, Yunan uygarlığı, Yakın Doğu'nun eski ve yüksek uygarlıklarıyla (Mezopotamya, Pers, Fenike, Mısır) en erken ve kolay etkileşime girme şansını yakalayabilmiştir. İtalya'dan Karadeniz'e uzanan Doğu Akdeniz sahilllerinde ve Kuzey Afrika'da yaygın koloni ağları kurmuş olan bu uygarlığın, İlkçağ'dan Ortaçağ'a uzanan süreçte (karanlık dönemden kent-devletlerine geçiş sürecinde), kolonileştirdiği her eski uygarlıkla birlikte tarımsal üretim, ticaret, teknoloji, din ve kültür konularında ufku genişleterek sentezler oluşturduğu ve gücünü artırdığı görülmektedir.

Antik Yunan ulusunun İyonlar, Frigyalılar, Akhalar, Dorlar ve Aioleisler/Eolialılar tarafından, M.Ö birinci binyılın başlarında oluşturulduğu söylenebilir. Bu uygarlığın genel özellikleri incelendiğinde, şu saptamaların yapılması mümkündür:

Anakarada yetersiz olan tarımsal alan nedeniyle, verimli tarımsal alanlara doğru gelişme gösterilmiş ve tarımsal ilerleme sağlanmıştır. Kent devletlerinin ve toplumsal sınıfların oluşumunun, M.Ö 8. yüzyıldan itibaren başladığı söylenebilir. Bağımsız birimler olarak kurulmuş köylerdeki krallıklara dayalı ilkel topluluk düzeninin dağılmasından sonra, özel mülkiyet, tarımla uğraşan bir nüfus ve toprak soylular ortaya çıkmıştır. Yunan alfabesinin geliştirilmesi sonucu yazılı kayıtların

kolaylaştırılması ve yoğun ticari faaliyetlerle başlayıp tarımsal amaçlı kolonizasyona dönüşen genişleme hareketi yeni kent devletlerin kurulmasında etken olmuştur. Bu kent devletleri (siteler) arasında hiçbir dönemde bir siyasal birliğin kurulmadığı da göz ardı edilmemelidir.

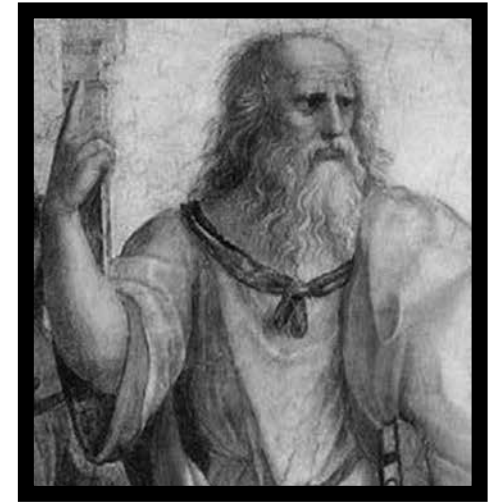
Dinsel ideoloji ve destanlar, kültürün ayrılmaz bir parçasıydı. Olimpos tanrılarına dayalı, Sümer, Mısır, Hint ve Anadolu kökenli bir çoktanrılı inanç sistemi vardı.

Yunan Ortaçağı olarak adlandırılan dönemde, derebeylikler ve hakim bir toprak soylu sınıf söz konusuydu. Deniz ticaretinin gelişmesi ve sanayi ürünlerinin yaygınlaşmasıyla, bugünkü anlamda olmasa da kentler ortaya çıkmıştır. Kentli nüfusu oluşturan toplumsal sınıflar olarak zanaatçılar, tüccarlar ve soylular vardı. Kırsal alandaki köylüler ise, en çok ezilen kesim konumundaydı. Çin'de olduğu gibi, hem savaşlardan hem de borçlanmadan kaynaklanan köleliğin bulunduğu köleci bir toplum yapısı hakimdi.

Sokrates'in Hayatı

Sokrates, Atina'nın hemen güneyindeki bir kasabada, M.Ö. 469 yılında dünyaya gelmiştir. Babası Sophoniskos adlı bir taş ustası, annesi de Phainarete adlı bir ebedir. Hayatının ilk dönemi hakkında pek fazla bir şey bilinmeyen Sokrates, antik kaynaklarda anlatılan Ksantippe adlı bir kadınla evlenmiş ve onun bu ilişkisinden üç erkek çocuğu olmuştur.

Sokrates Yunan dünyasında, M.Ö. 432 yılında patlak veren Peleponnes savaşıyla tanınmaya başlanmıştır. Anaksagoras'ın öğrencisi Arkhelaos'un derslerine katılan ama sonradan insani problemlere ilgisiz olduğu gerekçesiyle doğa felsefesinden

vazgeçen Sokrates, doğa filozoflarında aradığı, sadece beşeri dünya için değil doğal dünya için de geçerli olacak ereksel açıklamayı bulamamıştı.

Sokrates doğa felsefesiyle ilgili hayal kırıklığının ardından tamamen etiko-politik bir felsefeye yönelmiştir. Bu arada Atina'da sosyal hayat ve politik düzen bağlamında da gerileme yaşanmaktadır. Atina'nın gerileme ve kriz dönemine denk gelen 35 yaşından itibaren, esas olarak felsefede kendi kendisini yetiştirme yoluna girdiği, Atinalıları uyandırıp, hayatın anlamı ve kendileri için gerçekten iyi olan üzerine düşünmeye sevk etmek diye ifade edilebilecek misyonunu, moral reform projesini olgunlaştırmaya başlamıştır.

Diyalog ve felsefi tartışmalarıyla insanlara, ruhlarına özen göstermeleri gerektiğini; onların adalet, erdem, bilgelik gibi en iyi bilmeleri gereken konularda derin bir bilgisizlik içinde olduklarını gösteren Sokrates, eşsiz bir sokak filozofu resmi çizerek eleştirisini sadece Yunanlı sıradan vatandaşlara değil, aynı zamanda demokrasinin mevcut budala önderlerine de yöneltmiştir.

Nitekim yeni demokrasinin Sokrates'in sorgulama ve eleştirisinden rahatsız olan liderleri, onu gençleri baştan çıkarmak ve kentin tanrılarına inanmayıp yeni tanrılar icat etmek gibi düzmece bir suçlamayla mahkemeye verdiler. Kimsenin onu idam etmek gibi bir niyeti yoktu. Atina'nın iktidar sahipleri eleştirisinden bunaldıkları bu yaşlı ve çirkin adamı susturmak istiyorlardı. Ondan herkesin yaptığı gibi, hayatını kurtarmak için aman dilemesini beklediler. Fakat hayatı gibi ölümünü de kendisi seçen Sokrates af dilemedi, mahkemede savunmasında yanlış bir şey yapmadığını savunarak, bütün hayatının bir muhasebesini yaptı.

Savunmasında, "gençleri baştan çıkarmak ve kentin tanrılarına inanmayıp yeni tanrılar icat etmek" bir yana; insanlara, Tanrının mesajı uyarınca, önce bilgisizliklerini, sonra da ilkeli yaşamaları, ruhlarına gerekli özeni göstermeleri gerektiğini anlatmak amacıyla felsefe yaptığını dile getiren Sokrates, beş yüz kişiden oluşan jüriyi tatmin edemedi ve iki yüz yirmiye karşı iki yüz seksen oyla suçlu bulundu.

Pek çok insanın hapisneden kaçabildiği yerde, Sokrates kaçma imkânı bulunmasına, üstelik ona, haksız bir biçimde mahkûm edilmişse eğer, kaçmasının illegal bir davranış olsa bile, kesinlikle adaletsiz olmadığı söylenmesine rağmen, tam bir ruh dinginliği içinde ölümü beklemiş ve MÖ 399 yılında idam edilmiştir.

Sokrates'in yeryüzündeki son günü Platon tarafından Fedon'da anlatılır — Bir gün ki Sokrates Tebes'li dostları Kebes ve Simnias ile ruhun ölümsüzlüğü üzerine konuşarak geçirdi. Baldıranı içtikten ve ölmek üzere yattıktan sonra son sözleri şunlardı:

"Krito, Aeskulapius'a bir horoz borçluyuz; bu yüzden onu öde, sakın unutma."

"Zehir yüreğine ulaştığında sarsıldı ve öldü, ve Krito bunu görerek ağzını ve gözlerini kapadı. Bu, Ekhekrates, dostumuzun sonuydu, öyle bir insan ki tüm çağının bizim bildiğimiz en iyisi, ve dahası, en bilgisi ve en gerçeği idi."

Sokrates'in İnsan ve Eğitim Felsefesi

Sokrates'in görüşlerini belirtmeden önce, ona özgü nitelikleri net biçimde özetleyen ironik deyişini hatırlatmakta yarar vardır: "Eğer bir tek şey biliyorsam, o da hiçbir şey bilmediğimdir". Konfüçyüs'de olduğu gibi, Sokrates'in de kendisine ait yazıları, günlükleri veya çalışma kağıtları bulunmadığından, öğretisini ve fikirlerini tanıyabilme yolunda, öğrencilerinin ve çevresindeki insanların aktarmış olduğu sözlü ve yazılı kaynaklar karşımıza çıkmaktadır. Sokrates, insanlarla yüz yüze konuşmaktan ve tartışmaktan hoşlanan, hayatın akıp geçtiği her yerde (sokakta, pazarda,...vb.) insanları daha bilinçli bir düzeye getirmeye ve hayatlarını daha iyi kılmaya çalışmaktan mutluluk duyan bir yapıdadır. Felsefe tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilen Sokrates, felsefi düşünce üzerinde derin bir iz bırakmıştır. Çünkü, ondan önceki Yunan kaynaklı felsefi akımların ilgi alanı olan evren, doğa ve kozmoloji gibi konular yerine, insan ve toplum üzerine kurulu felsefi düşünceyi başlatmıştır.

Çiçero'nun deyişiyle, felsefeyi, gökyüzünden yeryüzüne indiren Sokrates'in, fikirlerinin iki temel tezi olduğu anlaşılmaktadır:

Gerçek(hakikat), değişmeyen rasyonel varlıkların, yani düşüncelerin ve kavramların bilgisinde aranmalıdır.

Gerçek (hakikat), değişmeyen rasyonel varlıkların, yani düşüncelerin ve kavramların bilgisinde aranmalıdır.

Gerçek, bütün insanlarda ayındır ve doğuştan sahip olunan bir şeydir. Bu nedenle, gerçek bilgiyi herkes elde edebilir. Bunu başarabilmek ise, insanlara dışarıdan bilgi vermekle gerçekleştiremeyip, aksine, insanın doğasında oluşmuş bir halde var olan bu bilginin açığa çıkartılmasıyla mümkün olacaktır. Dolayısıyla Sokrates, insanın özünde var olan bu bilginin açığa çıkartılarak zihne tanıtılması ve bireye anımsatılarak kullanıma sunulabilmesi için çaba göstermiş ve yöntem geliştirmiştir.

Yukarıdaki temel tezlerin üzerine kurulu olarak, Sokrates'in, insan-bilgi-erdem üçlüsüne yaklaşımında öne çıkan diğer bazı kavramlar ve tezler şöyle özetlenebilmektedir:

Bilgelik ve Bilgisizlik: Sokrates'in temel hareket noktası, bilmediğinin bilincinde olabilmektir ki, aslında bu da bilgeliliğin ilk adımı sayılmalıdır. Bu noktada Sokrates, özellikle siyasetçiler (devlet adamları), şairler ve tragedya yazarları ile sıradan meslek sahibi olan zanaatkarların bilgelik düzeyini ölçmeye çalışmıştır. Fakat, bu üç gruptan insanların hiçbirinin, en yüksek ve en önemli şeylerden anlamadıklarını belirtmiştir. Bu saptamaları, insanların bilgisizliğini yok edecek bilgeliliğin, ruhlarından dışarı çıkartılarak hissettirilmesine yönelik iddiasına ve bu amaçla kullanacağı diyalog ve araştırma yöntemine de destek olmuştur.

Mekanikçiliğe karşı, erekbilimcilik: Sokrates'in en büyük varsayımlarından birisi, evrendeki bütün şeyleri yönetmesi

ve bütün şeyleri açıklaması gereken şey, "İyi" veya "İyilik" kavramları olmalıdır. Çünkü, eylemlerin ve olayların nedenleri, kendinden önceki doğa filozoflarının savunduğu mekanik ve fiziksel nedenleri değil, zihinsel yapının ürünü olan bir hedef veya amaç/erek ile bağlantılı olmalıdır. Bunun kaynağı olarak bir tanrı önerilebileceği gibi, doğanın içeriğinde var olan bilinçli veya bilinçsiz bir ereksellikten de söz edilebilmektedir.

Erdem, bilgi ve mutluluk: Sokrates'in yaratmaya çalıştığı yeni ahlak biliminin temel konuları erdemın tanımı, varsa türleri ve öğretilbilir olup olmadığıdır.

Onun erdem kavramı, üstünlük ve mükemmelliği birlikte barındırır. İnsani erdem ne olduğuna ilişkin olarak, Sokrates, insanın doğasında var olan mükemmelliği yakalaması ve tam bir gerçek insan olması gerektiğini ifade eder ve bunu başarmak için, akıl ve bilinci kullanarak, doğamızda içkin olan temel ereği gösterir: Mutluluk. Mutluluk, tüm insanlığın doğasında bulunan bir hedef olup, ona erişebilmeyi sağlayan araç bilgidir (ve erdem) veya ona ulaşmayı engelleyen şey ise bilgisizliktir (cesaret, adalet, ölçülülük ve dindarlık gibi terimler, aslında aynı erdemın parçalarıdır) Son olarak, tüm bunları da bir çarpıcı bir teze bağlayan Sokrates, bunu iddia etmiştir:

İyiye bilen bir kişi, zorunlu olarak onu yapacaktır.

Sokrates'in Yöntem ve Araçları

İnsanoğlunun doğasında bulunan iyi özü ve gerçek bilgiyi ortaya çıkartarak mutluluğa ulaşma hedefine yönlendirecek eylemleri doğurabilmek gerekir. Sokrates, hem bunu başarabilmek hem de kendi bilgisini artırmak amacıyla, sürekli olarak insanlarla yüz yüze konuşmayı tercih etmiştir. Genel olarak incelendiğinde, günümüzdeki birçok eğitim felsefesini ve müfredat içeriğini etkilediğini söyleyebileceğimiz Sokratik yöntem, aşağıdaki araçlardan/bileşenlerden oluşmaktadır:

Kişisel farklılıklara uygun biçimde yapılandırılmış özgün yönlendirmeler yapmak.

Yüzyüze görüşerek soru-cevap yöntemini kullanmak.

Benzetmelerden (metafor) ve şiirlerden yararlanmak.

Soru-cevap eksenli tartışma yöntemini kullanmak.

Sokrates, “bir tartışmanın oluşturulup yürütülmesi” konusunda da gerçek bir uzmandı. Benzetmelerin ve özgün soruların yanı sıra, örnekler vermek, analizler yapmak, açıklamalar geliştirmek ve tüm bu süreç akarken ortaya çıkartılmış olan önemli noktalara vurgu yapma konularında özel bir yetenek sahibiydi. Sokratik yöntemin pedagojik boyutunu içeren bu bileşenler, Xenophon’un Sempozyum’unda, Sokrates’in, tartışmaları yapılandırırken kullandığı temel yöntemler beş maddede ele alınmıştır:

1. Bir düşünceyi desteklemek için çok sayıda örnekler vermek.

2. Ortaya çıkan bir durumu tahlil ederken, yapıcı eleştirilerde bulunmak.

3. Daha olumlu bir anlama/öğrenme sağlamayı veya karşı tarafın tezlerini çürütmeyi başarabilmek için, karşı tarafın verdiği yanıtlara karşılık olarak, o yanıtları temel alan yeni tanımlamalar ve açıklamalar getirmeye devam etmek.

4. Bir kişinin bir soru yönelterek almak/öğrenmek istediği bir bilgiyi/yanıtı, sondaj tarzı bir sorgulamayla, kendisinin bulmasını sağlamak. (insan ruhunda bulunan ve evrendeki her şeye ilişkin tüm bilgiyi barındıran özü doğurtmak veya yeniden hatırlatmak amacıyla) Böylece, karşı tarafın bilmediğini zannettiği bir şeyi, ona sorular sorarak, aslında bildiğini veya yapabileceğini göstermek mümkündür.

5. Tartışma süresince ortaya çıkartılan konuların, anlaşılın noktaların ve varılan uzlaşmaların yeniden hatırlanmasını sağlayacak bir gözden geçirme ve değerlendirme yapmak.

Bu parçalardan oluşan ve “Sokratik yöntem” olarak adlandırılan tarzın esası olan Sokratik bir öğretimin ise (Sokrates’in uygulamalarına ve Platon’un aktardıklarına dayanılarak) genel olarak üç ana öge üzerine kurulduğu söylenebilir:

1. Yanlış savları ayıklama: Karşılıklı konuşma yoluyla, sorgulanan konu hakkındaki yanlış savların, örnekler sunularak çürütülmesini ifade eder.

2. Doğurtma: İnsan ruhunun önceki yaşamlarından devraldığı bilgi ve tecrübe mirasını taşıdığı inancından hareketle, bu bilgilerin yeniden hatırlanmasını sağlamak, onların doğurtulmasını anlatmaktadır.

3. Tanrısal-tinsel varlıklar’ın yönlendirmesi: Sokrates, bu varlıkların, diyaloglar ve tartışmalar esnasında kendisini gözeterek, ortaya çıkan yanlış fikirleri ve bilgileri gösterip yardımcı olduğunu söylemiştir.

Sokratik yöntemin bir bütün olarak uygulanmasını sağlayan bir araç olarak, Sokratik soru-cevap uygulamasının, diğer araçları birleştirerek en yüksek verimi sağlayabilen kapsamlı bir öğrenme ve öğretme sahnesi olduğu açıktır. Bu süreçte belirgin olan unsur, yönlendirici-öğreticinin etkin rolüdür.

Öncelikle, bir öğreticinin yönlendirmesine olan gereklilik ile iyiliğin ve iyinin bilgisine zaten sahip olan bir öğreticinin varlığı söz konusudur. Ayrıca, öğreticinin sahip olduğu özel bilgiyi, kendi rehberliğiyle oluşturulan bir yoldan aktarmak gerekmektedir. Bu nedenlerle, Sokrates’in yönteminin pedagojik anlayışa daha yakın olduğu ileri sürülebilir. Çünkü, Sokratik yöntemdeki sürecin başlangıcı ve akışı, öğreticinin sorularına dayanmakta olup, öğreticinin sorduğu sorulara karşılık yanıtlar vermek durumunda olan öğrenciler söz konusudur. Ayrıca, içerdiği tanrısal esin ve gözetim ögesi nedeniyle, dinsel ve inançsal boyutunun ağırlıkta olduğu eleştirisi de yapılabilmektedir.

Sokrates'in Eğitim Konuları

Yunan uygarlığının Altın Çağı’na özgü olarak yukarıda yansıtılanlardan hareketle, Sokrates’in de kendi dönemine ve topluma özgü öğrenme konularına değindiği anlaşılmaktadır. Genel olarak, öğretisinin ve fikirlerinin kapsadığı alanlar şunlardan oluşmaktadır:

Yunanlılara özgü geleneksel konular (jimnastik, müzik, sanat ve gramer) Jimnastik, bedensel iyileşmeyi, müzik ve sanat faaliyetleri ise tinsel iyileşmeyi sağlamaktadır. Ancak, Sokrates, hem jimnastik hem de müzik eğitiminin küçük yaşlardan başlatılarak ömür boyu sürmesi gerektiğini savunmuştur. Resim ve heykel gibi sanatsal ürünlerin anlamı ve önemi aç-

sından bakıldığında, Sokrates’e göre güzel ve güzellik kavramları, yararlı ve doğru olan şeyleri ifade etmektedir. Dolayısıyla, onun sanat felsefesindeki etik ve estetik değerler birbirlerini tamamlamaktadır.

Siyaset: Savaş sanatı ve stratejisi, siyaset ve devlet yönetimi, Sokrates döneminin en yoğun ve hararetli biçimde işlenen tartışma konuları arasındadır. Sokrates, savaş hazırlıkları, savaşların yapısı ve savaşan Atinalıların motivasyonu gibi konularda, çocukların da eğitim alması gerektiğini savunmuştur. Demokrasi, tiranlık ve oligarşi gibi yönetim modelleri de, Sokrates’in tartışma konuları içinde yer almıştır. Sokrates, filozoflar yönetici olmadıkça veya siyasetçiler daha bilge kişiler haline gelmedikçe, insan uygarlığının rahata kavuşamayacağını iddia etmiştir.

Erdem: Yukarıda belirtildiği gibi, erdem ve erdemli olmak olguları, Konfüçyüs gibi Sokrates’in de özel ilgi gösterdiği konulardan olmuştur. Sokrates’in erdem anlayışı ve tanımı özdenetim (ölçülülük), cesaret, bilgelik, adalet ve dindarlık bileşenlerinden oluşmaktadır.

Bireysel arzuların kontrolü ve öz-denetim: Sokrates, bireysel arzulara boyun eğmemek gerektiğini, aksi halde, kişinin tüm yaşamının onların yönetiminde olacağı konusunda uyarmıştır. Ona göre, kontrolsüz istekler, hem özgür iradenin kaybedilmesine hem de zorba bir kişiliğin oluşmasına neden olabilmektedir.

Cesaret ve Bilgelik: Sokrates, gerçekten cesurca olduğu söylenebilecek bir davranışın, aynı zamanda bilgiye veya bilgeliğe dayalı olması gerektiğini ve ancak bu şekilde bir davranışın doğru-haklı sayılabileceğini ileri sürmüştür. Dolayısıyla, sahip olduğu bilgiye ve bilgeliğe güvenen insanları, yürekli insanlar olarak nitelendirmiştir.

Konfüçyüs ve Sokrates'in Eğitim Felsefelerinin Yetişkin Eğitimi Açısından Karşılaştırılması

“

Değiştirilemeyecek ve yadsınamayacak bir gerçektir ki, yetişkin eğitimi siyasal bir etkinliktir.

E.Lindeman

”

Antik dönem filozoflarının toplumsal konuları, rolleri ve o döneme özgü toplumsal koşullar baz alındığında (çocuklara dönük düzenli bir okul anlayışının yaygın olmaması, aile ve toplumsal yapı özellikleri,...vb.) aslında her birinin birer yetişkin eğitimcisi olduğu görülebilmektedir. Bu aşamada, yetişkin eğitimi bakış açısıyla değerlendirmelere geçmeden önce, XX. yüzyıldaki yetişkin eğitimi ve öğrenmesi anlayışına ilişkin bazı temel bileşenleri ve ilkeleri hatırlamak konunun daha iyi anlaşılmasına olanak sağlayacaktır.

Yetişkinlerin öğrenmesi ve eğitimi için, pedagojik yaklaşımın her koşulda yeterli ve doğru olduğu söylenememekte olup, andragojik yaklaşım ve benzeri anlayışların uygulanması savunulmaktadır.

Bir yetişkinin benlik algısı gelişmiştir. Bu nedenle, bireysel bağımsızlığa ve kendi iradesini kullanabilme becerisine sahip kişilerin eğitiminde ve öğrenme süreçlerinde, onların özyönelimli davrandıkları bilinerek yaklaşılmalıdır.

Yetişkinler, belli bir yaşantı birikimine sahiptir. Bu birikimlerin, öğrenme sürecine hem olumlu hem de olumsuz etkileri olabilmektedir. Yetişkinler, günlük yaşamda karşılaşılan sorunlarla baş edebilmek için öğrenmeye yönelmektedir. Öğrenme yaşantılarının, bunu göz önüne alarak (bireysel yaşamın içindeki gereksinimleri ve sorunları kullanarak) geliştirilmesi gerekir.

Yetişkinlerin öğrenmesi; amaç, etkinlik ve öğrenme yönelimli olabilmektedir. Farklı yönelimlere sahip yetişkinler için, farklı eğitim ve öğrenme süreçleri planlanmalı ve uygulanmalıdır. Genel olarak yetişkinler, öğrenmeye hazır olup, bunu özgürce, işbirliği içerisinde, yaşantısı, kişiliği ve ihtiyaçları ekseninde gerçekleştirmeye eğilimlidir.

Yetişkin eğitiminde ihtiyaç kategorileri bireysel, mesleki ve toplumsal gelişme boyutlarıyla belirlenebilmektedir ve yetişkin eğitimi amaçlı, planlı ve örgütlü süreçleri gerektirir.

Bunlara ek olarak, “yaşamboyu öğrenme” olgusu da, insan uygarlığının son yüzyıllarda sergilediği ivmeli sosyo-ekonomik ve teknolojik değişimler ve gelişimlerin doğal bir sonucu olarak, 20. yüzyıl yetişkin eğitimi anlayışında önem kazanmaya başlamıştır. Öğrenmenin, eğitimden daha kapsayıcı ve geniş bir kavram olduğundan hareketle, yaşamboyu öğrenme, yaşamboyu eğitim olgusunu da kapsamakta olup (ağırlıklı olarak insanın yetişkinlik dönemini kapsamakta) beşikten mezara kadar süren öğrenme etkinliklerinin toplamını ifade etmektedir.

Coğrafi yapı, ekonomik altyapı ve toplum açısından yaklaşıldığında, inceleme konumuz olan uygarlıklar arasında çok bariz bir farklılık karşımızdadır: Çin uygarlığı, karasal bir kıta toplumu ve tarımsal altyapısı baskın olan özellikleri sergilerken, Yunan

uygarlığı ise denizciliğe dayalı bir ticaret toplumu konumundadır. Antik Çin’de zenginliğin ana kaynağı olarak toprak, Yunan’da ise ticaret sahnededir. Çin toplumdaki aile merkezli yapıda görülen toplumsal örgütlenme tarzı, tarımsal düzenin devamını sağlayacak biçimde sabit-durağan ve hiyerarşik nitelikler taşıırken, kent devletleri kurmuş bir deniz uygarlığının toplumsal örgütlenme biçiminde ise deniz seyahatleri, farklı insanlar ve kültürlerle tanışma deneyimleri ve ticari hesaplar/çıkarlar merkezinde gelişen bir sürekli değişim durumu ve iletişimle yoğrulmuş ilişkiler hakimdir. Ayrıca, Çin felsefe geleneğindeki tam insan olma hedefinin gerektirdiği, “aileden başlayarak çevreyle birlikte gelişme” anlayışı, Çinlilerin daha toplumcu bir kimlik kazanmasına da katkı yapmış olabilecektir. Bu nedenle, antik Çin uygarlığının aile merkezli ve toplumsal yapının korunmasına öncelik veren bir karakteristik taşıdığı söylenebilmektedir.

Dinsel ve ahlaki değerlerde, hem yakın hem de birbirinden uzak ve özgün anlayışlar göze çarpmaktadır. Antik Yunan’daki her kent devletine özgü insanı nitelikler taşıyan tanrılar, yarı-tanrılar ve kahramanlar panteonunun yanı sıra, kolonilerin genelini kapsayan bir Olimpos dini (Zeus önderliğinde) ve önceki dönemlerden kalan ata ruhlarıyla iletişim geleneği de bir arada yaşamıştır. Çin’in Konfüçyüs’den

“

Antik Çin’de zenginliğin ana kaynağı olarak toprak, Yunan’da ise ticaret sahnededir.

”

döneminden sonra daha güçlü bir merkezi mutlakiyete dayalı bir çatı altında birleşen küçük krallıkların, daha güçlü bir imparatorluk yapısına dönüşmesi biçiminde olmuştur.

Ortak payda biçiminde nitelendirilebilecek bir boyut ise, felsefe olgusunda söz konusudur. Çünkü, her iki uygarlık da, insanlık tarihinde özgün felsefe oluşturanlar arasında yer almaktadır. Yaygın olarak dile getirilen hakim görüş, ilk olarak sadece Yunanlıların felsefeyi başlattığını söylese de, Çin uygarlığında bu geleneğin Yunan, Hint ve Mısır'dakilerden daha farklı bir konumda olduğu ve Yunandakinden önce doğduğu görülebilmektedir. Bununla birlikte, dinsel bir tapınma ve öte dünya olguları olmaksızın, evren ve doğa ile bütünleşmeye dayalı felsefe okulları ve akımları doğurmuş olan antik Çin uygarlığı ile çoktanrılı bir dinsel gelenekle felsefeyi başlatıp geliştiren Yunan uygarlığının felsefi gelişiminin aynı olmadığı da söylenebilmektedir. Bunun nedenleri olarak, siyasal ve ekonomik yapılar ile dinsel-ahlaki geleneklerin farklılığı ileri sürülebilmektedir.

İnsan ve Eğitim Anlayışları Açısından

Yukarıda genel hatlarıyla sunulmuş olan sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapılarından doğan Konfüçyüs ve Sokrates'in insan varlığına ve eğitime ilişkin yaklaşımlarında da, hem paralellikler hem de farklılıklar bulunmaktadır. Her iki bilge için geçerli olan ve öncelikle göze çarpan nokta, bireyin öğrenmesi ve gelişmesi için dinsel bir dayanaktan veya tanrısal bir emirden yola çıkmamış ve bilgiyi aktarmak amacıyla sadece seçkin sınıflara yönelmemiş olmalarıdır.

Bilindiği gibi, hem ilkçağ hem de ortaçağ koşullarında eğitim veya öğretim faaliyetlerinde ağırlıklı bir konuma sahip olan dinsel düşünce (tapınaklar, kiliseler,...vb.), günümüz yetişkin eğitiminin temellerinin atıldığı 16. ve 17. yüzyıllara kadar ağırlığını korumuştur. Oysa hem Sokrates hem de Konfüçyüs, peşinde oldukları erdemli insan profilini, göksel bir emrin gereği ve belli sınıflara özgü bir mücevher gibi görmemiş; bu profili iyilik, mutluluk ve toplumsal-evrensel sistemle bütünleşme gibi hedeflerin aracı olarak nitelendirmiştir. Her iki bilge öğreticinin de ortak hedefi, iyi ve mükemmel bir insan profilini yakalayabilmektir. Bu amaç uğruna gereken bilgilerin "öğretme" ve "öğrenme" ile, yani bir öğrenme süreciyle elde edilebileceğini ifade etmişlerdir. Konfüçyüs'ün ideali olan insan profiline baktığımızda Yi, Jen ve Jun-Zi kavramları öne çıkmaktadır. Bir insan profili olarak Jun-Zi, insan sevgisine ve adalete önem veren, bencillik yapmayan ve hem kendisini hem de çevresindeki insanları geliştirerek mutlu olabilen bireyi anlatır. Sokrates'in erdem tanımında da benzer değerler söz konusudur. Bilindiği gibi Sokrates, kendinden önceki felsefe geleneğinin aksine, evrenin bileşenlerine ve doğal döngülere değil, insan ögesi üzerine, özellikle ahlak ve erdem üzerine felsefe yapmıştır. Fakat, Konfüçyüs'den farklı olarak, (mutluluğu, bilgi ve erdem ile yakalayacak olan insanın), bireyin önceki yaşamlarından elde edilen bilginin hatırlanması veya uygun yöntemlerle hatırlatılması gerektiğini savunmuştur.

İnsanlarla yüz yüze her ortamda konuşmayı tercih eden Sokrates, kendine özgü yöntemiyle, çoğunlukla onları sınavarak ve ölçerek bilgilendirmeye çalışmıştır. Konfüçyüs ise, kendinden önceki dönemlerde hakim olan erdemli ve huzurlu günlerin

yeniden kurulabilmesi için, Jun-Zi profilinin yaygınlaşmasını ve böylece aileden başlayıp devlet yönetimine kadar uzanan bir birlikte öğrenme ve gelişme sürecinin kurulmasını öngörüyordu. Bu anlayış, günümüz yetişkinler eğitimi felsefesindeki yaşam boyu öğrenme boyutunu hatırlatmaktadır. Diğer yandan, ebeveynlere saygı, devlete sadakat ve toplumsal statülerin gereğini yerine getirme gibi temel değerleri içeren Konfüçyüsçü felsefenin muhafazakar ve toplumsal kurumları yaşatmaya önem veren bireyler yetiştirmeyi savunduğu da söylenebilmektedir.

“
Ömrünün büyük bölümünü Atina'da geçirmiş olan Sokrates'e kıyasla, Konfüçyüs, ülkesinde seyahat ederek toplumu ve yöneticileri etkilemeye çalışmıştır.
”

Genel olarak bakıldığında, her iki bilgenin yaşadığı dönemlerde, ülkelerinin ve yaşadıkları şehirlerin huzursuzluk ve istikrarsızlık koşulları altında olduğu görülmektedir. Bu etkenin, yaşadıkları topluma ilişkin sorumlulukları olduğunun bilincinde olan bu insanların hayat tarzları ile öğretmeye ve öğrenmeye yönelmeyi tercih edişlerini açıklayabildiği ileri sürülebilmektedir. Buna ek olarak, her iki bilge de, aslında yeni bir bilgi getirmede (Sokrates bireyin içinde zaten var olan bilgiyi açığa çıkartmaya çalışırken, Konfüçyüs, eski dönemlerin bilgeliklerini öğretmeye çalışmıştır) açıkça dile getirmiş ve kendi

konumunu bir tür yardımcılık, yol göstericilik veya aktarıcılık gibi kavramlarla tanımlamıştır.

Yukarıda belirtilmiş olan farklılıklarıyla, Konfüçyüs, günümüz hümanist eğitim anlayışının öncüsü, Sokrates ise, liberal eğitim anlayışının öncüsü sayılabilmektedir. Çünkü, hümanist anlayışta bireyin gelişimine ve çevresiyle bütünleşerek öğrenebilmesine verilen değer, Konfüçyüs'ün eğitim anlayışından; liberal anlayıştaki ahlaksal boyut ve akılcı bilgilerin aktarımının gerekliliği görüşünün ise Sokrates'in yaklaşımından etkilendiği söylenebilmektedir.

Yöntem ve Araçlar Açısından

Her iki bilgenin de, informal öğretimi kullandığını söyleyebilirsek de, Konfüçyüs'ün, Sokrates'e kıyasla daha sistemli ve disiplinli şartlarla sürdürülen okul ortamlarını da kullandığı bilinmektedir. Hem Sokrates hem de Konfüçyüs, yüz yüze görüşmeye dayalı öğretme yöntemini kullanmıştır. Her ikisi de kendilerine ulaşan insanları dinlemekten kaçınmamıştır. Konfüçyüs'ün, kendisine gelmeden önce arınmış olanlara (kötü özelliklerden ve huylardan) bir şeyler öğretmeyi tercih ettiği ve kendisinin onlara yardım edebilmesi için öğrencilerinin kişisel olarak çaba göstermesini istediği bilinmektedir.

Her iki bilge de, yaşadıkları dönemin koşulları ile çevrelerindeki insanların niteliklerinin doğal bir sonucu olarak (kitleysel veya büyük gruplardan oluşan bir öğrenci varlığı söz konusu değildir), bireylerin özgün koşullarına göre öğretim yöntemleri ve planları uygulamak durumunda kalmışlardır. Dolayısıyla, günümüz yetişkin

eğitimi anlayışındaki amaç ve sorun odaklı öğrenmenin gereklerini gerçekleştirebilmekleri söylenebilmektedir.

Her ikisi de, yüz yüze görüşerek, karşılıklı soru-cevap yöntemi ile bilgi aktarımı ve ölçümü yapmıştır. Yönteme eşlik eden araçlar açısından, Konfüçyüs'ün daha yetkin olduğu görülmektedir, çünkü, düzenli eğitim verdiği dönemlerde, belli temel bilgilerin aktarımını sağlayan kitapları kullanmış durumdadır. Ayrıca, Sokrates, öğrencilerine uyguladığı soru-cevap yönteminde açık uçlu soruları çok nadir olarak kullanmışken, Konfüçyüs, öğrencilerine yönelttiği açık uçlu sorular aracılığıyla birbirlerinin fikirlerini öğrenmelerini sağlayarak, düşünme becerilerini geliştirmelerine olanak sağlamıştır. Dolayısıyla, Konfüçyüs'ün, fikir alışverişi sağlayan soru tarzının, yetişkin öğrenmesine daha uygun görüldüğü söylenebilmektedir.

Pedagojik anlayışa uygun araçlar olarak tanımlanabilen metaforlar (benzetimler) ve şiirler, hem Konfüçyüs hem de Sokrates tarafından yoğun biçimde kullanılmıştır. Bu araçların, konuların anlaşılıp kavranmasını kolaylaştıracağından hareketle, Konfüçyüs, özellikle doğal güzellikleri ve Çin tarihindeki efsaneleri anlatan şiirleri tercih etmiştir. Sokrates ise, anlatmaya çalıştığı şeyin aslında ne kadar basit olduğunu karşısındakine kanıtlayabilmek için günlük yaşamın içerisinde örnekler sunmuştur.

“

Okuma-yazma, müzik ve bedensel gelişim (sportif) etkinlikleri, antik dönemin Yunan ve Çin uygarlıklarındaki geleneksel eğitim etkinlikleridir.

”

Diğer yandan, Sokrates'in, kurduğu meşhur alegoriler (kinayeler) ve benzetimleriyle Konfüçyüs'ten çok ileri düzeyde olduğu da söylenebilmektedir.

Konfüçyüs'ün yetişkinlere dönük eğitim uygulamasında kullandığı Büyük Bilgi kitabını ele aldığımızda, yetişmekte olan gençlere verilen önem ortaya çıkmaktadır. Kapsamındaki üç prensip ve sekiz yol, günümüz yükseköğretim kurumlarının misyonuna paralel konuları ve işlevleri çağrıştırmaktadır. Nitekim, hem bireysel gelişmeye önem veren hem de toplumsal bir anlayışla yurttaşlık ödevlerini yerine getirebilen bireylerin yetiştirilmesi hedefini barındırmaktadır. Bu özellik, Çin toplumunun doğa ve evren ile uyumlu yaşayabilme anlayışının bir ürünü olarak görülebilmektedir.

Konfüçyüs'e özgü bir diğer bileşen, dilin ve kavramların doğru kullanılması olmuştur, çünkü, Çin felsefe geleneğinde, adlara atfedilen özel konum hep yerini korumuştur.

Yanılgıların ve yanlış bilgilerin ayıklanarak doğru olana ulaşılmasını hedefleyen Sokratik yöntemde, belli bir bilgiye yönlendirecek olan eleştirel bir sorgulama söz konusudur. Özellikle, yönlendirici ve önceden hedeflenmiş olan belli fikirleri doğurtucu bir tür ebelik rolünü yüklenmiş olan Sokrates'in (veya bu rolü yüklenmiş olan herhangi bir öğretici), bu etkin rolü nedeniyle çocukların öğrenmesine yakın bir duruş

sergilediği savunulabilmektedir. Çünkü, öğretici/öğretmen soruları soran taraf olup, öğrenenlerin rolü ise cevap verme edilgenliğiyle sınırlı kalmaktadır. Konfüçyüs'te de soru-cevap yöntemi hakimdir, fakat, sorular öğrenciler tarafından sorulmakta ve yanıtları veren öğretici, öğrencilerin ihtiyaçlarına ve niteliğine uygun içerikte cevaplar vermek durumundadır. Soru-cevap ikilisine dayalı bu uygulamaların, ders anlatma yönteminden daha fazla etkili olduğuna ilişkin birçok araştırma bulgusu mevcut olup, öğrenenlerin muhakeme becerisini de geliştirmeyi sağladığı bilinmektedir.

Son olarak, farklı karakterlere, farklı deneyimlere, becerilere ve bilgi düzeyine sahip yetişkin insanlarla muhatap oldukları anlaşılan Konfüçyüs ve Sokrates, birebir görüşme yöntemi ağırlıklı olmak üzere, bazı özgün farklılıklar sergilemişse de, benzer araçlar (şiir, müzik, efsaneler, ...vb) da kullanmışlardır. Fakat, Konfüçyüs'ün yöntem ve araçlarının, günümüz yetişkin öğrenmesine ilişkin ilkelerin çoğunu (özyönelim, benlik algısı, yaşam boyu öğrenme ve planlı-düzenli süreçler) karşılayabilmesinden hareketle, pedagojik yaklaşıma kıyasla, (çocukların öğrenmesinin ötesine geçerek) yetişkin öğrenmesi ve eğitimi anlayışına daha paralel bileşenler içerdiği savunulabilmektedir. Ayrıca, soru-cevap ekseninde yürütülen öğretim sürecinin zenginleştirilmesi konusunda Konfüçyüs'ün daha başarılı olduğu görülebilmektedir (örneğin insan profillerinin tartışılması, özlü sözlerin yorumlanması,...vb.). Bunların nedenleri arasında, Çin ve Yunan toplumunun farklı özellikler taşıyan ahlaki ve dinsel-tinsel kültür bileşenleri öne sürülebilmektedir. Çin toplumunda, Yunan uygarlığının oluşumundan önce yerleşmiş olan Tao anlayışı ile felsefe geleneğinin getirdiği, yetişkin insanların uyum ve sevgi içerisinde yaşa-

masına odaklanmış ve evrensel yaşama değer veren bir ahlak anlayışı ve bu anlayışın nesillere aktarılmasına özen gösteren bir eğitim geleneği söz konusudur.

Sokrates'in uygarlığının merkezi olan Atina'daki toplumda ise, daha önceden doğa filozofları olarak anılan öncülerin başlattığı bir evren ve doğa eksenli felsefe geleneğinin hakim olduğu görülmektedir. Henüz ahlak, toplumsal değerler ve erdem üzerine tartışma ve kural koyma geleneği oluşturmamış bir toplumda, Sokrates'in ortaya çıkarak bunu anlatmaya ve öğretmeye çalışmasının kolay bir girişim olarak görülemeyeceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, böyle bir süreçteki başlatıcı ve geliştirici rolü oynayan bir kişinin kurguladığı bir öğretim sisteminde, daha etkin ve merkezde olan bir yönlendiriciye ve daha basit araçlara ihtiyaç duyulmasının doğal olduğu ileri sürülebilecektir.

Eğitim Konuları Açıısından

Konfüçyüs ve Sokrates'in, öğrencilerine ve onlar nezdinde toplumlarına neleri öğretmek istediğine bakıldığında, kendi toplumlarındaki kültürel sistemin oluşturduğu konular ve etkinlikler karşımıza çıkmaktadır. Ortak noktalar olarak, antik döneme özgü teknolojiyi ve düşünce tarzını yansıtan kültürel öğeler bulunmaktadır. Okuma-yazma, müzik ve bedensel gelişim (sportif) etkinlikleri, antik dönemin Yunan ve Çin uygarlıklarındaki geleneksel eğitim etkinlikleridir. Örneğin, Konfüçyüs, büyük önem verdiği Klasikler'in yeniden düzenlenmesi ve herkes tarafından öğrenilmesi için özel çaba sarf etmiştir. Konfüçyüs, bunun aracılığıyla, Çin toplumundaki sorunların çözüleceğini ve kendinden önceki dönemlerde var olan bilgeliğin ve adil yönetim sisteminin yeniden kurulabileceğini savunmuştur.

Her iki bilge de, ülkelerindeki siyasal sistemin mükemmellikten uzak olduğuna vurgu yaparak eleştiriler getirmiş ve daha iyi bir devlet yönetiminin nasıl oluşturulabileceği konusuna eğilmişlerdir. Konfüçyüs, düzen yönetim ilkelerine ek olarak, özellikle edep ve görgü kurallarına da ağırlık vererek, doğru davranışların ve mükemmelleşmenin bunlar sayesinde başarılabilirliğini anlatmaya çalışmıştır. Yunanlılarda ve Sokrates'in görüşlerinde ise, bireylerin davranışları, kişisel gelişimin ve özel yaşamın bir parçası olarak görülüp, toplumsal boyutta önemli bir konum atfedilmemiştir. Bu farklılığın altındaki neden olarak, Çin toplumunun Tao felsefesiyle yaşattığı doğa ve insan sevgisinden kaynaklanan bir zarafet anlayışı olduğu ileri sürülebilmektedir.

Yetişkin eğitimi ve öğrenmesi boyutlarından bakıldığında, sorun ve ihtiyaç odaklılık, benlik algısı ve irade, yaşantılar ve yaşam boyu öğrenme gibi konuları doğrudan kapsamaması beklenmese de, Konfüçyüs'ün, kişisel gelişim ve çevreyle birlikte öğrenme ve öğretme yaklaşımı ile isimlerin ıslahı gibi konularda, yetişkinliğin doğasına ve günlük toplumsal gereksinimlere dönük noktalara daha ayrıntılı olarak eğildiği görülmektedir. Birey ve aile boyutlarından yola çıkıp, aşamalar halinde ilerleyerek mükemmel bir toplumu kurabilmenin yollarını tanımlayan Konfüçyüs'ün hümanist, toplumculuk ve liderlik nitelikleri öne çıkmaktadır. Bu niteliklerinin, ders konularının içeriğine ve ders işleyiş anlayışına da yansıtıldığı söylenebilmektedir. Genel olarak özetlenecek olduğunda, erdemli olabilmek için gereken bilgeliğe ulaşabilmenin, öğrenmeye dayalı olduğunu bilen Konfüçyüs ve Sokrates'in, öğretecekleri konularda bunu sağlayacak olan alanlar açısından da benzerlikler sergilediği, dolayısıyla, antik dönemin iki yüksek uygarlığının felsefe ve eğitim boyutlarında birbirlerinden pek

uzak olmadığı söylenebilmektedir. Doğal olarak, farklılıkların nedenleri, yukarıda sergilenmiş olan toplum yapılarının özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Filozofların aydınlatmadığı toplumu, şarlatanlar aldatır.

Condorcet

Yukarıda değinildiği gibi, hem Konfüçyüs hem de Sokrates'in eğitim felsefesi, erdem ve kişisel gelişim üzerine kurulmuştur. Bu nedenle, diğer farklı konuların yapısı içerisinde de, bu ana görüşün izlerini bulmak mümkün olmaktadır. Bu yönüyle, aslında her iki bilgenin gözlemleriyle saptayıp savundukları görüşlerin ve ilkelerin, günümüzün yetişkin eğitimi gereksinimiyle çakışması kaçınılmaz olmaktadır. Çünkü, yetişkin bireylerin yaşam şartları (değişen teknoloji ve düşünce sistemleriyle birlikte) değişiyor olsa da, insan doğasına ilişkin temel niteliklerin değişmediği görülebilmektedir. Örneğin, insan hayatında hem çocukluk hem de yetişkinlik evrelerindeki öğrenmenin gerekliliği ve önemi, erdemli olmanın anlamı ve bilginin toplumsal hayattaki rolü gibi konular, antik dönemden bugüne uzanan bir fikirler akımı oluşturmaya devam etmektedir.

Yetişkin insanlara kendini tanımayı, öğrenmeyi ve bilgi/bilgelik aracılığıyla erdemli olmayı öğretmeye çalışan Konfüçyüs ve Sokrates'in günümüzün yükseköğretimine denk düşen bir düzeyde öğretim gerçekleştirilmeye çalıştıkları da söylenebilmektedir (çünkü, ikisinin de öğrencilerinin büyük çoğunluğu yetişkin erkekler olmuştur). Doğal olarak, o dönemin yetişkin insanların öğrenme ihtiyaçları ile günümüz yetişkinlerinin öğrenmeye yönelme nedenleri tümüyle aynı olmasa da (teknolojik, ekonomik, siyasal,...vb. nedenlerle), öğrenme ve eğitime ilişkin gereksinimin ve toplumsal yapıda eğitim

kurumunun taşıdığı işlevlerin değişmediğini söylemek olanaklıdır. Buna ek olarak, hem Konfüçyüs hem de Sokrates'in mesleki veya zanaat becerileri üzerine bir eğitim kurgusu oluşturmaya yönelmedikleri görülmektedir.

Özellikle Konfüçyüs'ün, yetişkinlerin öğrenmesine ilişkin ilkeleri kapsayan Temel Öğrenme ve Büyük Öğrenme/Bilgi kaynaklarına dayanarak, üç prensip ve sekiz yol biçiminde formüle edilmiş olan düşünce ve eylem çerçevesine dikkat çekmek gerekmektedir. Bu yapıda, aile içerisinde ve diğer toplumsal ortamlarda etkin ve üretken biçimde yaşayabilen ve bunu yaparken karşılıklı olarak sürdürülmesi gereken öğrenme-öğretme ilişkilerini yürütebilen bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Bu süreçte, önce gençler için Temel Öğrenme ile bir tür yetişkinliğe hazırlık anlayışı ve sonra Büyük Öğrenme ile olgunluk aşamaları söz konusudur. Dolayısıyla, Konfüçyüsçülükteki eğitim anlayışında, insan hayatının farklı evrelerine dönük bir öğrenme ve öğretme felsefesinin hakim olduğu açıktır. Ömür boyu süren bu tür bir (toplumsal çevreyle) birlikte öğrenme anlayışının, günümüz yaşamboyu öğrenme anlayışını da aşan bileşenler içerdiği de savunulabilecektir. Buna karşılık, Sokrates'in meşhur yöntemi için ise, pedagojik yönü ağır basan bir tarz olduğu yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır. Çünkü, Konfüçyüs'ün, çevresindeki insanlarla birlikte devamlı ve dinamik bir öğrenme yaşantısı içinde kendini ve bilgi düzeyini geliştiren bireylerine karşılık, Sokrates'in, gizil ve durağan olarak tanımlanabilecek bilgi hazinesini keşfedebilmesi için güdülenmesi ve yönlendirilmesi gereken insanları söz konusudur.

Bu konuda yapılmış araştırmalardan birisi olan Tweed ve Lehman'ın (2002) çalışmasında da, Konfüçyüs'ün öğrenme

yaklaşımının, öğrenenlere karşı daha saygıdeğer ve dayanışmacı bir yapıda olduğu yargısına ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, günümüzün yetişkin eğitimi ve öğrenmesi anlayışındaki boyutlarıyla değerlendirildiğinde, Çin uygarlığının felsefe, eğitim ve ahlak geleneğinden kaynaklandığı öne sürülebilecek nedenlerle, eğitim ve öğrenme süreçlerine daha özenli ve işlevsel bir konum yüklediği ve Konfüçyüs'ün yukarıda belirtilmiş olan özgün yaklaşımları nedeniyle, günümüz yetişkin eğitimi ve öğrenmesi çerçevesine daha yakın değerleri ve yöntemleri yansıttığı anlaşılmaktadır.

Kaynaklar:

Komşu, Ufuk Cem.(2011) Konfüçyüs ve Sokrates'in Eğitim Felsefelerinin Yetişkin Eğitimi Açısından Karşılaştırılması, Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt 12, Sayı 4, Aralık 2011, Sayfa 25-54

Arslan, Ahmet. (2008). İlkçağ Felsefe Tarihi, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı.

Aster, von Ernst. (1999). İlkçağ ve Ortaçağ Felsefe Tarihi, (Çev: V. Okur) İstanbul: İm Yayınları.

Bilir, Mehmet. (2009). Yetişkin Eğitiminin Tarihsel Gelişimi, Yetişkin Eğitimi-Derleyenler: A.Yıldız, M. Uysal, İstanbul: Kalkedon Yayınları

Güç, Ahmet. (2001). Konfüçyüs ve Konfüçyüsçülük, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2001, Cilt 10(2), 43-65.

Okçabol, Rıfat. (1996). Halk Eğitimi (Yetişkin Eğitimi), İstanbul: Der Yayınları.

T.D.V. İslam Ansiklopedisi, 2009, 37. Cilt. Yıldırım, Ömer (Sosyolog)

İslam, Eğitim, Bilim

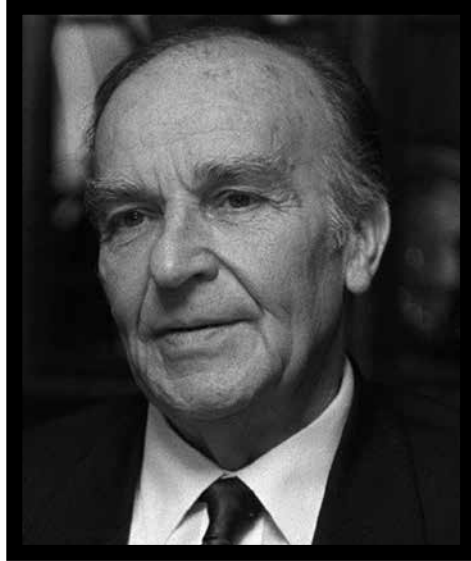
ALİYA İZZETBEGOVIÇ

Aliya İzzetbegoviç kendisine takılan “Bilge Kral” ismini hak edecek bir hayat yaşamış büyük bir düşünür ve önemli bir devlet adamıdır. Her ne kadar kendisine dair anlatılanlar Bosna Bağımsızlık Savaşı dönemine yoğunlaşsa da o, düşünür kimliği ile büyük bir mücadelenin içinden gelmektedir. Tarihte pek az kişinin başarabildiği bir şeyi gerçekleştirmiş; düşünür ve siyasetçi kimliğini çok sıkı bir şekilde örtüştürmüştür. Düşünceleri ile dile getirmiş olduğu olgunluğu aynı şekilde ahlaki bunalımlarla malul iç ve dış siyasette de göstermiş ve düşmanlarının dahi saygı duyduğu büyük bir devlet adamı olarak tarihe geçmiştir.

Bilge Kralı belki de en güzel yine kendi ifadeleriyle anlatabiliriz. İşte bu yüzden onun 1997 yılında bir eğitim konferansında yapmış olduğu konuşmayı sizlere olduğu gibi aktarmak istedik.

(İkö) Eğitim, Bilim ve Kültür Toplantısı
(Riyad, 6 Aralık 1997)

Yıllardır bir şeyler yazmaya hiç fırsatım olmadı ama bugün burada son derece önemli iki meselemiz olan eğitim ve ortak İslam kültürü ve medeniyetiyle ilgili

düşüncelerimi sizlere açıklamaya çalışacağım. Son iki yüzyıl boyunca pek çok önemli Müslüman yazar ve reformcu bu meselelerle ilgili yazılar yazmıştır.

Hepinizin bildiği üzere, bu yazarların hiçbiri ne eğitimin ne de İslam medeniyetinin içinde bulunduğu durumdan memnundur. Hepsisi de İslam'ın bu kadar önem verdiği, açık emirlerle gereklerinin yerine getirilmesini buyurduğu eğitim konusunda o günün Müslümanlarının neden gevşek davrandığını anlamaya çalışmıştır. İslam'ın verdiği emri yeniden hatırlayalım:

“**Bak...**”. Bu emir Kur'an'ın değişik yerlerinde farklı biçimlerde sürekli karşımıza çıkar (3/164, 6/95-99, 21/33, 22/45-46 vd.), Kutsal Kitab'ın bazı yerlerinde ise en bariz haliyle şöyle ifade edilir:

“**Peki bakmazlar mı yağmur yüklü bulutlara, nasıl yaratılmış onlar?**

Ve göğe, nasıl yükseltilmiş? Ve dağlara, nasıl sağlamca dikilmiş? Ve toprağa, nasıl yayılmış?” (88/17-20),

“**Toprağa ektiğiniz tohumu hiç düşündünüz mü?** (...)

Hiç içtiğiniz suyu düşündünüz mü? (...)

Hiç tutuşturduğunuz ateşi düşündünüz mü?” (56/63-71).

Bakmak bilime atılan ilk gerçek adımdır. Nitekim “*Yarının Medeniyeti*” adlı eserinde *Jean Fourastie* şöyle yazar: “Tabiatı, toplumu, insanları seyretmek Batı'daki çocukların temel eğitiminin ilk basamağıdır. (...) Dış dünyaya duyulan bu ilgi, dışındaki dünyadan içindeki dünyaya dönen Brahman filozofunun yaptığının tam tersidir.” İslam Dünyası “seyretme”yi neden bırakmıştır, bunun sonuçları nedir?

Bazı Müslüman toplumlar içinde okuması yazması olmayan, mutsuz, haksızlığa uğramış büyük bir nüfus yer almaktadır.

UNESCO'nun 1995 yılında Okuma-yazma bilmeyenlerle ilgili hazırladığı rapordan bazı yüzdeler okumak istiyorum size.

Müslüman ülkelerdeki yüzdeler şöyle:

(Bu ülkelerin isimlerini burada söylemem de olur): Nüfusun %38'i, 24'ü, 48'i, 56'sı, 54'ü, 33'ü, 56'sı, 28'i, 21'i, 18'i, 21'i, hatta %68'i okuma-yazma bilmiyor. Ortalama %40, ama bu, kadınlar arasında %60'a çıkıyor. Avrupa 19. yüzyılın ikinci yarısında bu durumdaydı, bu demek oluyor ki, gecikmişliğimiz şu an bizim için büyük

bir tehlike ve aciliyet arz ediyor. Batı dünyasıyla yapılabilecek diğer karşılaştırmalarda da biz geri kalıyoruz, bu durum endişe vericidir.

İslam ülkelerindeki ortalama öğrenci sayısı 100.000 kişiye karşılık 1.000 kişi iken bu sayı Batı'da 3.500'e çıkmaktadır, yani Batı'da İslam Dünyasında olanın üç katından fazla öğrenci vardır. İslam Dünyasında ortalama gazete sayısı her 1.000 kişi için 40 iken, Batı'da 300'den fazladır. İslam Dünyasında her 1.000 kişiden 100'ünün televizyonu varken Batı ülkelerinde bu sayı 500' dür.

Eğitim için gayrisafi milli gelirden kamuya ayrılan pay İslam ülkelerinde de Batı'da da hemen hemen aynıdır, bu oran yaklaşık %5.5'e denk gelmektedir. Ancak aradaki benzerlik görece bir ilişkidir. İslam Dünyasına gelindiğinde bu konuda alınan net sonuçlar azalmaktadır, çünkü çoğu İslam ülkesinin milli geliri çok düşüktür.

Eğitim, İslam kültür ve medeniyetinin yeniden yapılanması gibi meseleler bu yüzyılda pek çok İslam ülkesinde gerçekleşmiş olan bağımsızlaşma süreçleriyle doğrudan ilgilidir. Kölelikle eğitimsizlik oranları birbirine terstir. Köleliğe karşı savaşmanın etkili yolu okullardır. Öyleyse ne yapılmalıdır? Eğitime ayırdığımız fonu hiç gecikmeden artırmamız gerekmektedir.

En son elime *John Esposito* tarafından yazılmış olan “*İslam ve Demokrasi*” adında bir kitap geçti. Yazar yüzyılın sonunda İslam ülkelerinin iki önemli süreçten geçtiğini belirtiyor. Bunlar İslam'a dönüş ve demokrasiye geçiş süreçleridir. Akli başında tüm Müslümanlara düşen görev bu iki süreci en iyi şekilde uyumlu hale getirmektir. Bu teknoloji devrimi çağında bütün özgür Müslüman toplumlar okur-yazarlık sorununu çözmeyi çok kolay başarabilirler. Mesele siyasi iradesini ve kararlılığını

gösterme meselesidir, tabii ardından da örgütlenme gelir ki, bunun bizim zayıf tarafımız olduğunu söylemek gerekir.

Üçüncü Dalga diye adlandırılan ve dünyanın gelişmiş bölgelerine çoktan yayılmış olan teknoloji pek çok avantajla birlikte pek çok tehlikeyi de beraberinde getirmektedir. Hepimizin çok iyi bildiği, biraz korkuyla karışık bir rahatsızlık hissi vardır ki bu, teknolojik ilerleme denilen şeyin Tanrı inancına dayanmayışından ileri gelir. Ama aynı zamanda, **“Rabb’inizin rızası için öğrenin, okuyun, araştırın”** esasına dayalı bu İslami eğitim kavramı önemli bir zorlukla karşı karşıyadır. Bugün bununla ilgili olarak da birkaç şey söylemek istiyorum.

Uzun yıllar önce yayınlanmış bir kitabımda birbirine iç içe geçmiş olan kültürle medeniyet arasında bir ayırım yapılması gerektiğini öne sürmüştüm. Benden önceki pek çok değerli yazar tarafından buna benzer görüşler sunulmuştur. Kültür ve medeniyet birbirinden ayrı iki dünyayı yansıtır. Kültürün taşıyıcısı bir birey olarak insanın kendisiyken medeniyetin taşıyıcısı toplumdur. Kültürün amacı kişinin kendi sınırlarını aşarak kendisi üstünde daha fazla güç kazanmasıyken, medeniyetin amacı bilimin tabiat üstünde güç kazanmasıdır. Kültür kişinin kendi iç dünyasına dönmesiyle, medeniyet dış dünyaya dönmesidir, vs.

Bugünlerde bu meselelere kafa yorduğum zaman Kur’an’ın ilk vahyedilen ayetlerinin yukarıda bahsettiğim her iki anlam boyutunu, her iki ilişki biçimini, her iki eylemi kapsadığını hatırlıyorum kaçınılmaz olarak. İlk indirilen **“ikra”** [Kur’an-ı Kerim, 96: 1] sözünde güçlü bir çağrı, kişinin dış dünyayı keşfetmesine yapılmış bir vurgu vardır, ama dış dünyanın keşfedilmesi sadece toplanan bilgilerin üst üste yığılması değildir; burada dış dünyaya kayıtsız kalan bir bakış yoktur, bunun içinde irade,

istek ve çaba vardır; işte bu kelimenin tam anlamıyla dindarca bir tavrıdır. Çünkü ayet şu şekilde devam etmektedir: **“Rabb’inin adıyla oku.”** Öyleyse öğrenme soylu bir tefekkürdür, Allah’ın dünyadaki işaretlerini okumaya çalışmaktır. İslam kültürünün hem geçmişteki hem de gelecekteki özelliği budur. Bizim baktığımız dünya salt tabiat değil, Allah tarafından yaratılmış bir sanat eseridir. Özellikle İslam Dünyasının uçlarındaki İslam kültürüne yapılan bunca saldırıya, bilimsel, teknik ve teknolojik medeniyetimizin durgunluğuna rağmen bu bakış açısında hiç kaybedilmemiştir. İnsanlarımızın kendi kültürlerinin kaynağına geri dönmesi için hafif bir özgürlük nefesi yetecektir. Bunlar bizim farkında olmamız gereken değerlerdir. Batı’da gördüğümüz, Batı’nın kendisinin de farkında olduğu, medeniyetlerin büyümesiyle ortaya çıkan yan etkilerden kaçınmamız için bu değerlere ihtiyacımız vardır. Burada karşımıza kaçınılmaz olarak İslam medeniyetiyle Batı medeniyeti arasındaki ilişki çıkmaktadır. Bu konuda pek çok çalışma yapılmış, pek çok kitap yazılmıştır. Bu mesele üstünde en çok kafa yormuş yazarlardan biri de hem İslam Dünyasını hem de Batı dünyasını tecrübe etmiş olan *Muhammed Esed*’dir. Makalelerini topladığı ünlü eseri *“Yolların Ayrılış Noktasında İslam”*da Batı ruhunu şöyle tarif etmektedir: “Günümüz Batı medeniyetinin gözünde insanın ekonomik, toplumsal ve ulusal ihtiyaçlarından başka hiçbir şey için uğraşması gerekli değildir. Bu medeniyetin asli değeri manevi bir değer değil, kendi rahatıdır. Bunun temelinde, hayat felsefesiye gücünü kendisine ulaştırmak için irade gücünden alan bir hayat felsefesi yatmaktadır. Bunların ikisi de eski Roma medeniyetinden miras kalmıştır.

Muhammed Esed Avrupa’ya ve Amerika’ya karşı belki fazla eleştirel yaklaşmaktadır, onun biraz fazla sert tespitlerine

“

Bir medeniyetin maddi varlığını taklit etmeye çalışırken, o maddi varlığı üreten ruhtan etkilenmemek imkansızdır.

”

karşı ihtiyatlı olmamız gerekir. Ben şahsen Batı’nın yalnızca küçük bir katmanının bozulup dejenere olduğunu düşünüyorum. Geri kalan halkın büyük çoğunluğu ise okuyup yazan, ailesi için çalışıp yaşayan insanlardır. Batı güçlüdür, bozulmuş bir toplumun güçlü olması beklenemez.

Çağdaş Batılı filozoflar bu medeniyetin başkentlerini tarif ederken maneviyatın terkedilmesinin ve bozulmasının tehlikesine işaret etmektedir. Kitle kültürünün artık manevi değerleri de seri üretime tabi tutarak kendine has hiçbir özelliği olmayan adi kopyalar ürettiğine dair ikna edici gerçekler öne sürmektedirler.

İslam’la Batı-Avrupa medeniyetlerinin kültürü arasındaki ilişkiden bahsederken burada Müslümanların aşırı uçlara gitmekten kaçınmaları gereken bir seçimle karşı karşıya olduklarını belirtmemiz gerekir. Söz konusu uçlardan biri Batı medeniyetini tamamıyla reddetmek, diğeryse onu körü körüne takip etmektir. Bunlardan ikisi de eşit derecede tehlikelidir. Batı’yla iş birliği içinde olmazsak bizim zaafımız daha da artar. Bu medeniyeti her şeyiyle kabul edersek de kendi kimliğimizi kaybeder, kendimiz olmaktan çıkarız.

Kendimizi dünyadan soyutlayamayız. Burada Peygamberimizin sözünü hatırlamalı, **“ilim Çin’de de olsa”** almalıyız. Batı medeniyeti başka başka dinlerden ve milletlerden pek çok bilim adamının katkısıyla ortaya çıkmış uluslararası bir üründür. Batı’nın güçlü ekonomisinden ya da askeri gücünden ileri

gelmemektedir. Bu işin görünen kısmıdır. Avrupa’nın Bacon’dan bu yana sahibi olduğu değişmez güç kaynağı eleştirel düşüncedir, ki bu da onlara muhtemelen Araplardan geçmiştir. Bizim için hayati önem taşıyan şey işte bu eleştirel düşüncedir.

İslam alimleri çocukların Batı kültürünü taklit etme hastalığına tutulduğu uyarısında bulunuyor. Hatta *Esed* daha da ileri gitmiş, Batı’yı taklit etmenin tehlikesinin Batı’nın Müslümanlara kazandıracığı maddi avantajlardan çok daha büyük olduğunu söylemiştir. Bir medeniyetin maddi varlığını taklit etmeye çalışırken, o maddi varlığı üreten ruhtan etkilenmemek imkansızdır. Hele ki Batı medeniyeti, benmerkezcidir, kendi tarih anlayışını zorla kabul ettirmek ister. İslam’a karşı duyulan nefret de, haçlı savaşlarının bir türlü yok olmayan gölgesi altında, bu benmerkezci ruhtan beslenir. Bu ruhu özümseyen Müslüman genç nesil bir aşağılık kompleksine kapılmakta, kendi kültürünü reddetmektedir. Bugün Batı medeniyetiyle doğrudan temas içinde olmuş Müslüman toplumlar içindeki çatışmalara yakından bakarsak bunların hep Batı yanlısı yenilikçilerle muhafazakâr gelenekçiler arasında yaşandığını görürüz.

Bugün Avrupalı zihinlerde dolaşan iki önemli fikirden bahsetmek, ardından da hepimizi bunlar üstünde düşünmeye davet etmek istiyorum. Bunlardan ilki *“Açık Toplum ve Düşmanları”* adlı kitapta *Karl Popper* tarafından ortaya atılmış olan açık toplum fikridir. Açık toplum bireyin özgürlüğü, kişisel gelişim, özgür düşünce, siyasi

İsmail Gaspiralı ve Cedid Mektepleri

kuruluşları eleştirme hakkı, fikirlerin özgürce paylaşımı ve bunun gibi unsurların toplamından oluşan bir temele dayanır. Müslümanlar neden böyle bir şeyin içinde yer almasın ki? Ayrıca *Popper*'ın fikirlerinde hoşgörü vurgulanır; Avrupa kıtası üstünde yaşayan Müslümanlara karşı da sıkça gösterilen barbarca davranışların karşısında yer alınması gerektiği belirtilir. İkinci olarak Alman filozofu *Weizsacker* tarafından ortaya atılmış olan "*Yeni Avrupa Rönesansı*"ndan bahsetmek istiyorum. Yeni Avrupa Rönesansı ilk rönesanstan farklıdır, çünkü Avrupa dışındaki dünyaya ve kültürlere açıktır, dolayısıyla, bu filozofa göre, İslam kültürü ve medeniyetine de açıktır. Bu oyuna girmemiz gerektiğini düşünüyorum. Kur'an bize "**Hayırlı işlerde yarışın**" (Kur'an 5:48) diye buyurmamış mıdır? Ama yarışmak için önce kendi kimlik bilincimizi güçlendirmemiz gerekir. Bilinçli Müslümanlar kendilerine ait değerleri unutmadan, vermeye de almaya da hazırdırlar.

Bitirmeden önce bizim kendi Bosna tecrübemiz hakkında da bir şeyler söylemek istiyorum. Biz yüzyıllar boyunca İslam kültürünün, son yüzyılda da Batı-Avrupa medeniyetinin bir parçası olduk. Pek çok kimse bizim en eğitilmiş Müslüman milletlerden biri olduğumuzu düşünmektedir. Bizim Batı-Avrupa medeniyetiyle karşılaşmamız doğrudandır, her gün yaşanmaktadır ve kaçınılmazdır. Son yüz yıldır, hatta bundan biraz fazla bir süre, İslami olmayan farklı rejimler altında yaşadık. İslami kültürümüzün izleri sessizce yok olmasına rağmen hiçbir zaman asimile olmadık. Dinimize, kültürümüze aidiyet duygumuzu ayakta tuttuk. Bosna'daki bu son savaş boyunca 1000'den fazla cami, İslam kültürüne ait 334 tane eser yok edildi. Pek çok okul, enstitü ve kütüphane tahrip oldu. Bir Türk tarihçisi Bosna'daki kültür kıyı-

mını, oranların farklılığını akılda tutmak suretiyle, Moğolların 13. yüzyılda Bağdat'ı yıkmasına benzetmişti. Bundan şu sonuca varabiliriz: Saldırganlar bizim İslami kültürümüzün izlerini ve tarihi mirasımızı yok etmek istedi. Ama sonuç bunun tam tersi oldu. Bosna'da tam bir dahi' [uyanış] başladı, köklerimize geri döndük.

Size bu konuda pek çok sevindirici veriden bahsedebilirim, ama burada yalnız birini anacağım. Bosna'nın kuzeybatısında yer alan ve İslam'ın Batı'daki en uç noktası olan Bihaç şehrinde ne kadar güçlü bir savunma yapıldığını siz de biliyorsunuzdur. Saraybosna İlahiyat Fakültesi'nden bir öğrencimiz Bihaç Medresesi üstüne bir mezuniyet tezi hazırladı. Daha önce burada böyle bir medrese olduğundan haberi bile yoktu. Bihaç'taki bu medresenin izi kalmamıştı çünkü Dayton Anlaşmasından sonra bu genç öğrenci araştırmasına başladı ve Bosna'nın bu bölgesindeki en eski eğitim kurumunun hatırasını yeniden canlandırdı. Savaş sırasında bu şehirde yeni bir medrese açtık. Savaş bizi durduramadı.

Şunu söylemeye çalışıyorum, bizim geleceğe karamsarlıkla bakmaya ne hakkımız vardır, ne de bunun için bir sebebimiz. Biz, Bosna halkı olarak bize yapılan saldırının Allah tarafından bize yollanmış bir ceza olduğunu düşünüyoruz. Bosna'da günah işleniyordu, gaflet ve sapkınlık vardı, ama aynı zamanda özgürlük için büyük bir mücadele de verildi. Allah bize mücadelemizin mükafatını ihsan etti. Biz inanıyoruz ki, ancak güçlü milletler büyük imtihanlarla karşılaşır. Güçlü milletler de, ahlâki ilkelere bağlı olan, kendisi olarak kalmayı bilen, en zor şartlar altındayken bile kendini dünyaya kapatmayan milletlerdir.

Kendi halkım ve İslam Dünyası için de dileğim budur.

İsmail Gaspiralı (1851-1914), bugün için de doğru olan şu değerlendirmeyi belirtmektedir: "Kırım'dakiler dahil umum Rusya Müslümanları milli bir uyanışa geçemedikleri takdirde eriyip gitme tehlikesi" karşısındadır. Gaspiralı, ilkin Rus boyunduruğu altındaki Müslüman Türk toplumlarının cemaat halinden bir millet haline dönüşmeleri gerektiğini ve İslâm dininin bu bakımdan kuvvetli bir faktör olduğunu belirtmekteydi. Bu Müslüman halkların ortak dili Türkçedir. Bu Türk halkları birlikte hareket etme imkanı bulurlarsa Rusya'da ve dünyada büyük bir güç olarak ortaya çıkabilir. Bunun en güçlü yolu modern bir eğitim sisteminin Türkler arasında yerleşmiş olmasına bağlıdır.

Kırım'lı büyük reformcu Türklerin çağdaşlaşması, uyanması için eğitim reformu istiyor ve bu hareketi "Dilde, fikirde, işte birlik" sloganıyla özetliyordu.

Gaspiralı, Kırım'da modern anlamda bir okul açarak bu yolda faaliyete başlamıştır. Bu eğitim devrimi zamanla Rusya idaresindeki bütün Türk halklarında uygulanmaya başlamış Gaspiralı'nın vefat ettiği sene Cedid mekteplerinin sayısı 5000'e varmıştı.

Gaspiralı, 1881 yılında yaptığı araştırmada Rusya Türkleri'nde 16 bin kadar mahalle

mektebi, 214 medrese bulunduğunu, bu okullarda yarım milyon Türk çocuğunun 5 yıl okumalarına rağmen 5 satır Türkçe okuyup yazamadıklarını görmüştü. Dolayısıyla toplumda en önemli önceliğimizin okumak olması gerektiğini vurgulamıştır.

Usul-ü cedid, öncelikle okuma yazma öğretiminde bir yenilik idi. O zaman Arapçadan farklı dillerin de Arap harfleriyle öğretilmeye başlanması bir sorun yaratmıştı. Yüzyıllarca sadece Kuran okuma öğretimi için kullanılan metod burada yetersiz kalmaya başlamıştı. Ayrıca Arapçadan farklı dillerde yazı yazmanın da öğretilmesi

gerekiyordu. Başka bir deyişle okuma kitabı olarak “Ali Haydar Kuran Elifbası” tek başına yeterli değildi.

Usul-ü cedit hareketi, geleneksel İslâmî eğitim sisteminde bir reform çalışması olarak başladı ve daha sonra panislamist ve pantürkist bir karakter de taşımaya başladı. Çünkü bu hareket Müslüman Türklerin Rusya siyasetinde daha aktif rol oynamasını istiyordu. Bunun için okuma-yazma yönteminden başlayarak öğretimde yeni dersler, yeni araç-gereçler, yeni metod ve tekniklerin kullanılmasını istiyorlardı. Medreseden ayrı okullar kurdular, buradaki okuma öğretme yöntemini değiştirdiler, okumanın yanında Türkçe yazmayı da öğretmeye başladılar. Bu arada medrese derslerinin yanına fen bilimleri, matematik, tarih, coğrafya gibi derslerle Türkçe ve Rusça gibi dil dersleri koydular. Hareketin sınıflardaki öğrenci sayısının, okulun açılma ve kapanma zamanlarının belirlenmesi, programdaki derslere göre öğretmen yetiştirilmesi, öğretmenlerin sadaka değil aylık alması gibi yönleri de vardı. Okullara haritalar başta olmak üzere birçok yeni ders kitabı ve malzemesi soktukları gibi, gerek yayınevleri gerekse kitapçılar vasıtasıyla okurlarına da aydın bir dünya sundular. Cedit hareketi’nde en büyük desteği basın-yayın verdi; çünkü Arapçadan başka dillerle yayın yapma, okuma-yazma-öğretme, Avrupa dillerinden tercüme yapma âdeta bu bölgelerde bir Türk-İslâm rönesansı ortaya çıkardı.

Gaspıralı uzun yıllar çıkardığı **Tercüman** gazetesinde, bütün Türk halklarının rahatlıkla anlayabileceği İstanbul Türkçesinin basitleştirilmiş bir şeklini kullanıyordu. Ortak bir ulusal dil olmadan hiçbir şey kazanılamayacağını biliyordu. Tercüman gazetesi, 1905 yılına kadar, yani henüz Ceditçi yayınların çok yayılmadığı dönemlerde

Türk-Tatar toplumunun yenileşmesine en çok etki eden çalışmalardan birisidir.

Ceditçiler bu mücadeleyi yaparken de öncelikle eski usulü savunularla (usul-ü kadimciler, kadimciler) mücadele ettiler. Eski usul okuma öğretmenlere “damla” veya “mektebdâr” denilirken, yeni usul okuma-yazma öğretmenlere, Türkiye’de olduğu gibi, “muallim” deniliyordu. Görünüş olarak da yeni okulun duvarlarında haritalar, bir kara tahta, öğretmen masa ve sandalyesi, çocukların sırası vardı; halka şeklinde yer minderlerine oturma yoktu.

İsmail Bey 1884 başında açtığı ve bizzat kendisinin öğretmenlik yaptığı okulda, kendi hazırladığı “Hoca-yi Sibyan” adlı kitabı okutuyor; Kuran öğretmenlerin yaptığı gibi önce harfleri, sonra heceleri daha sonra kelimeleri tanıtan sistemi değil, Türkçe seslerle harflerin ses değerinden okuma-ya geçiyordu. On yıl içinde Bahçesaray’da bu okullardan yedi okul kurulmuştu. Bu arada yerel dillerle Rusça da Müslüman okul programlarına girmiş, kız çocukları için de okullar açılmaya başlanmıştır (Kadın haklarının başlangıcını kızların eğitiminde görmüştür). Gaspıralı 1893’te Orta Asya’ya giderek oralarda bu okulların kurulması için propaganda yapmıştır. Usul-ü cedit okullarında çalışacak öğretmenleri yetiştirmek için Bahçesaray’da kurslar açar ve Türk dünyasından bu kurslara birçok gencin katılmasını sağlar.

İsmail Gaspıralı öldüğünde Rusya, Türkiye, Mısır, Hindistan, Afganistan, İran,

Tercüman Gazetesi

Türkistan, Kafkaslar ve Tataristanda çok iyi bilinen bir şahsiyet olmuştu. 20.yüzyıl başlarında tüm Türk dünyasını uyandırma ve modernleştirme çabasını gösteren neredeyse tek kişi idi. Adı genellikle gazetesi Tercüman’la birlikte anılıyordu. Gaspıralı; Ermenilerle, Yunanlılarla, Bulgarlarla, Yahudilerle ve Hindularla beraber yaşayan (ve bir ara bunların hepsine hükmeden) Müslümanların bu halkların hepsinden geri kaldığını, bunu değiştirmenin yolunun da eğitimde ve kültürde yapılacak bir reform ile mümkün olduğunu söylüyordu.

Orta Asya’da yerel dillerle çok etkili bir misyonerlik faaliyetinde bulunan İl’minskiy, bu hususta şöyle diyordu: “Bahçesaray’da Tercüman gazetesini çıkaran Gasprinsky’nin amaçları şunlardır: 1. Rus imparatorluğu Müslümanları arasında, İslâm köklerinden ayrılmayarak Avrupa tarzında eğitimi yaymak ve İslâm fikrini Avrupa’nın bilimiyle birleştirmek; 2. Sayısız şivede konuşan Asya Müslümanlarını, mesela Alman birliği gibi, birleştirmek, yakınlaştırmak; 3. Matbuatı zengin Osmanlıca’yı Türk kavminden bütün Müslümanların ortak dili yapmak. Şimdi ne olacak? Duyduğuma göre Kazan’da Tatarca gazetelerin, ayrıca ders kitaplarının sayısı her yıl artmakta. Kitapların içeriği Avrupa tarzı, dili Osmanlıca (Türkçe). Bu Gasprinsky ve yanındakiler Tatarlara çağdaş eğitim vermeyi amaç edinirken, bunu Rusya’nın gösterdiği hattı aşacak şekilde kullanacaklar. Bu şekilde Tatar aydınları Rusya’da Müslüman kültürünün merkezini kurmaya çalışıyorlar.”

İsmail Bey, XX.yüzyıl başlarındaki Tatar rönesansının mimarı ve lokomotifini oldu. Gaspıralı sanki büyük bir nehirin yönünü değiştirmiş gibi, “gaflet ve taassup denizine batmış bir milletin fikrini başka bir tarafa çevirmiştir.”

Muhammedcan Seralin, Gaspıralı ve Cedit hareketinin başarılarını büyük münevverin ölümü üzerine kaleme aldığı bir yazısında şöyle ifade etmiştir: “Rusya Müslümanları birbirinden habersiz, geri kalmış, kimliğini bilmeyen, dünyadan ve bilimden nasibini almamış kültürsüz bir halktı. Bunların bir millet olduğunu anlatan, başka dünyadaki bilimin ve kültürün temellerinin bizim Müslüman atalarımız tarafından atıldığını ortaya koyan, on yıl okuyup doğru dürüst yazamayan halka bir yılda yazabileceklerini öğreten, dil-siz halk dünyada var olmaz deyip, halka kendi dilinin kutsal olduğunu hatırlatan merhum İsmail Gaspıralı idi.”

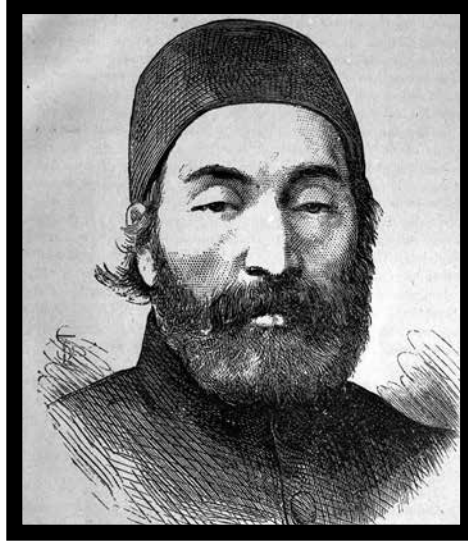
Kaynaklar:

Turgay UZUN, “İlk Türk Aydınlanma Hareketi: Ceditçilik ve İsmail Gaspıralı” Prof.Dr.Mustafa Ergün- Barış Çiftçi, Türk Dünyasının İlk Ortak Eğitim Reformu:Usul-ü Cedit Hareketi, I.Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, 9-15 Nisan 2006, Çeşme – İzmir
Halil İnalçık, Devlet-i ‘Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-IV, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Kasım 2016, İstanbul

1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi

1839 tarihli Tanzimat Fermanı, Osmanlı Devleti'nde modernleşmenin gerçek manada başlangıcıdır. Vatandaşlık hukukundan özel mülkiyete kadar birçok alanda açıklama getiren fermanla eğitimle ilgili bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak girilen reform hareketinin kalıcı olabilmesi için Tanzimat aydınları, eğitim alanında da ayrıntılı bir düzenleme getirecek kanun gereksiniminin farkındaydı.

Bu yolda 1869'da Safvet Paşa'nın Maarif Nâzırlığı sırasında hazırladığı Maârif-i Umûmiye Nizamnâmesi ilan edilmiş ve bu nizamname devletin sonuna kadar bazı değişikliklerle yürürlükte kalmıştır.

Maarifi-i Umumiye Nizamnamesi

Osmanlı Devleti'nde batıya yöneliş ve batı türü okulların açılışı 1776 yılına kadar uzanırsa da batılı anlamda, modern genel eğitim kurumlarının oluşturulmasında 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi temel teşkil eder. Çünkü söz konusu nizamname ile eğitim çok parçalı yapıdan kurtarılmaya çalışılmış ve o tarihe kadar müstakil olarak yapılan eğitimdeki yenilik, hareketleri Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile bütün ve planlı olarak devam etmiştir.

Gerileme döneminde Maarif Umumiye Nizamnamesi'nden önce Osmanlı Devleti'nde eğitim, sistem ve düzenden yoksundu ve bu alanda bir takım problemler yaşanıyordu.

Bu problemlere bir örnek vermek gerekirse; sıbyan okulları ıslah edilmeden bu okulların devamı olarak rüştiye okulları açılmıştı.

Fakat bunlarda tam bir ortaokul kimliği yoktu. Üstelik bu okulların bağlı olduğu kurumlar bile farklıydı. İlki Evkaf Nezaretine ikincisi Maarif Nezaretine bağlıydı.

“
1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, eğitimi bir devlet meselesi olarak mütalaa eden, Türk Eğitim tarihinde en kapsamlı düzenleme ve ıslahat hareketi olarak eğitim tarihimizdeki yerini almıştır.”

Nizamname'nin yayınlanmasından iki yıl önce, 22 Şubat 1867'de Fransa'nın Osmanlı Hükümeti'ne verdiği notada eğitim ile ilgili isteklere de yer verilmişti. Notada yer alan eğitim meseleleri içerisinde öğretmen yetiştirme meselesinin yanı sıra Hristiyan okullarının korunması, yenilerinin açılması, ülkedeki bütün okulların karma hale getirilmesi, herkesin yararlanabileceği kütüphaneler açılması vb. konular vardı. Hazırlanan Maarif Nizamnamesi'nde adı geçen olayın etkisi olduğu söylenir. Sadullah Paşa'nın başkanlığını yaptığı yedi kişilik heyet Fransız İhtilali'nden, o vakte kadar Fransa'nın eğitim alanındaki yaptıklarını ve yapmak istediklerini ayrı ayrı

incelemiş, ülkenin şartlarını da göz önüne alarak bir nizamname hazırlamıştır. Bu nedenle Nizamname'de büyük ölçüde Fransız tesirini görmek mümkündür.

Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin hazırlanmasında büyük emeği geçen zat, tarihimizde seçkin bir yeri bulunan ve 1867-1871 tarihleri arasında Maarif Nazırlığı yapan Safvet Paşa'dır. Tanzimat döneminin önemli Maarif Nazırlarından, doğu ve batı dillerine vakıf olan Safvet Paşa, aslında Reşit Paşa'nın yönlendirmesi ile bir diplomat olarak yetişmişti.

Nizamnamenin hazırlanmasına diğer katkıda bulunanlar ise, Şura-yı Devlet Maarif Dairesi Başkanı Kemal Paşa, Sadullah Paşa, Recaizade Mahmut Ekrem, Ebuzyia Tevfik, Mehmet Mansur, Dadyan Artin ve Dragon Tzankoff gibi dönemin önde gelen aydınları idi.

Maarif-i Umumiye Nizamnamesi 5 bölüm ve 198 madde olarak hazırlanmış ve eğitimin hemen hemen her konusu ile ilgilenmiş bir kanun mahiyetinde idi. Nizamname ilkokuldan üniversiteye tüm öğretim kademelerinde yapılacak eğitim ve öğretimin özelliklerini; okutulacak dersleri, kayıt kabul işlerini, kız ve erkek çocukların öğrenimlerini ne şekilde yapacaklarını idarecilerin, hizmetlilerin ve öğretmenlerin aylık ücretleri gibi konuları bir kurala bağlıyordu.

“
Gerileme döneminde Maarif Umumiye Nizamnamesi'nden önce Osmanlı Devleti'nde eğitim, sistem ve düzenden yoksundu ve bu alanda bir takım problemler yaşanıyordu.”

Maarif Nizamnamesi, sıbyan mekteplerinden Darülfünuna medrese dışı eğitimin bütün kademeleri için önemli bir girişimdir.

Bu Nizamname ile örgün eğitim, ilk, orta ve yüksek şeklinde derecelendirilmiştir. Bunlar Mekatib-i Sıbyaniye, Mekatib-i Rüştîye, Mekatib-i İdadi, Mekatib-i Sultaniye, Mekatib-i Aliye olmak üzere beş kısma ayrılmıştı. Maarif Nizamnamesi, sıbyan mekteplerinden Darülfünuna medrese dışı eğitimin bütün kademeleri için önemli bir girişimdir. Yine bu nizamname yabancı okullar ve azınlık okulları ile de ilgili yenilikler getirmiş, söz konusu okulları devlet denetimi altına almıştır.

Esasen 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile aşağıdaki yenilikler amaçlanıyordu.

1. İlköğretimi zorunlu hale getiriyordu. Çocuğunu okula yollamayan ebeveyn ve velilere üç defa ihtar edilecek, sonra mali durumuna göre beş kuruştan yüz kuruş kadar para cezası verilecekti.
2. Okulları muhtelif kısımlara ve derecelere ayırıyordu.
3. Bin evden fazla yerleşim yerlerinde idadi açılıyor, 500 ev bulunan kasabalarda rüştîye açılması hedefleniyordu. Sıbyan okulları ise her köyde ve her mahallede bulunacaktı. Ayrıca İstanbul'da bir Darülfünun açılması tasarlanıyordu.
4. Eğitim-öğretim işini bir düzene koymaya çalışıyordu.
5. Öğretmenlerin iyi yetişmeleri ve itibarlarının artırılması için çareler arıyordu.
6. Maarif Nezareti teşkilatında da yenilikler getiriyor, vilayet maarif meclisleri teşkil ediyordu.

7. Öğrencileri daha iyiye motive edecek yeni kaide ve usuller getirmeye çalışıyordu.

8. Eğitim-öğretim giderleri için halkın da maddi katkıda bulunması için tedbirler alıyordu.

9. İlmî faaliyetlerde bulunan kurum ve kuruluşların yaygınlaştırılması amaçlanıyordu.

10. Eğitimin maddi yönü için halkın yardımı isteniyordu.

Yukarıda maddeler halinde verdiğimiz bilgilerden anlaşılacağı üzere 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi eğitimin hemen hemen bütün yönleriyle ilgilenmekte, daha önce var olan problemlere o günün şartlarında çözüm üretmeye çalışmaktaydı. Ayrıca eğitimin temelini teşkil eden öğretmen yetiştirilmesi meselesi de Nizamname'de yer alan konulardandı.

Kaynaklar:

Hamza Altın, "1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ve Öğretmen Yetiştirme Tarihimizdeki Yeri", *İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13:1 (2008), s. 271-283.

Editör/Yazar: Prof. Dr. Cevat Celep, *Eğitim Bilimine Giriş, Anı Yayıncılık, Ankara, 2009, s. 35-36.*

Azmi Özcan, "Saffet Mehmed Esad Paşa", *TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 35; sayfa: 469.*

İlber Ortaylı, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 184-186.*

NURETTİN TOPÇU'dan Öğretmenlik Üzerine

Nurettin Topçu, Cumhuriyet dönemi Türk düşüncesinin en önemli şahsiyetlerinden biridir. Eğitim ile ilgili görüşlerini topladığı "Türkiye'nin Maarif Davası" adlı eseri, eğitim ile uğraşan insanların mutlaka değerlendirmesi gereken bir kitaptır. Topçu, öğretmenin bir toplum için önemini medeniyetlerin kurulması ve çökmesinde etkisini aşağıdaki cümlelerle ifade etmektedir. "İnsanoğlunu beşikten mezara kadar götürüp teslim eden, dünyanın en büyük sorumluluğuna sahip insan öğretmendir. Devletler ve medeniyetler yapan ve yıkan da öğretmenlerdir. Öğretmene değer verildiği, öğretmenin el üstünde tutulduğu ülkede insanlar mesut ve faziletlidir. Öğretmenin alçaltıldığı mesleğinin hor görüldüğü milletler düşmüştür... Medeniyetler öğretmenlerle kuruldu. Çin dünyasının kurucuları hakimlerdir. Yunan medeniyeti, meydanlarda pazarlarda gençlere öğretmenlik yapan filozofların eseridir. İslam medreselerin çatısı altında kıtalara yayıldı. Rönesans öğretmenlerin yükseltildiği devirdir." Öğretmenliğin ne kadar önemli olduğunu, öğretmene değer veren toplumların medeniyetlerin kurucuları olduklarını bu şekilde ifade eden Topçu, bir anlamda toplumun öğretmenlere niçin değer vermeleri gerektiğini veciz örneklerle ifade etmektedir.

Tarihimizin yükseliş dönemlerindeki (İslam'ın ilk dönemleri, Selçuklular, Osmanlılar) öğretmenlik anlayışından örnekler vererek, öğretmenliğin el üstünde tutulduğu dönemlere kadar büyük başarılarla imza attığımızı belirten Topçu, "Tarihinde öğretmenliğin alçaltılması, onun devlet emrinde bir bende (köle, esir) haline getirilmesiyle başlar." Diyerek öğretmenin (alimin) ideolojik devlet için çalışan bir memur kategorisine indirilmesini eleştirmiştir. "XVII. yy. dan sonra alimlerin birçoğu devlet siyasetinin telkiniyle fetvalarını

“

“Öğretmen gençlere bilmediklerini öğreten bir nakledici değildir. Bu iş kitabın işidir. Her sahada yalnız bilinmeyi bilmek ile eski devrin skolastiği elde edilir.”

”

vermeye başladılar. Gaye hükümdara yaranmak, vasıta ise ilim ve şeriat oldu. Zamanla medrese istiklalini kaybederek tamamıyla devletin eline geçti. Devlet siyasetini güdenler bu mevkilere getirildi. Topçu, bozulmayı 17. yy. dan sonra başlatmasının sebebinin Selçuklu ve Osmanlı devletinin yükselişi dönemindeki eğitim anlayışına dayandırsa da aslında öğretmenin siyasi çıkarlar için kullanılması, öğretmenin değerinin kaybolması çok daha öncelere kadar götürülebilir. Bu konuda yapılan bir araştırma da yazar bunun sebebinin şöyle izah etmektedir. “11. Yüzyılda yayılan septisizm dalgalarından sonra entelektüel faaliyetler yıkıcı birer meşguliyet olarak kabul edildi.11. ve 12. Yüzyıllardaki Haçlı seferleri, Müslüman toplumda kendine güven duygusunu ortaya çıkardı.13. yüzyılının ortasında Bağdat’ın yağmalanması ile de Müslümanlar, İslam itikadı haricinde sahip oldukları tüm değerleri yitirmeye başladılar. Elleri kalmış tek değer olan bu “itikadı” her türlü tehlikeden uzak tutarak, ne pahasına olursa olsun korumak gerekiyordu. Böylece İslami düşünce;(imparatorluk kurma, sanat çalışmaları, mimari ve edebiyat gibi faaliyetler yardımcı dünyevi araçlar olarak dışarıda bırakılmak suretiyle) korunmuş bir alan olarak dikkatlice kordon altına alındı. Önde gelen din adamları tarafından insanların dikkati, dini çalışmaları arttırmaya ve tüm yaratıcı, entelektüel faaliyetlerden (çok tehlikeli

uğraşlar oldukları için) kaçınmaya çekildi. Günümüz eğitim anlayışında yeni yeni dilendirilmeye başlayan eğitimin herkeşçe kabul edilen tanımının sorgulamasının ilk temellerini Nurettin Topçu’ da görüyoruz. Eğitimin amacının bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla istendik davranış değiştirme süreci olarak tanımlanmasının ve buna bağlı olarak yapılan uygulamaların, öğretmeni asli işlevinden uzaklaştırarak sadece verili bilgileri aktarmakla görevli memur kategorisine indirgediğini tarihten verdiği örneklerle izah etmiştir.

Günümüzün yaşayan en önemli düşünce adamlarından biri olarak kabul edilen Edgar Morin eğitimi; “Eğitilenlere içinde yaşadığımız gerçekliğin karmaşık yapısının farkına varmalarına yardımcı olacak, olabildiğince açık bilgilerden oluşan düşünme malzemesi verdikten sonra, onları kendi kendileriyle baş başa bırakan bir eğitim yapma gereksinimi” (MORİN, 2003, S.xıı) olarak tanımlar. Bu durumda öğretmeni, aktarım işlevinden daha önemli yükümlülükler beklemektedir. Öğretmenlik mesleğinin toplum tarafından hak ettiği yeri bulamamış olmasını, yüzyıllardır süregelen eğitim ve öğretimin tanımlamalarından ayrı düşünemeyiz. Yine Topçu’ya göre “Öğretmen gençlere bilmediklerini öğreten bir nakledici değildir. Bu iş kitabın işidir. Her sahada yalnız bilinmeyi bilmek ile eski devrin skolastiği elde edilir.” Bundan yıllar önce söylenen bu sözlere

benzer sözleri, UNESCO’nun isteği üzerine kaleme aldığı kitabında MORİN, önemli bir eğitim eksikliği olarak belirtmektedir. Önemli felsefecilerden Ionna Kuçuradi MORİN’ i destekleyerek kitabın sunuş kısmında görüşlerini şu şekilde belirtmektedir; “Morin’in eğitimde gördüğü önemli bir eksiklik, eğitilenlerin, “bilme” nin ne olduğu üzerinde düşündürülmemesi, onlara, bilgiler aktarılmakla yetinilmesidir. Böylece hazır bilgilerle yüklenen insanlar, çok defa yanıldıklarının farkına varamıyor, bilgi ile kuruntuyu birbirinden ayıramıyor” (MORİN, 2003. S.x) Öğretmenin en önemli sorumluluklarından birisi “bilme” nin ne olduğu konusunda öğrencileri bilgilendirmesidir. Bilmenin ne olduğu meselesinin önemli ilkelerinden birisi “kendini bilme” gerekliliğidir. Kendini bilmeyen öğretmenin edindiği bilgiler ne kadar çok ve önemli olursa olsun ne kendinde ve ne de karşıdaki insanda bir değişim ve dönüşümüne sebep olmayacaktır. “Bu sorunun üstesinden gelebilme konusunda Morin’in çok önemli bir önerisi “gözlem yapma etkinliklerimizi, kendimizi gözlemekten, eleştirilerimizi, kendimizi eleştirmekten, nesneleştirme süreçlerinin de kendimiz üzerine düşünme süreçlerinden ayrılması gerektiğidir. Bu kendini bilme gerekliliğidir.” (MORİN, 2003. S.x)

Öğretmen aldığı maaş ve ücretin azlığı ve çoklu davası içinde mesleğe değer veriyorsa aslında öğretmen olmamıştır. Öğretmen sadece bir memur değildir.

Kendisine verilen vazifeyi gözlerini kapayarak yapan, müfredatı yıl sonuna kadar başarı ile bitiren, hatta yalnız dersini çok iyi kavrayan öğrenci yetiştiren öğretmen aslında gerçekten vazifesini yapmış sayılmaz. “Dünyayı değiştirmeye namzet gençlerin yetişmesi için, öğretmenin bizzat kendisi için hayat kuralları yaratabilen bir “bütün insan” yaratması gerekmektedir.” Diyen Nurettin Topçu’yu “insan hem fiziksel, hem biyolojik, hem toplumsal, hem psikik, hem kültürel, hem de tarihsel bir varlıktır. Öğretim içinde, disiplinler yoluyla bütünüyle parçalanmış da aslında insanın doğasının bu karmaşık birliğidir. Nereden gelirse gelsin herkes hem kendi kimliğinin karmaşık niteliğinin hem diğer tüm insanlarla ortak kimliğinin bilgisine ve bilincine sahip olmalıdır.” (MORİN, age. S.xv) diyen Edgar Morin desteklemektedir. Yine Morin; “Disiplinlere göre bölümlenmiş bir bilginin baskın olması , çoğu kez parçayla bütün arasındaki bağı kurmayı olanaksızlaştırır. İnsan zihninin, tüm bilgilerini bir bağlam ve bir bütün arasındaki karşılıklı ilişkileri ve etkileşimleri kavramaya izin veren yöntemlerin öğretimi gereklidir.” (MORİN, 2003. S.xv) diyerek “bütün insan” yetiştirme yönteminin önemini vurgulamaktadır. Öğretmenlikten ne anlamamız gerektiğini ve öğretmenin yükümlülüklerini sıralarken yükümlülükleri ağır bulma bir mazeretin geçerli olamayacağını çünkü ruhumuzun yapıcısı olan öğretmenlerin doğal olarak yükümlülüklerinin de fazla olacağını belirtiyor.

“

Öğretmen aldığı maaş ve ücretin azlığı ve çoklu davası içinde mesleğe değer veriyorsa aslında öğretmen olmamıştır.

”

“Bir ülkede ticaret ve alışveriş bozursa bundan öğretmen sorumludur. Siyaset milli tarihin çizdiği yoldan ayrılmış ise bundan sorumludur. Gençlik avare ve davasız, aileler otoritesiz ise bundan da sorumludur. Memurlar rüşvetçi, yetkili makamlarda torpiller dönüyorsa bundan da öğretmen sorumludur ve hatta utanması icap eder. Din hayatı bir riya ve taklit merasimi haline gelerek vicdanlar sahipsiz ve sultansız kalmışsa bunun da sorumlusu öğretmenlerdir.” Yine başka bir yerde “Öğretmen yalnız ruhların sahibidir. Lakin davasının ulaştırabildiği neticelere bakılırsa görülür ki, o, hakikatte doktorumuzdur, disiplin kurucumuzdur, toplum düzenimizin bekçisidir, ekonomik münasebetlerimizin düzenleyicisidir ve siyasi yaşayışımızın üstadıdır. Zira bunların hepsinden o haberi olsa da olmasa da, sorumludur. Karakterlerdeki dengesizliğin, medeni terbiyedeki düşüklüklerin mesulü yine odur. Burada Topçu'nun öğretmenliğe yüklediği anlam itibari ile bize yüklediği sorumlulukları kabul edebiliriz. Ancak yine bu sorumlulukların kabulü siyasi iradeye ve sorumluluğu yüklenen öğretmenlere başka yükümlülükler getirecektir. Öğretmen hak arayışında bu sorumluluklarının bilincinde olarak hak arayacak, siyasi irade de öğretmenlerin özlük haklarında iyileştirmeye giderken yanlış bir mantık ile hareket edip diğer meslek grupları ile kıyaslamayacaktır. Toplumun ruh doktoruna, toplum düzeninin bekçisine “siz bu hakları istiyorsunuz ancak, size verirse doktor ne der, polis ne der, sağlıkçı ne der” anlayışı farkında

olmadan dinamizmi ataletle dönüştüren, yüz yıllardır alışlagelen sistemin devam ettiğinin bir göstergesidir. Bu anlamda asli vazifesini ifa edemeyen medresenin yıkılması ve yerine modern derslikli binaların yapılmasının bir zihniyet değişikliği sağlamadığını da görüyoruz.

Batı kültürünün bundan 100 yıl öncesine kadar çocuklarına uyguladığı, Topçu'nun deyimile “düşmanca” eğitim denilen dayak ile eğitimin yerini daha sonra bu anlayışla tepki olarak, biraz da yanlış anlama ile birlikte çocuğun her dediğini yapan, çocuğun isteklerine göre planlanmış, çocuk karşısında çaresiz bir anne, baba ve öğretmen profili ortaya çıkarmıştır. Bu tepki durumunun yansımaları çevrilen kitaplarla ülkemizde de görülmüştür. Ancak günümüz eğitim anlayışında çocuğun gelişim basamaklarına uygun olarak gerçekleştirilmesi gereken bazı görevlerinin olduğu, bu görevleri başarması için kurallar konulması gerektiği, bunun için de gerektiğinde her aşamada beklentilerin yüksek tutularak, sorumluluk sahibi, üretken, kendine güvenen bireyler yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Öğretmen sahip olduğu mesuliyetle içimizde en fazla hür olan insandır. Çünkü sorumluluğumuz hürriyetimizin kaynağıdır. Öğretmenin çalışmasını idari ve siyasi endişelerle sınırlandırmak, öğretim idealine dışarıdan emirle yön vermek istemek, onun yapısı itibari ile hür olan şahsiyetini budamak, kısırlaştırmak ve ölüme mahkum etmektir. Eğitimimizin içine düştüğü problemleri göstermesi

açısından önemli bir madde diye düşünüyorum. Fikri anlamda ölüme mahkum edilen öğretmenden nasıl ideal nesil yetiştirmesini bekleyebiliriz. Eğer bugün Türkiye'yi dünya çapında başarılarıyla temsil eden öğrenciler çıkıyorsa muhtemelen eğitim sisteminin o, “eğen”, “büken” anlayışının dışında kalmış “imalat hatası” öğretmenlerin eseridir bu çocuklar diye düşünüyorum. Çünkü “ruh” aşılama, “sevgi” nin önceliği olmayan bir sistemde, o ruhu taşıyan birileri varsa bu çok önemli ve takdire şayan bir durumdur. Eğitim ve öğretim çalışmalarında öğretmene mutlak hürriyet tanınmalı, ancak bu hürriyetin kötüye kullanılmaması devlet tarafından dışarıdan ve öğretmenin hürriyetini asla zedelemekten kontrol edilmelidir. Para işleri ve mecburi yardımlar mektep kapısından içeri sokulmamalıdır. Eğitim demek öğretmen demektir. Mili Eğitim Bakanlığı sadece onu düzenleyici bir cihazdan başka bir şey değildir. Kitap, program, sınav ve bütün öğretim meselelerini çözümlenecek olan bir milletin öğretmen ordusudur. Bu işlerin bakanlık teşkilatı tarafından tepeden idaresi, öğretmenin ilmi ve fikri hürriyetinin inkarı, bu hürriyetin adeta köleleştirilmesidir. Hür olmayan öğretmen, öğretmen değildir. Mahkum edilmiş fikir ve irfandır. Fikir ve kültürün mahkumiyeti en az vatan toprağının esaret altında kalması kadar acıklıdır. Öğretmeni bu karakteriyle tanımayıp onun millet ruhunun yapıcısı olduğuna inanmayan bir zihniyet, öğretmeni basit bir memur kadrosu haline koyar ve her tarafından çiçeklenecek olan kültür ağacını kökünden baltalar.

Öğretmen, evvela hedef kitlesini tanımalı, üzerinde emek sarf edip sonuç almak istediği varlık hakkında temel bilgilere sahip olmalıdır. O da ilgi alanı olan insanın mahiyeti hakkındaki can alıcı sorulara yeterli ve doyurucu cevaplar vermiş olmalıdır.

İnsan nedir?, İnsan nasıl bir yapıya sahiptir? İnsan niçin vardır? ve Varlıklar arasında insanın yeri ve değeri nedir? gibi sorular, bir öğretmen tarafından cevaplanması gereken sorulardır. Çünkü öğretmenlik, ilgi alanı olan öğrenciler, veliler, öğretmenler ve idarecilerle, kısaca “insan”la kuşatılmış bir meslektir. Bir anlamda hem insanlar tarafından beslenen hem de insanları besleyen bir iştir öğretmenlik.

Sonuç olarak, öğretmen eğitim görmüş olmasına rağmen, tüm meslek yaşamı boyunca her gün yeni şeyler öğrenmeye devam etmektedir. Aynı zamanda, başkalarını da eğiten öğretmen, bu yönüyle toplumun önemli bir ihtiyacını gidermekte ve toplumu bilgi ve ahlâkla beslemektedir. Daha doğrusu olması gereken budur. Bu yüzden öğretmenlerin toplumdaki statüleri önemli, üstlendikleri sorumluluklar çok fazladır. Öyleyse, bu sorumlulukların bilinciyle hareket etmeli ve toplumun inşasında üzerine düşen rolü azimle, istekle ve başarıyla yerine getirmelidir.

Kaynaklar:

1. TOPÇU Nurettin, “Türkiye'nin Maarif Davası”, dergah yay. 4. Baskı. Aralık, İstanbul, 1998
2. AHMET Kadiruddin, İslam Dinimiz ve Entelektüel Atalet”, ilke yay. Mayıs İstanbul, 1992
3. GÖKÇE Feyyat “Değişme Sürecinde Devlet Yeni Eğitim” Eylül yay. Ankara, 2000
4. MORİN Edgar “Geleceğin Eğitimi için Yedi Gerekli Bilgi” İstanbul Bilgi Üniv. Yay. Temmuz, İstanbul, 2003
5. İNAM Ahmet, Türkiye 1. Eğitim Felsefesi Kongresi 5-8 Ekim 1994 içinde ‘Bir muhabbet olarak eğitimim’” Yüzüncü Yıl Üniv. Eğitim Fak. Van. 1995

“

Memurlar rüşvetçi, yetkili makamlarda torpiller dönüyorsa bundan da öğretmen sorumludur ve hatta utanması icap eder.

”

Mültecilerin Eğitim Sorunları

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler disiplininin temel sorunlarından biri olan *uluslararası göç* olgusu, küreselleşme ve dünya çapındaki siyasi, ekonomik ve toplumsal krizlerle birlikte giderek bir sorunlar yumağına dönüşme ivmesi kazanmış; bu sorun karşısında ise insanlık ve devletler *kısıtlar ve idealler* arasında kalan kafa karışıklıkları ile yine bu sorunun çözümü yönündeki çabılara hız kazandırmıştır.

Denilebilir ki, *küreselleşme* bir yandan ülkeler arasındaki sınırları eritmekte iken bir yandan da yeni defakto sınırlar yaratmak-

tadır. Günümüzde küreselleşme ile birlikte ülkeler arası etkileşimin artması, iletişim imkânlarının iyileşmesi gibi nedenlerle milyonlarca insan uluslararası göç sürecine *-küçük bir motivasyonla veya büyük bir travma ile-* kolaylıkla dâhil olmaktadır. Her ne kadar göreceli uzak coğrafyalara göç etmek ve sınırları aşmak insanlığın tarihi kadar eski sayılsa da, bugünkü anlamda üzerinde durduğumuz uluslararası göç daha çok on dokuzuncu yüzyıl içinde gelişen bir olgudur. Çünkü bu yüzyılda etnik ve kültürel birlik üzerine kurulmaya çalışılan ulus-devletlerin siyasi güçleri ile belirle-

dikleri toprak parçaları ve bu alanlardaki yurttaşları üzerinde egemenlik hakları en belirgin şekilde ortaya çıkmış ve bu vargı çok da büyük bir dirençle karşılaşmadan uluslararası bir kabul görmüştür (*Hammar, 1990*). Böylece ulusal sınırların belirlenmesi ve bu sınırları geçen kişilerin “yurttaş” ve “yabancı” kimlikleri ile kayıt içine alınması süreci başlamıştır. [1]

Göç Nedir?

Göç, ekonomik, toplumsal veya siyasi nedenlerle insanların bireysel ya da kitlesel olarak yer değiştirme eylemi olarak tanımlanmaktadır.

Uluslararası kabul gören tanıma göre ise göç, “*kişinin köken yerinden başka bir yere giderek orada kalıcı yerleşmesi ve böylece ikamet yerinin değişmesi*” anlamına gelmektedir. Yani, turistik seyahatler veya kısa süreliğine başka bir yere gidiş göç sayılmamaktadır Bir kişinin göçmen sayılması için gerekli zaman sınırı ülkeden ülkeye değişse de, OECD genelinde bu süre bir yıl olarak kabul edilmiştir. [2]

Bununla birlikte uluslararası göç konusu insanlık tarihi boyunca süregelen ve çeşitli algılara göre biçimlenmiştir. Yasadışı ve transit göç, kaçak iş gücü göçü, mekik göç ve bavul ticareti, iskânli ve serbest göç, beyin göçü gibi ortak kabul gören göç çeşitleri bulunmakla birlikte; *uluslararası göç* konusu oldukça geniş, apayrı bir inceleme alanı olduğundan, makalemiz ve araştırmamız bu konu içerisinde yer alan mülteci sorunu özelinde mültecilerin eğitim-öğretim hizmetlerinden faydalanma sorunsalını ve bu pedagojik sorunlar dizgesinin algılanma kipleri üzerinde odaklanacaktır.

Mülteci ve Sığınmacı Kavramları

Mültecilerle ilgili ilk düzenleme Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesidir. Bu sözleşmede “*ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıs*” mülteci olarak tanımlanmaktadır. Türk hukuk sistemindeki mülteci tanımı BM sistemindeki tanımdan biraz farklıdır. 1967 protokolünden farklı olarak Türk hukuk sisteminde bir de sığınmacı kavramı vardır.

Ülkemiz mevzuatına göre mülteci; “*Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı*”dır. Sığınmacı ise; “*ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya*

korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancısıdır.”

Özetle mülteci hukuken statüsü kabul edilmiş bir yabancı ifade ederken sığınmacı mültecilik statüsü incelenen ve bu sebeple kendisine geçici koruma sağlanan kişiyi ifade etmektedir. *Sığınmacının* da incelemesi bitene kadar ülkede ikametine izin verilir ve insan hakları bağlamında sığınmacı ülkede bulunduğu sürece asgari düzeyde sosyal yardımlardan faydalanması sağlanmaktadır.

Mülteci Akınlarının Gelişimi

Mülteci akınlarının en önemli nedenleri iç çatışmalar, baskıcı rejimler ve savaşlardır. II. Dünya Savaşı öncesi ve 1970'ler arasında çalkantılı bir dönemden geçen dünya ülkelerinin iktidar mücadelesinin yol açtığı kaos neticesinde oluşan iç çatışmalar ve savaşlar küresel bağlamda göçlerin yaşanmasında çok etkili olmuştur. Örneğin II. Dünya Savaşı'ndan önce Avrupa'da Almanya ve İtalya'da etkin olan rejim, bu ülkelerin II. Dünya Savaşı'nı çıkarmalarındaki temel sebeplerden biridir. Ayrıca Çin ve Küba'da egemen olan sistem, İspanya'daki rejim değişikliği ve İran'daki devrimin gerçekleşmesi neticesinde çok sayıda insanın ülkelerini terk etmelerine sebep olmuştur. Çin'de 1966-1969 yılları arasında 2.245.000 kişi, Küba'da 580.000 kişi, Balkanlardaki Doğu Bloğu ülkelerinde 270.000 kişi ülkelerini terk etmek zorunda kalmışlardır. [3]

Türkiye Cumhuriyeti'ni doğrudan etkileyen yakın tarihte yaşanmış zorunlu göçler de mülteci sorununun kesintisiz bir şekilde devam ettiğinin en önemli kanıtıdır. Örneğin; 1979'da yaşanan İran İslam Devrimi

sonrasında, İran'dan Türkiye'ye bir milyona yakın insan göç etmiştir. 1980'li yılların başında gerçekleşen Afgan göçünün oluşumunda ise Sovyet – Afgan savaşı önemli bir role sahiptir. 1982 yılında Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesi sonrası başlayan savaş nedeniyle, o bölgedeki birçok Türk kökenli mülteci Türkiye'ye sığınmıştır. Gelenler arasında Özbekler kadar, Uygurlar, Kazaklar ve Kırgızlar da bulunmaktadır. Suriye'den, ferdi kaçışların dışında, 1945, 1951, 1953 ve 1967 yıllarında Türkiye'ye toplu göç gerçekleşmiştir. Sayıları kesin bilinmeyen bu göçmenler, Kırıkhan, İskenderun ve Adana'ya yerleştirilmiştir. Irak'tan gelen göçlerin büyük bir kısmı 1988 yılında Kuzey Irak'ta yaşanan Halepçe katliamı sonrası gerçekleşmiş, göç eden mültecilerin sayısı 51.542 kişiyi bulmuştur.

Öte yandan, Bulgaristan hükümetlerinin izlediği baskıcı rejim ve Türk kökenli vatandaşlarına uyguladığı asimilasyon çalışmalarının neticesi olarak 1989 yılında Bulgaristan'dan ülkemize zorunlu göç eden soydaşlarımızın sayısı 345.000'den fazladır. Ayrıca, 1991 yılındaki Körfez Savaşı sonrasında da 467.489 kişi savaştan kaçarak Türkiye'ye sığınmak zorunda kalmışlardır. Yakın tarihin en büyük insanlık dramının yaşandığı eski Yugoslavya topraklarında çıkan savaş ve yaşanan katliamlar, 1992-1998 yılları arasında Bosna'dan 20 bin kişinin Türkiye'ye sığınmasına neden olmuştur, 1999 yılında Kosova'da meydana gelen olaylar sonrasında 17.746 kişi, 2001 yılında Makedonya'dan da 10.500 kişi, savaşlardan kaçarak Türkiye'ye sığınmışlardır.

Bu örneklemelerden de anlaşılacağı gibi, Mülteciler hedef ülke olarak coğrafi açıdan kendilerine yakın ülkeleri tercih etmektedirler. Yani Afrika'daki ülkelere, Afrika'daki diğer ülkelere, Asya'daki ülkelere doğru

gerçekleşir. Amerika Mülteciler Komitesi'nin 1999 yılında yapmış olduğu çalışmaya göre 1998 yılında evini terk ederek mülteci olan 13.5 milyon insandan 11 milyonu yaşamak için gelişmekte olan Afrika, Asya ve Ortadoğu ülkelerini tercih ederken sadece 2.5 milyon insan gelişmiş ülkeleri tercih etmiştir (US Committee for Refugees, 1999). İlginçtir ki hedef ülkelerin gelişmişliği coğrafi yakınlığından sonra gelmektedir. Bu nedenledir ki yanı başımızda yaşanan Suriye savaşının mağdurlarının ilk çaldıkları kapı doğal olarak Türkiye olmuştur.

Suriye Krizi

Suriye'de 15 Mart 2011 tarihinde başlayan barışçıl ve sivil halk ayaklanması geçen süre zarfında iç savaşa dönüşmüştür. Ortaya çıkan istikrarsızlık Suriyelilerin güvenli bölgeler arayışı içinde zorunlu göçe maruz kalmalarına neden olmuştur. Suriye'de hâlihazırda iç ve dış göç yaşanmaktadır.

Buna karşılık çeşitli ülkeler ve kuruluşlardan gelen yardımlar Suriyelilerin ihtiyacının sadece %54'ünü karşılamaya yetmektedir. Mülteci meselesi ne sadece Suriye'nin ne de Ortadoğu bölgesinin sorunudur. Zorunlu göçe maruz kalan Suriyelilerin yaşadığı insanlık trajedisi tüm uluslararası sistemin sorunudur. Kitlesel göç ve insani trajedi hem bölge hem de uluslararası sistemin güvenlik ve istikrarını da tehdit eder boyuta ulaşmıştır.

Bu çerçevede, Suriyeli mülteci krizinin çözümünü sadece komşu ülkelerin sorumluluğu gibi düşünmek durumun daha kötü bir hal almasına neden olacaktır. Uluslararası sistemin üyeleri sorunun çözümü için rol üstlenmelidir. Suriye krizinden birinci derecede etkilenen komşu ülkelere daha fazla destek sunulması gerekmektedir.

Suriye Krizinin Bilançosu

2017 yılı Mart ayı verilerine göre, 6 yıldır devam eden Suriye iç savaşında 400 binden fazla sivilin öldüğü belirtilmektedir. İç savaşın ülkede yarattığı kaos ve korkunun neticesinde, 22 milyon olan Suriye nüfusunun yarısı evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. 10 milyondan fazla insanın zorunlu olarak yer değiştirmesi ile başlayan göç hareketinin büyük bir kısmı iç göç boyutunda kalırken, yaklaşık 5 milyon insan uluslararası göç gerçekleştirmiştir. Yaşanan bu göçlere rağmen hala yaklaşık 14 milyon insanın acil yardıma ihtiyacı bulunmaktadır. UNICEF raporlarında Mültecilerin dörtte üçünü kadın ve çocukların oluşturduğu, sadece 2016 yılında yaklaşık 700 çocuğun öldürüldüğü ve en az 850 çocuğun da savaşçı olmaları için kaçırıldığı bildirilmektedir.

Tüm bu sivil kayıpların yanı sıra ekonomik paylaşım, sosyal sorunlar, salgın hastalıklar gibi sağlık problemleri veya etnik-mezhepsel dengelerin değişmesinin yarattığı gerginlikler mültecileri kabul eden ülkelerin de farklı sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır.

Örneğin; Türkiye'nin göç politikasının oluşturulması amacıyla oluşturulan ve ilk defa yapılan Göç Politikaları Kurulu toplantısında verilen bilgiler doğrultusunda, *“Türkiye’de bugün halen göçmen, mülteci olarak bulunan insan sayısı 3.551.078 kişidir. Bu rakamın 2,7 milyonu Suriyeli Mülteciler oluşturmaktadır. AFAD verilerine göre, Türkiye’nin Suriye krizinde mülteciler için kamu kurumu, sivil toplum kuruluşları ve halk tarafından yapılan toplam harcaması ise toplam 25 milyar dolardır.”*

Türkiye diğer devletlerin aksine, Suriyeli vatandaşlar için 2011 yılından bu yana “Açık

kapı” politikası uygulanmaktadır. Bunun neticesinde ülkemizde bulunan Suriyelilerin yaklaşık %10’u kamplarda yaşamlarını sürdürmekte iken geri kalan %90’lık kısım ülkenin muhtelif yerlerinde yaşamlarını sürdürmeye devam etmektedirler. Bu durum beraberinde ülkemiz için Ekonomik ve Sosyal açıdan olduğu kadar Güvenlik açısından da sorun yaşanmasına neden olacak bir risk olarak gözükmektedir.

Durum Değerlendirmesi

Suriye’de savaşın başladığı tarihten günümüze kadar “Açık Kapı” politikası uygulayan Türkiye, savaş mağduru insanlara kucak açmıştır. Elbette ki, bu ev sahipliğinin ülkemizde yarattığı bazı sorunlar da yok değildir. Suriye’de yaşanan bu kriz ülkemize Ekonomik, Güvenlik, Politik ve Sosyal (eğitim, barınma, sağlık..) açılardan bazı sorunlar yaşattığı bir gerçektir.

Ancak biz bu yazımızda daha çok “Mültecilerin Eğitim Sorunlarını” ele almak suretiyle sokaklarda mendil satarak hayata tutunmaya çalışan Suriyeli çocukların geleceği hususunda farkındalık yaratmayı amaçladık. Çünkü bütün bölgeyi etkisi altına alacak olan ve uzun dönemli problemlere gebe olan en önemli husus ise elbette ki “eğitim”dir.

Tahmin edileceği gibi savaş mağduru Suriyelilerin göçü, başta ve en fazla çocuklar olmak üzere milyonlarca insanın hayatında geri döndürülmesi çok zor değişikliklere neden olmuştur. Bugün eğitime erişimi olmayan on binlerce çocuğun “kayıp nesil” olmasından endişe edilmektedir. Zira insanca yaşamak için gereken şartlardan mahrum olan Suriyeli çocuk sayısı hiç de az değil, eğitime erişimleri son derece zor, hatta bazı yerlerde olanaksız denilebilecek seviyelerde olduğu gözlenmektedir.

Ülkemizde ise mültecilerin eğitimi önündeki en büyük engel ise dil farkı ve elbette ki ekonomik kaynak sıkıntısıdır.

Tüm bu zorluklara rağmen, Türkiye, Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) koordinasyonunda, savaştan kaçan Suriyeli sığınmacılara yeni bir hayat sunmaktadır. Tüm Suriyeli sığınmacılara sağlık hizmetleri ücretsiz olarak sunulurken diğer taraftan da kayıp bir neslin oluşması için Suriyeli çocukların okula kazandırılması adına çalışmalar yapılmaktadır.

Başbakanlık AFAD’ın Suriyeli sığınmacılar için kurduğu 22 barınma merkezinde, (bir şehirde bulunması gereken) tüm fiziksel, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlar karşılanmaktadır. Bu bağlamda yürütülen eğitim hizmetleri kapsamında yalnızca kamplarda binlerce çocuğa eğitim verilmektedir. Sadece AFAD barınma merkezlerinde 80.742 bin çocuk eğitime kazandırılırken; Millî Eğitim Bakanlığı işbirliğiyle atılan adımlar neticesinde anaokulundan lise son sınıfa kadar toplam 508.846 bin çocuğun, sokaklardan alınarak, okula devam etmeleri sağlanmıştır.

Okul çağındaki tüm mülteci çocuklara ulaşılması için çalışmalar aralıksız devam etmesine rağmen, kamp dışında bulunan mülteci çocuklarının eğitimleri önemli bir sosyal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Birçok mültecinin Türkiye’de kalıcı olarak plan yapması ve ülkenin her tarafına kontrol dışı yayılmış olmaları Türkiye’nin mültecilerle ilgili eğitim politikalarını yeniden gözden geçirmesini zorunlu kılmaktadır. Mülteci çocukların nerede, nasıl, hangi dilde ve hangi müfredata göre eğitim alacakları tartışılan konular arasında yer almaktadır.

Kamplarda eğitim alan çocukların hangi kitapları okuyacakları, müfredat sorunları ve eğiticiler önemli sorun alanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, ziyaret

edilen kampların bazılarında Suriyeli öğretmenlerin görev yaptığı ancak herhangi bir ücret almadıkları ve bu eğitimlerin nasıl ve ne şekilde yapıldığı konusunda kamplar arası farklılıkların bulunduğu değerlendirilmektedir. Unicef’in 2015 yılında yaptığı bir araştırmaya göre ülke geneline yayılan 391 bin civarında Suriyeli mülteci çocuk ise herhangi bir okula devam edememektedir. MEB okullarına devam eden çocukların en önemli sorunu Türkçe Öğrenme güçlüğü olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira, Arapça ve Türkçe arasındaki ses yapısı ve alfabe farklılıkları dil öğrenmeyi güç hâle getirmektedir. Uzun vadede Suriyeli vatandaşların Türkiye’de kalıcı olmaları söz konusu olduğundan bu çocukların topluma kazandırılması ve topluma uyumunun sağlanması açısından eğitim politikalarının gerek ulusal gerekse uluslararası alanı kapsayacak şekilde dizayn edilerek uygulamaya geçirilmesi zorunludur.

Tam da bu bağlamda MEB okullarına devam eden Suriyeli Mülteci çocukların eğitim sorunlarını tespit etmek üzere yaptığımız bu saha ve anket çalışması İstanbul ili Avcılar İlçesi özelinden yola çıkarak umut ediyoruz ki Türkiye geneline ışık tutacaktır. Söz konusu araştırma dosyasının detayları, bilgi, belge ve bulguları aşağıdaki gibidir.

ANKET DEĞERLENDİRME

Göç insanlık tarihinin en önemli olgularından birisidir. Bu anlamda göç olgusunun oluşumunda çeşitli sebeplerin etken olduğu bilinmektedir. Ağırlıklı olarak bu sebepler arasında siyasi ve coğrafi koşullar, ekonomik koşullar ve savaş gibi güçlü belirleyici unsurlar sayılabilir.

Denilebilir ki; ilk çağlarda özellikle iklim koşulları ve yaşam koşullarının zorlukla-

rı nedeniyle insanlar göç etmek zorunda kalmışlardır. Öte yandan göç olgusu bazen küresel anlamda da yaygınlaşabilmektedir. Örneğin; Kavimler göçü küresel anlamda oluşmuş bir büyük nüfus hareketliliğidir. Bununla birlikte tarihsel süreçte yapılan keşifler de göçlere neden olmuştur. Yani, yeni kıtaların keşfi insanların buralarda yeni hayat kurma düşüncesiyle göç etmelerine sebep olmuştur.

Fakat araştırmamızın odağı olan konu ise; insanların buldukları coğrafyayı terk etmelerine neden olan savaşlar ve bu savaşlarda yaşanan çatışmalar neticesinde insanların can güvenliği, yaşamlarını devam ettirebilme, daha iyi hayat koşullarına sahip olabilmeye düşüncesiyle buldukları coğrafyaları terk etmeleri mecburiyetinde kalmış olmalarıdır.

Fakat ne sebeple olursa olsun göç sonuçları itibarıyla sosyoekonomik, sosyo eğitim ve sosyodemografik sıkıntılar yaratmaktadır. Bu itibarla denilebilir ki; sözünü ettiğimiz bu sıkıntılar göç alan ülkelere de taşındığında sorunun, siyasi ve politik izdüşümleri de problemin bir parçası olarak kendini gösterebilmektedir.

Ancak gerçek şu ki; bütün bu sıkıntıların birinci derecede etkilediği kesim çocuklar olduğu için; biz de bu projemizde Suriye’den savaş sebebiyle ülkemize zorunlu göç eden ortaokul ve lise düzeyinde eğitim gören öğrencileri değerlendirmeye çalıştık. Araştırmamızda cevabı aranan soruları ise şu şekilde dökümleyebiliriz.

- Öğrencilerin psikolojik durumları nasıldır?
- Öğrencilerin aile içi durumları nasıldır?
- Öğrencilerin mahalle ve komşuları arasında ilişkiler nasıldır?
- Öğrencilerin sınıf içerisindeki durumları nasıldır?

- Öğrencilerin okul içerisindeki durumları nasıldır?
- Öğrencilerin ülke içerisindeki durumları nasıldır?

1-AMAÇ

İstanbul Avcılar'daki göçmen ailelerin çocuklarının sosyo-psikolojik uyum performanslarını kız erkek ekseninde karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktır.

2-YÖNTEM

2.1 Araştırma Deseni

Projemizin araştırma deseninde sunacağımız hipotezler şu şekilde sıralanmıştır.

H.1- İç dünyalarında kendisiyle barışık olanlar, iletişime açık olanlar adaptasyon sorununu daha çabuk atlattır.

H.2- Huzurlu bir aile ortamı uyum sorununun çabuk atlatmasına neden olur.

H.3- Yaşanılan mahallede komşuların olumlu yaklaşımı uyum sorununun aşılmasına neden olur.

H.4- Sınıf içerisinde farklılıkların dikkate alınması başarıyı etkilemektedir.

H.5- Okul içerisindeki personelin olumsuz davranışlı uyumu zorlaştırmaktadır.

H.6- Zorunlu göç öğrencilere buldukları ülkeyi benimseme ve kabullenme psikolojisi yaratır.

2.2 Araştırma Ünitesi

İmam hatip okullarındaki Suriyeli öğrenciler Türkiye özelinde İstanbul Avcılardaki Suriyeli öğrencileri araştırma genel evrenini oluşturmaktadır. Avcılardaki üç imam hatip lisesindeki Suriyeli öğrenciler Türkiye örneklemine temsil etmektedir. Üç imam hatip lisesinde toplam 300 öğrenci bulunmaktadır.

Araştırma Örnekleri, 300 öğrenci arasında rastgele seçilen 132 öğrencinin (70

kız, 60 erkek) katılım düzeyi araştırılmıştır. Araştırmada Türkçe bilgisi olmayan öğrenciler araştırma evreni dışında tutulmuştur.

2.3-Veri Toplama Amacı

Evrenimizi temsil kabiliyeti olan 70 kız ve 62 erkek olmak üzere toplamda 132 öğrencinin sosyal, bilişsel, duygusal, duyuşsal ve varoluşsal adaptasyon ve başa çıkma becerilerinin sınanarak performans düzeylerinin her iki cinsiyet arasındaki manidar farklılıklarını karşılaştırmaktır.

2.4-Veri Analizi

Testin alt ölçekleri olan "Kendi İç Dünyası", "Aile İçinde", "Mahalle ve Komşular Arasında", "Sınıfında", "Okulunda", "Ülkede" bölümlerinde madde sayısı eşit olarak belirlenmiştir. Her bir madde Likert Tipi ölçekle puanlanarak; "Hiçbir Zaman", "Nadiren", "Arasıra", "Sık sık", "Her Zaman" kanıları baştan ve artarak 1-2-3-4-5 puan skalasıyla puanlanmış, kümüle olan değerler her bir soru maddesi için yüzdelik dilimlere dönüştürülmüş ve böylece envanterin uygulanmış olduğu gurubun genel eğilimleri envanterimizin projeksiyonu ile tespit edilmiştir.

2.5-Geçerlilik ve Güvenirlilik

Anketimizin geçerlilik ve güvenilirlik konusunda sağlıklı bir temsil gurubu ortaya koyabilmesi için Avcılar ilçesinde Orta öğretim ve ilköğretim kurumları bünyesinde, örgün eğitim kapsamında olan göçmen çocuklar (öğrenciler) arasından randomize (rastlantısal) bir şekilde 70 kız, 60 erkek öğrenci seçilmiş, envanterimizin yönergesi kendilerine okunarak ve anlatılarak anketimizin uygulama aşamasına geçilmiştir.

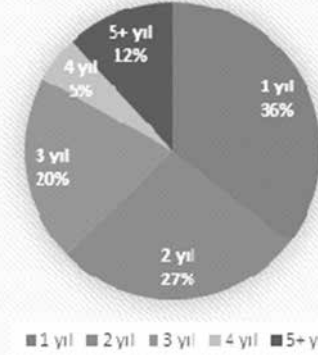
Ankete katılan bireylerin soruları eksiksiz olarak cevapladığı gözlemlenmiştir. Objektif bir şekilde soruların cevaplandığı görülmüştür. Ankete katılan öğrencilerden istenilenlere tercüman desteği de sağlanmıştır.

3- ARAŞTIRMA SONUÇLARI

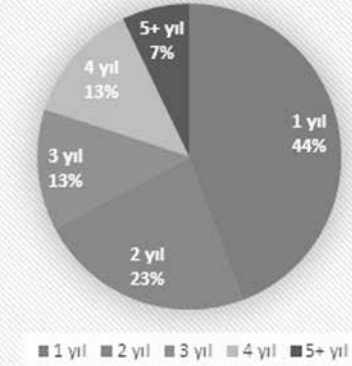
ERKEK ÖĞRENCİ SAYISI: 62 - KIZ ÖĞRENCİ SAYISI: 70

KAÇ YILDIR TÜRKİYEDE YAŞIYORSUNUZ?

Erkek Öğrenciler: 62 Katılımcı

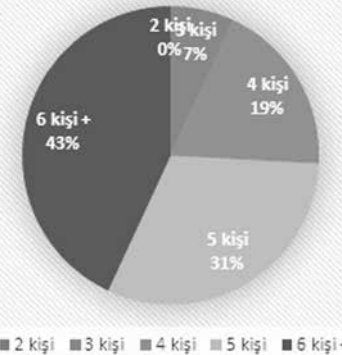
Kız Öğrenciler: 70 Katılımcı

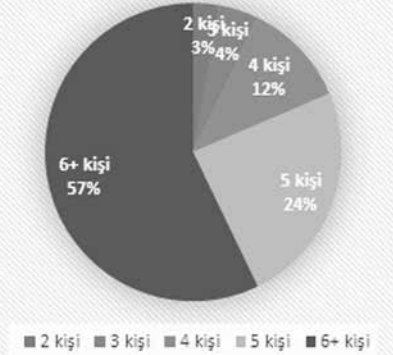
Değerlendirme: Anket sonuçları, ülkemizin son yıllarda artarak daha çok göç aldığını göstermektedir.

BURADAKİ AİLENİZDE TOPLAM (ANNE-BABA, DEDE, NİNE, KARDEŞ vd.) KAÇ KİŞİ BULUNMAKTADIR?

Erkek Öğrenciler: 62 Katılımcı

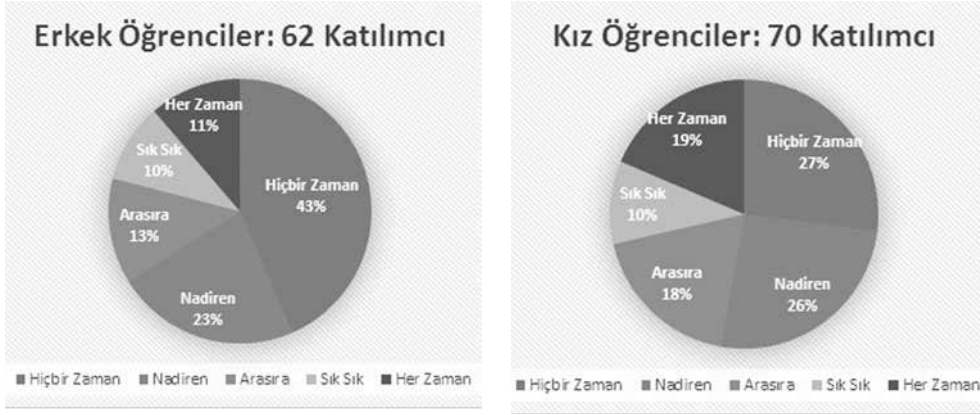

Kız Öğrenciler: 70 Katılımcı

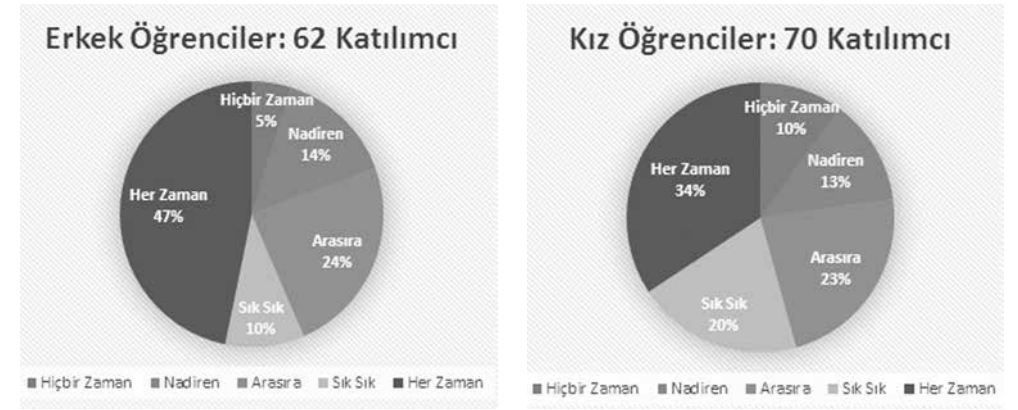
Değerlendirme: Anket sonuçları, ülkemize göç eden ailelerin oldukça kalabalık aileler olduklarını göstermektedir.

OKUL DIŞINDA KENDİNİ YALNIZ HİŐEDİYOR MUSUN?

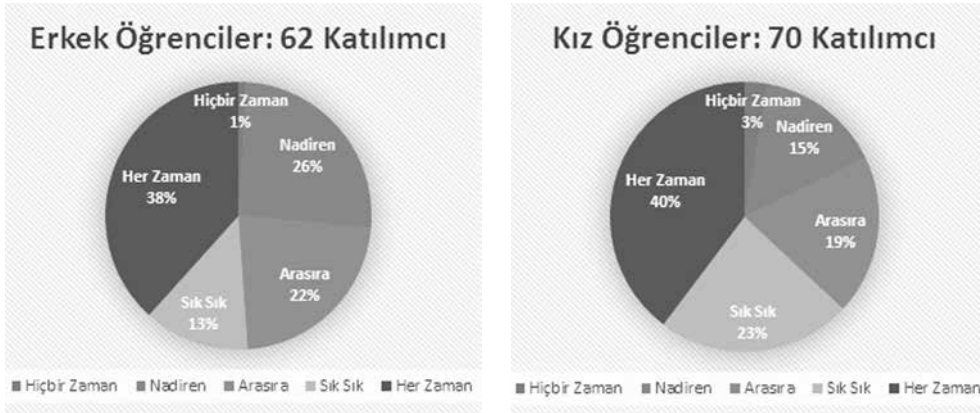
Değerlendirme: Anket sonuçları, erkek öğrencilerin daha sosyal ve dışa dönük olduğunu göstermektedir. Bu manidar farkta ataerkil aile yapısının etkili olabileceği düşünülebilir.

TÜRKİYE'DEKİ GELECEĞİNDEN UMUTLU MUSUN?

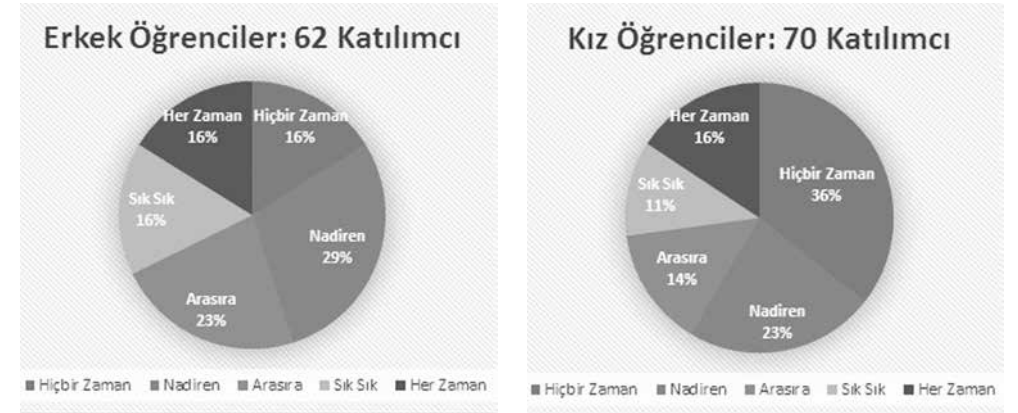
Değerlendirme: Anket sonuçları, yapılan bu mecburi kitlesel göçten erkek öğrencilerin daha mutlu olduklarını göstermektedir.

KOLAYLIKLA ARKADAŞ EDİNEBİLİR MİŐİN?

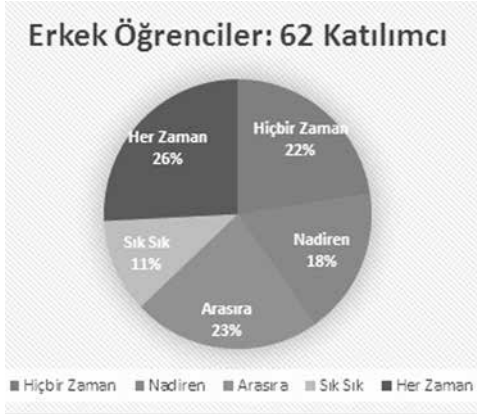
Değerlendirme: Anket sonuçları, göçmen kız çocuklarının iletişim kanallarının daha açık olduğunu göstermektedir.

TÜRKÇE KİTAP VE GAZETE OKUR MUSUN?

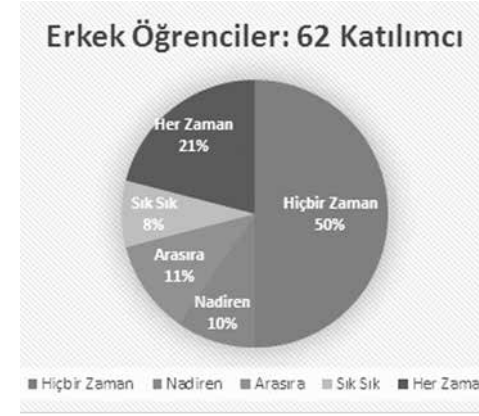
Değerlendirme: Anket sonuçları, kız öğrencilerin yeni durumu daha adaptif eklemlenmeye çalıştığını göstermektedir.

TÜRKÇE YAYIN YAPAN TV İZLİYOR MUSUN?

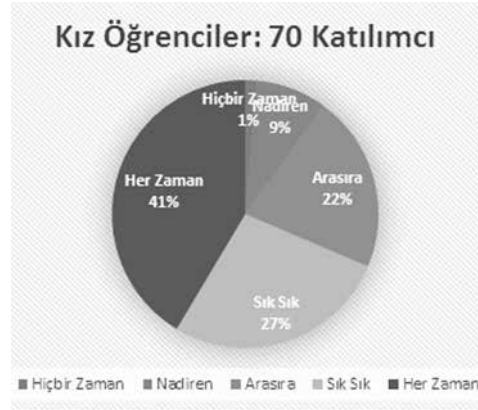
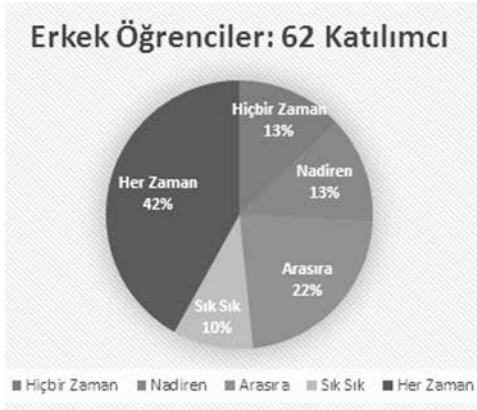
Değerlendirme: Anket sonuçları, kız öğrencilerin daha korunaklı olduğu düşünülen kendi evlerinde daha çok vakit geçirdiklerini göstermektedir.

AİLE İÇİNDE KENDİNİ YALNIZ HİSSEDİYOR MUSUN?

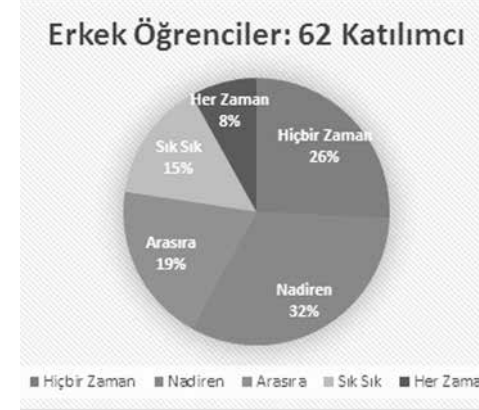
Değerlendirme: Anket sonuçları, aile örüntülerinde kız öğrencilerin daha çok paylaşım uzayına sahip olduğunu göstermektedir.

ARKADAŞLARININ SANA KARŞI TUTUMLARINDAN MEMNUN MUSUN?

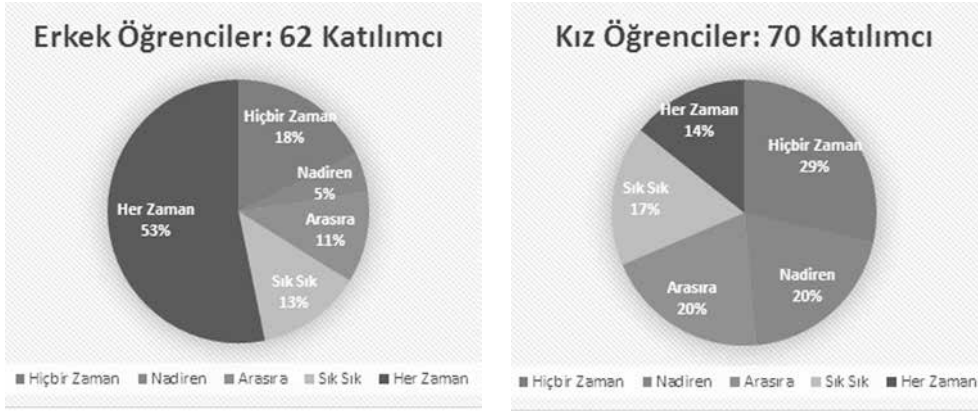
Değerlendirme: Anket sonuçları, her iki öğrenci grubunun arkadaş ve akrân gruplarında kendisini mutlu ve uyumlu hissettiğini göstermektedir.

AİLENİZDE MADDİ SORUNLAR VE GEÇİM SIKINTISI YAŞANIYOR MU?

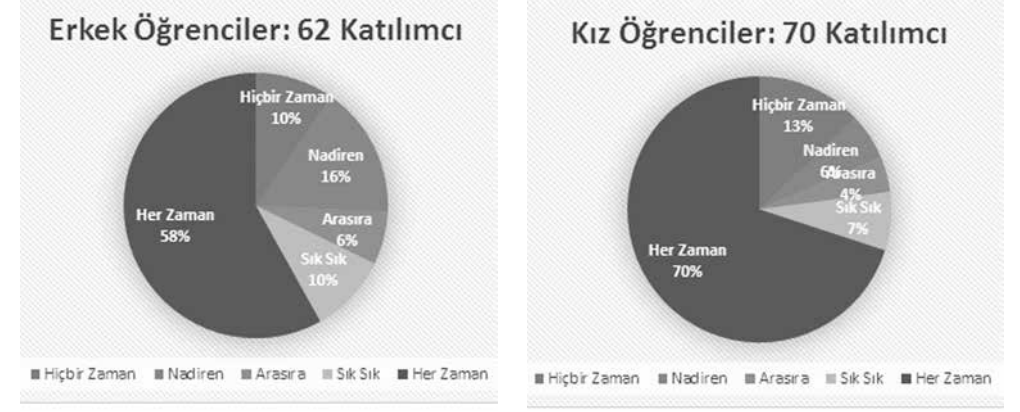
Değerlendirme: Anket sonuçları, genel olarak her iki grubun ailelerin manidar bir şekilde ekonomik sıkıntı çektiklerini göstermektedir.

AİLE İÇİNDE SENİN EĞİTİMİNE DESTEK VERİLDİĞİNİ HİSSEDEBİLİYOR MUSUN?

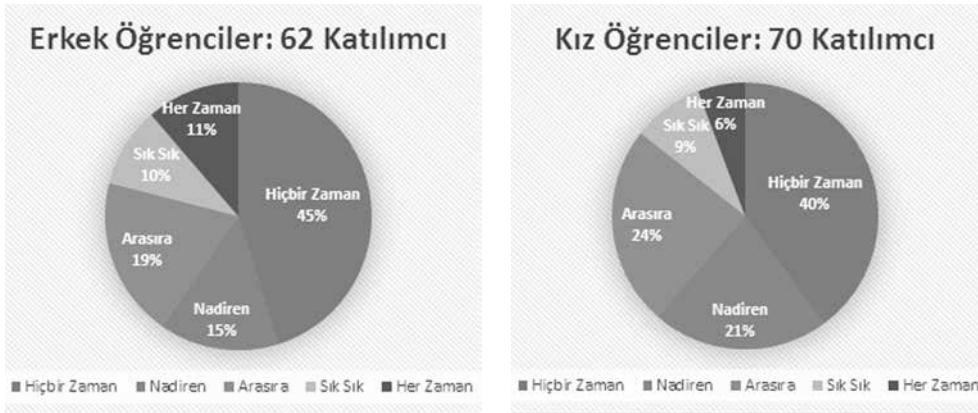
Değerlendirme: Anket sonuçlarına göre, kız çocuklarının öğrenim görmeleri konusunda ailelerde genel bir isteksizlik ve gönülsüzlük görülmektedir.

EBEVEYNLERİNİN SANA KARŞI TUTUMLARINDAN MEMNUN MUSUN?

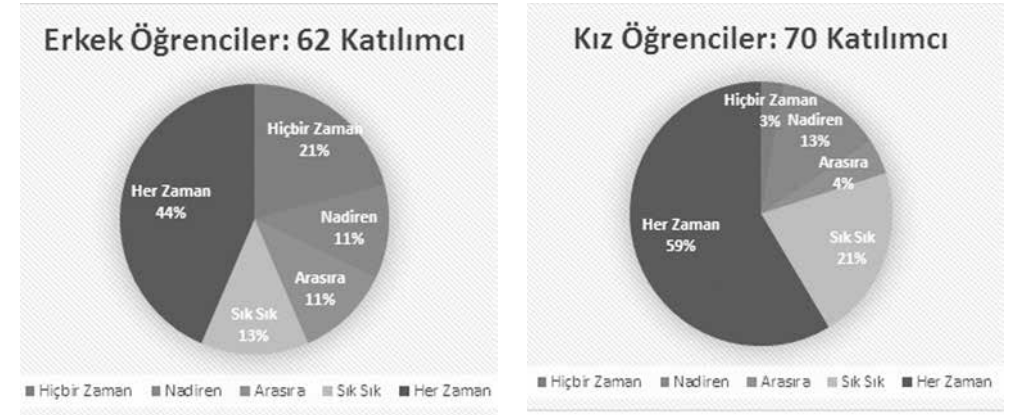
Değerlendirme: Anket sonuçları, her iki grubun çocuklarına destek olduğu ancak kız çocuklarına daha çok ilgili olup sahiplenici olduklarını göstermektedir.

AİLENİZDE TÜRKİYE'YE GÖÇ ETMEKLE İLGİLİ TARTIŞMA YA DA PİŞMANLIK YAŞANIR MI?

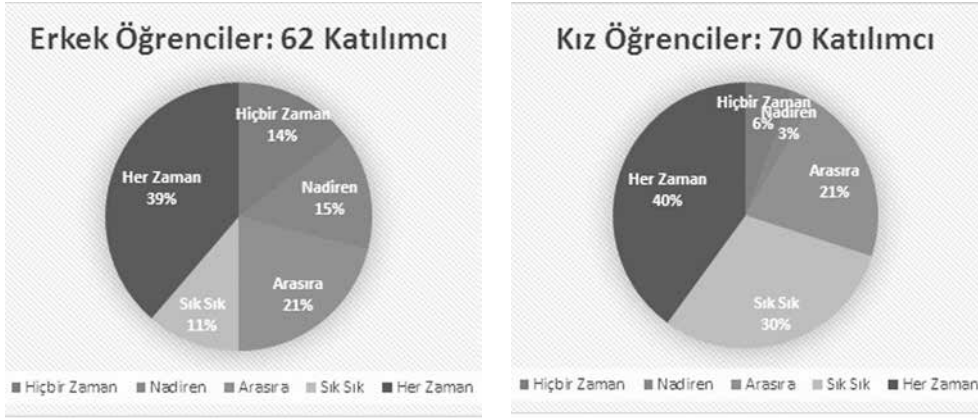
Değerlendirme: Anket sonuçları, her iki grubun aile içi konuşmalarında halen bu geçiş ve göç sürecinin etkisinde olduklarını ve bu konuyu ağır ağır kabullendiklerini bulgulamıştır.

AİLE İÇİNDE ANAVATANINIZI ÖZLEDİĞİNİZ KONUŞMALAR OLUR MU?

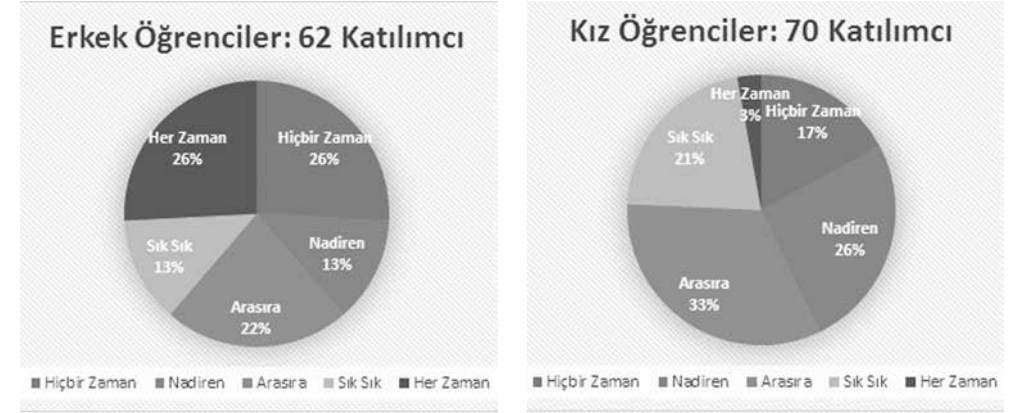
Değerlendirme: Anket sonuçları, her iki öğrenci grubunda bariz bir sıla özlemi olduğunu göstermekte, ancak bu sıla özleminin kız öğrenci grubunda daha güçlü öne çıktığı görülmektedir.

YAŞADIĞIN ÇEVREDE KENDİNİ GÜVENDE HİSSEDİYOR MUSUN?

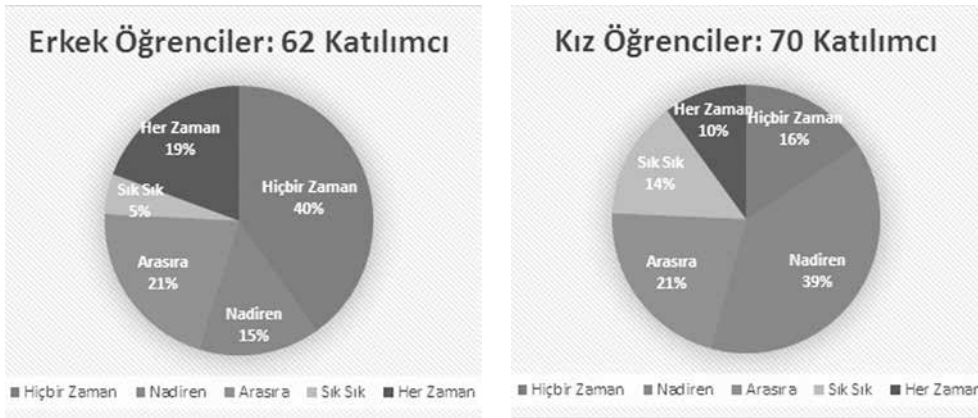
Değerlendirme: Anket sonuçları, her iki öğrenci grubunda genel anlamda kendini güvende hissettiğini göstermektedir. Ancak bu olgunun kız öğrenci grubunda biraz daha güçlü bir frekansa sahip olduğu görülmektedir.

OKUL DIŞINDAKİ HAYATINDA (SOKAKTA, MARKETTE VB.) KENDİNİ YABANCI HİSSEDER MİSİN?

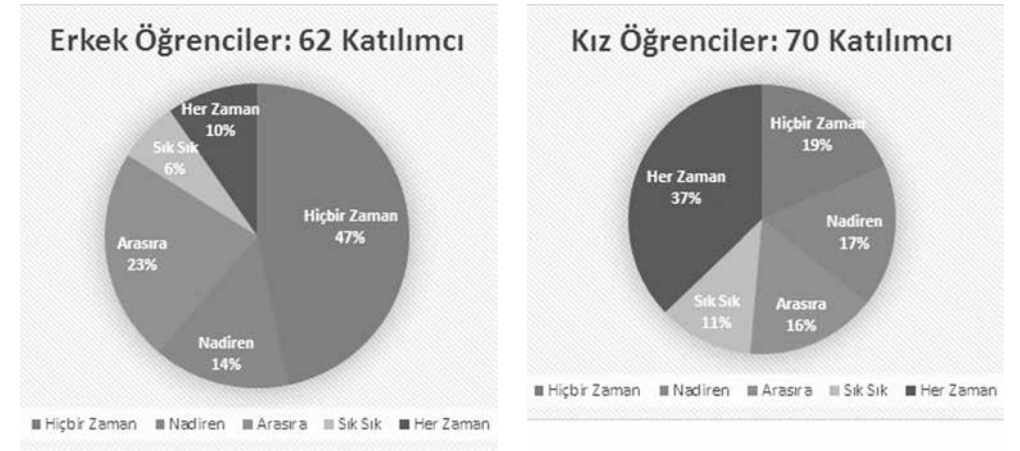
Değerlendirme: Anket sonuçları, erkek öğrencilerin kendilerini daha yabancı ve farklı hissettiklerini göstermektedir. Bu konuda kız öğrencilerin tesettürlü olması onların daha rahat kaynaşmasına yardımcı olduğu düşünülebilir.

TÜRK VATANDAŞLARIN SOKAKTA YÜRÜRKEN BAKIŞLARINDAN RAHATSIZ OLUR MUSUN?

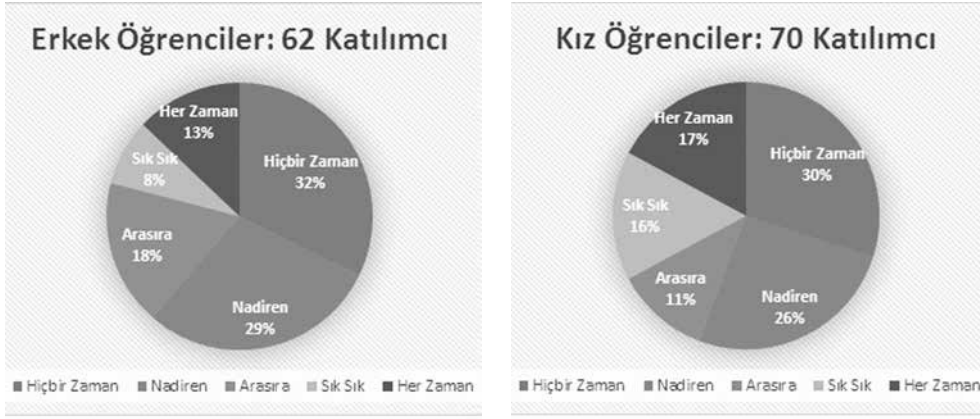
Değerlendirme: Anket sonuçları, her iki öğrenci grubunun aidiyet ve uyum süreçlerinin sağlıklı bir şekilde pekiştiğini göstermektedir. Ancak bu süreçte erkek öğrencilerin daha yüksek bir özgüvene sahip oldukları görülmektedir.

MİLLİ / DİNÎ GÜNLERDE VE BAYRAMLARDA KENDİNİ YALNIZ HİSSEDER MİSİN?

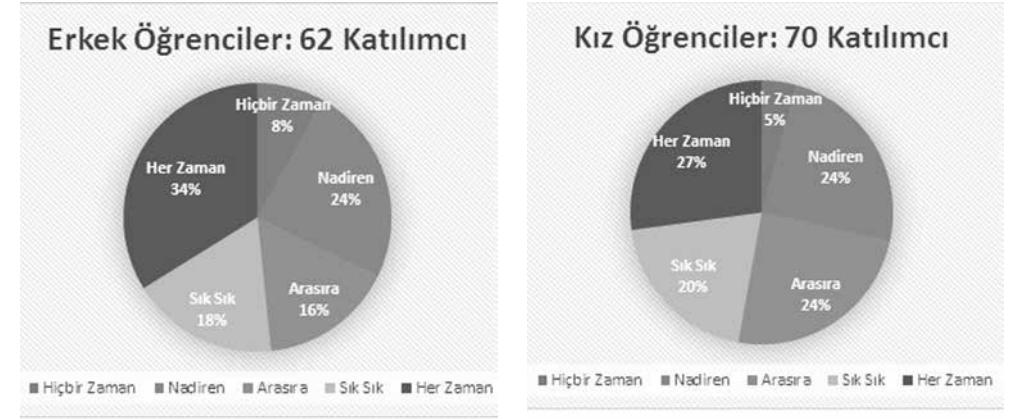
Değerlendirme: Anket sonuçları, erkek öğrenci grubunun daha çok dışarıklı olduğu için yalnızlığı az hissettiğini ancak kız öğrenci grubunun vaktinin tamamını evde geçirdiği için yalnızlık duygusunu daha yoğun yaşadıkları görülmektedir.

OTURDUĞUNUZ YERDE KOMŞULARINIZ ZİYARETİNİZE GELİR Mİ?

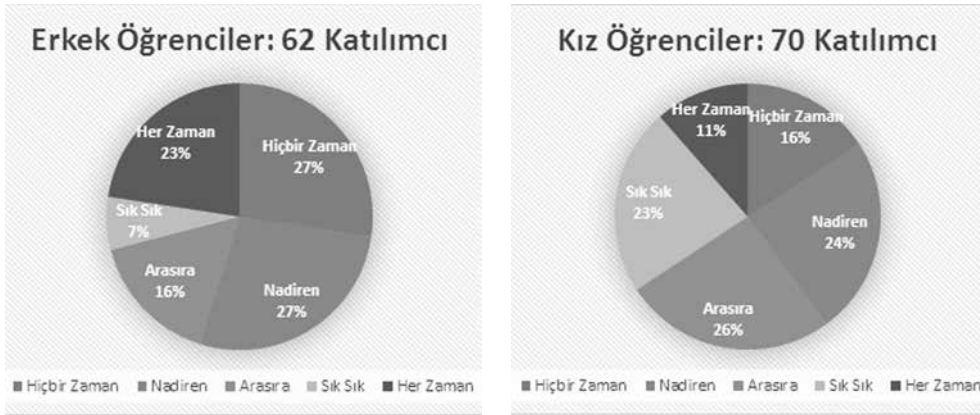
Değerlendirme: Anket sonuçları, her iki grubun değerlerinin birbirine yakın olduğu ve henüz bir işlerlik kazanan bir komşuluk florası geliştirmediklerini göstermektedir. Bu konuda göçmenlik kadar metropol kültürünün etkisinin olabileceği de düşünülebilir.

ARKADAŞLARINI RAHATLIKLA ANLAYABİLİYOR MUSUN?

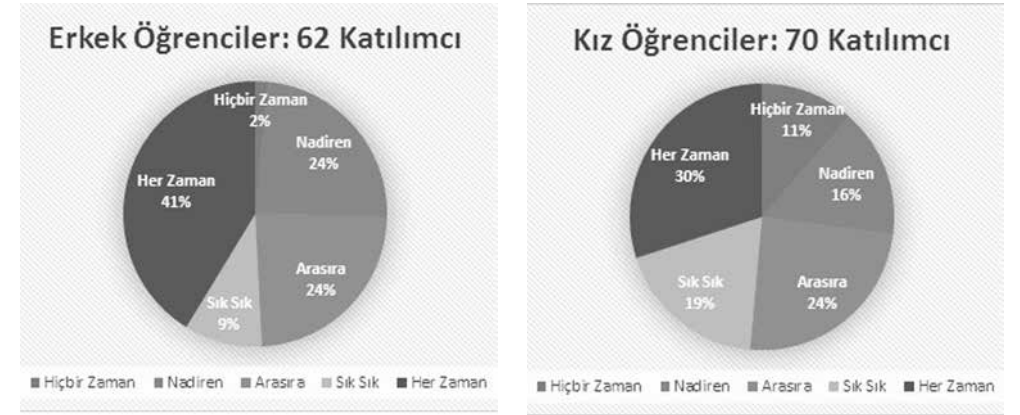
Değerlendirme: Anket sonuçları, her iki grubun değerlerinin birbirine yakın olduğunu ancak kız öğrenci grubunun genel toplamda iletişimde biraz daha istekli olabildiğini göstermektedir.

SİZ OTURDUĞUNUZ YERDEKİ KOMŞULARINIZI VEYA DİĞER GÖÇMEN KARDEŞLERİNİZİ ZİYARET EDER MİSİNİZ?

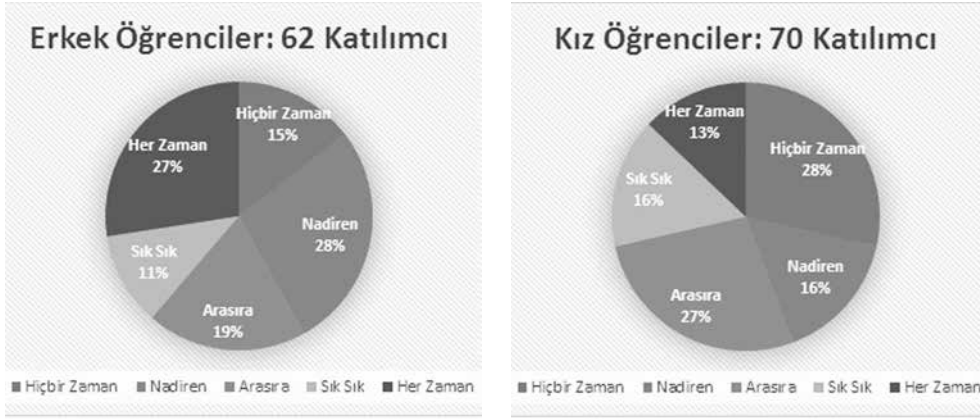
Değerlendirme: Anket sonuçları, aynı şekilde her iki grubun değerlerinin birbirine yakın olduğu ve henüz bir işlerlik kazanan bir komşuluk florası geliştirmediklerini göstermektedir. Bu konuda göçmenlik kadar metropol kültürünün etkisinin olabileceği de düşünülebilir.

ARKADAŞLARIN SENİ ANLAYABİLİYOR MU?

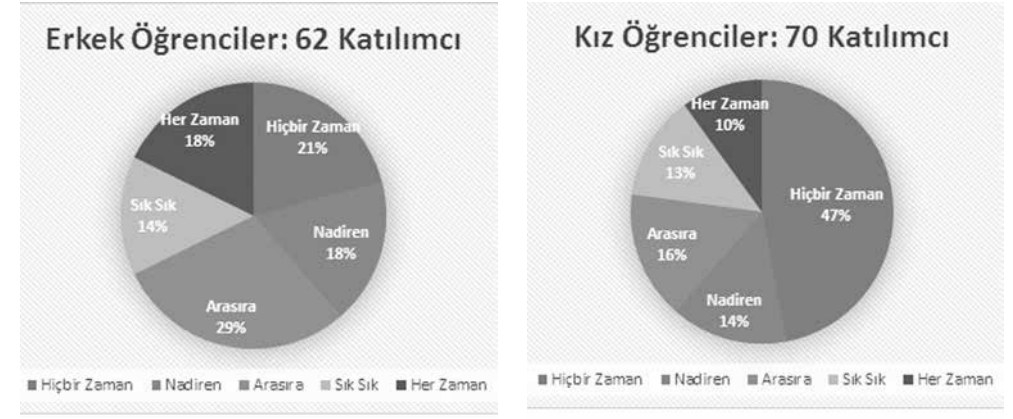
Değerlendirme: Anket sonuçları, erkek öğrenci grubunun daha anlaşılır, direkt, basit ve sonuç odaklı iletişim kurduğunu göstermektedir.

SINIF İÇİNDE SÖZ ALIP DERSLERE KATILIR MISIN?

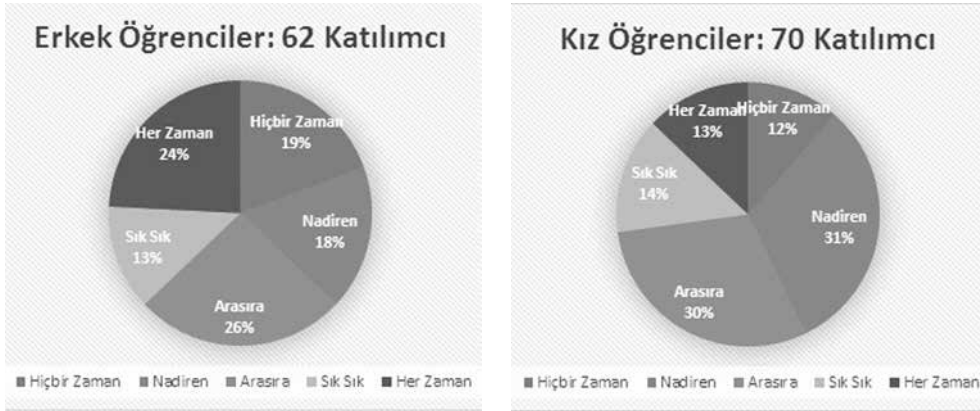
Değerlendirme: Anket sonuçları, erken öğrenci grubunun daha proaktif ve dışa dönük olduğunu göstermektedir.

ÖĞRETMENİN DERSİ SENİN ANLAYACAĞIN DÜZEYDEN BAŞLAYARAK ANLATIR MI?

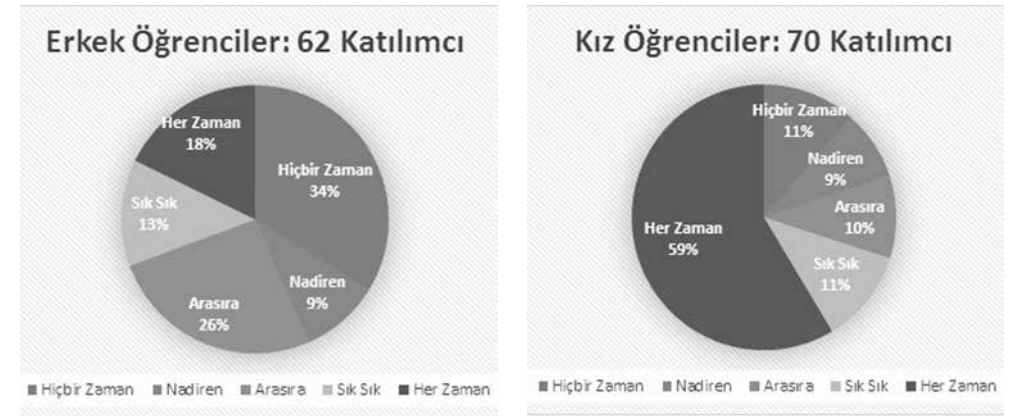
Değerlendirme: Anket sonuçlarına göre, özellikle kız öğrencilerinin daha öğrenme odaklı ve yüksek motivasyonlu düşündükleri görülmektedir ki bu durum da açık ara yukarıdaki gibi beklentilerini yükseltmektedir.

ÖĞRETMENİN SINIFTA SENİNLE İLGİLENİR Mİ?

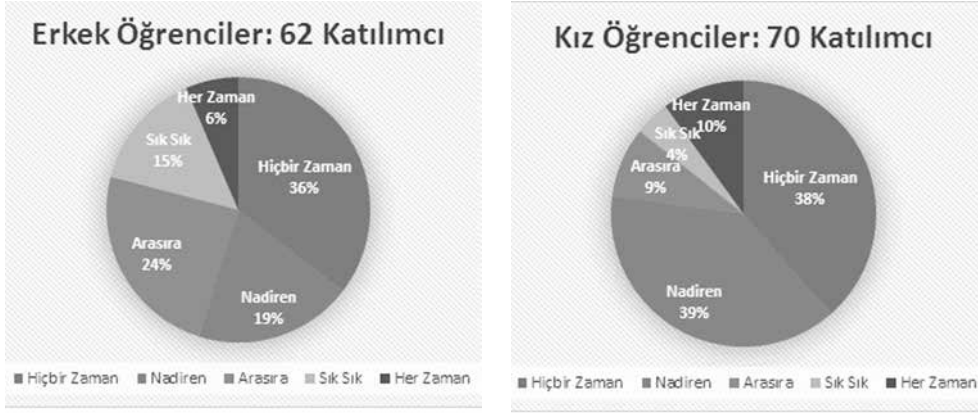
Değerlendirme: Anket sonuçları, her iki grubun değerlerinin birbirine yakın olduğu ve öğretmenlerin rutinin dışına pek çıkmadıklarını göstermektedir.

YAZILI VE SÖZLÜ SINAVLARDA AYRI DEĞERLENDİRİLMEN GEREKTİĞİNİ DÜŞÜNÜR MÜSÜN?

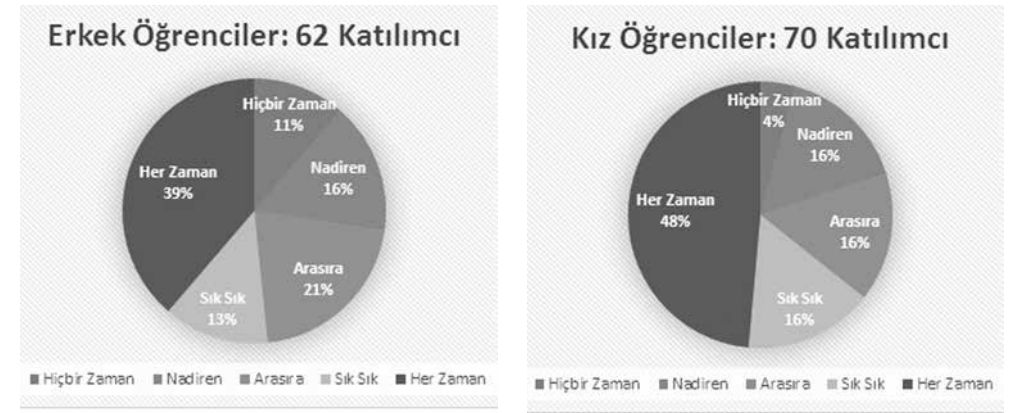
Değerlendirme: Anket sonuçları, erkek öğrenci grubun rutinin dışına çıkmadığı, ancak kız öğrenci grubunun dersi dinleme, anlama ve ölçme ve değerlendirme konularında pozitif ayrımcılık belediklerini göstermektedir.

OKULUNDA VEYA TENEFÜSLERDE KENDİNİ YALNIZ HİSSEDİYOR MUSUN?

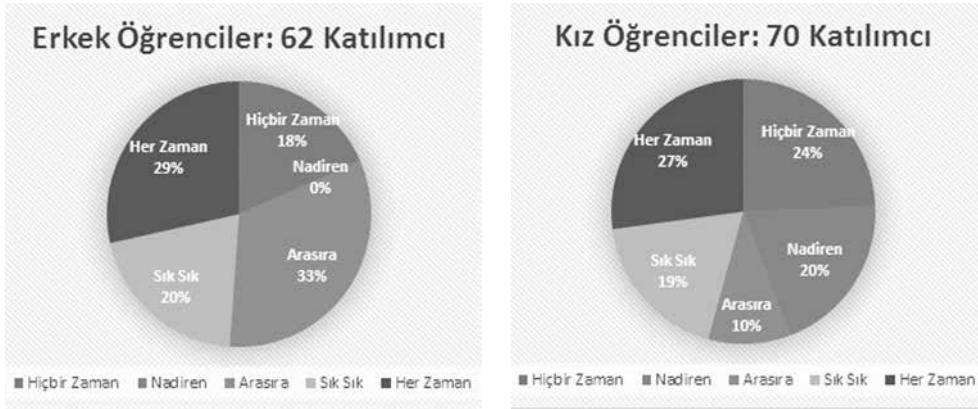
Değerlendirme: Anket sonuçlarına göre, kız öğrenci grubunun okul yaşantısında daha çok sosyalleşmeyi tercih ettiği görülmektedir.

OKULDAKİ İLK DERSE ZAMANINDA YETİŞEBİLİYOR MUSUN?

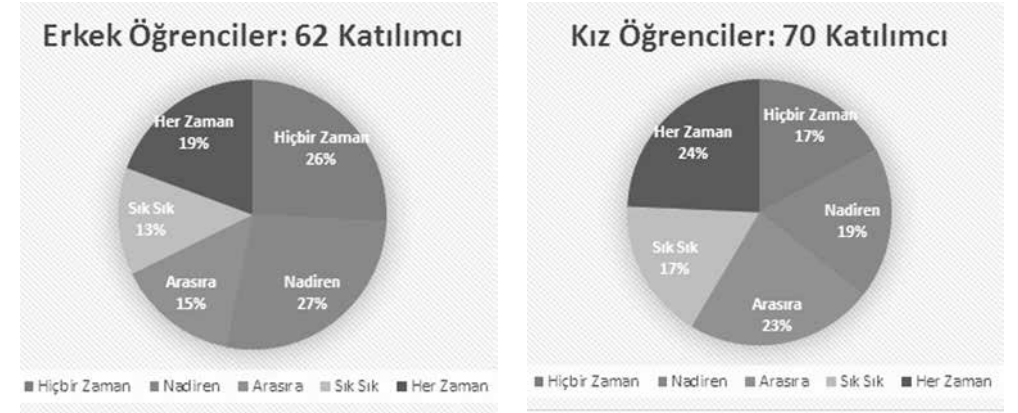
Değerlendirme: Anket sonuçları, her iki grubun okul yaşantısına büyük ölçüde uyum sağladıklarını göstermektedir.

OKUL YÖNETİMİ SANA KARŞI İLGİLİ DAVRANIYOR MU?

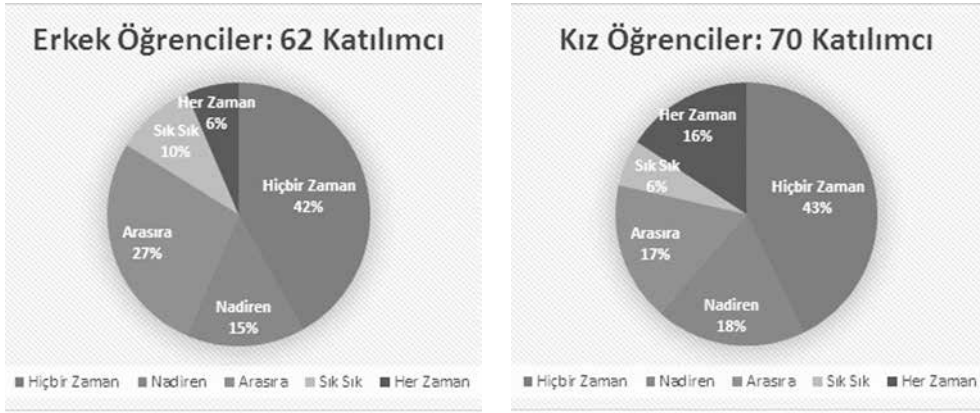
Değerlendirme: Anket sonuçları, her iki grubun değerlerinin birbirine yakın olduğu ve bu konuda okul idaresinin rutinin dışına pek çıkmadıklarını göstermektedir.

OKUL İÇİNDEKİ DİĞER PERSONEL SANA YARDIMCI OLUYOR MU?

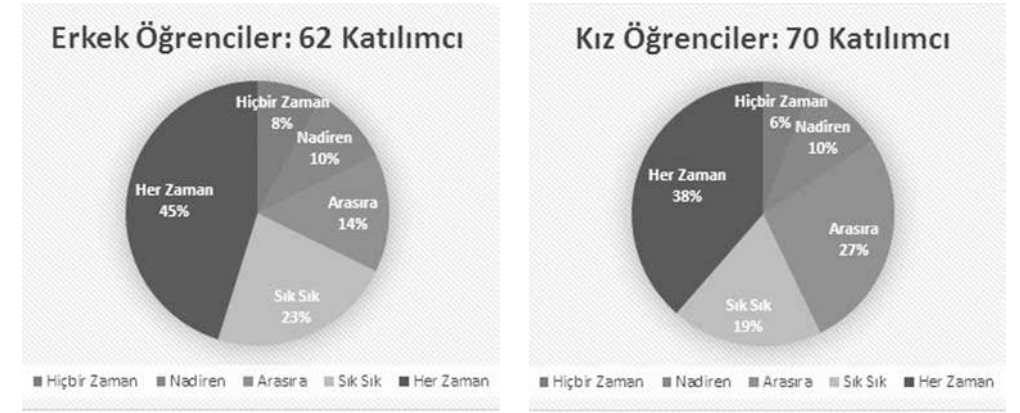
Değerlendirme: Anket sonuçları, her iki grubun değerlerinin birbirine yakın olduğu, kız öğrenci grubunun bu konuda biraz daha fazla beklentide olmasına rağmen okul yardımcı personelinin bu konuda rutinin dışına pek çıkmadıklarını göstermektedir.

OKULDA YEMEK YİYEMEDİĞİN GÜNLER OLUYOR MU?

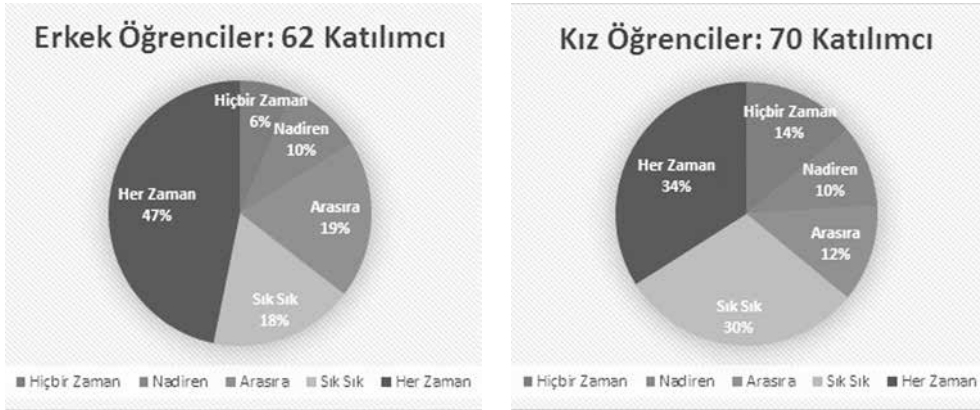
Değerlendirme: Anket sonuçları, her iki grubun değerlerinin birbirine yakın olduğu ve her iki grubun okul yaşantısında beslenme güçlükleri yaşamadıklarını göstermektedir.

TÜRKİYE'DE OLMaktan MUTLU MUSUN?

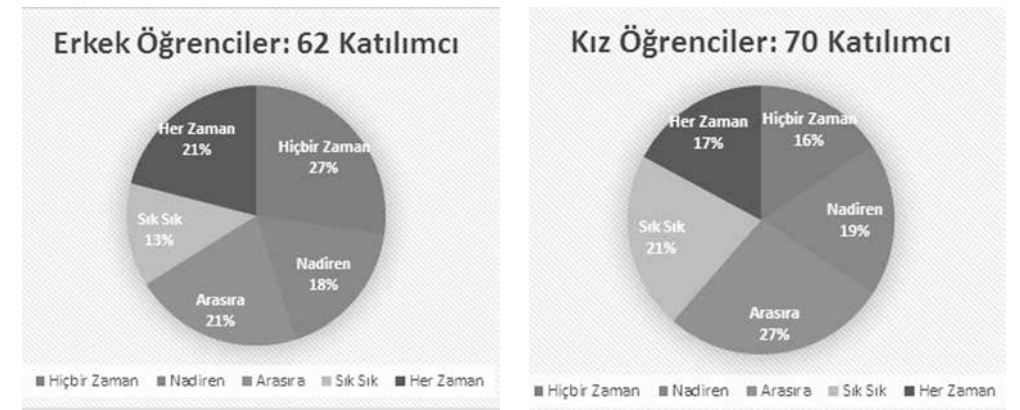
Değerlendirme: Anket sonuçları, her iki grubun benzer değerlerinin birbirine yakın olduğunu ancak erkek öğrenci grubunun bu yeni yaşantısı konusunda daha mutlu ve umutlu olduğunu göstermektedir.

OKULDAKİ KURALLARA UYUYOR MUSUN?

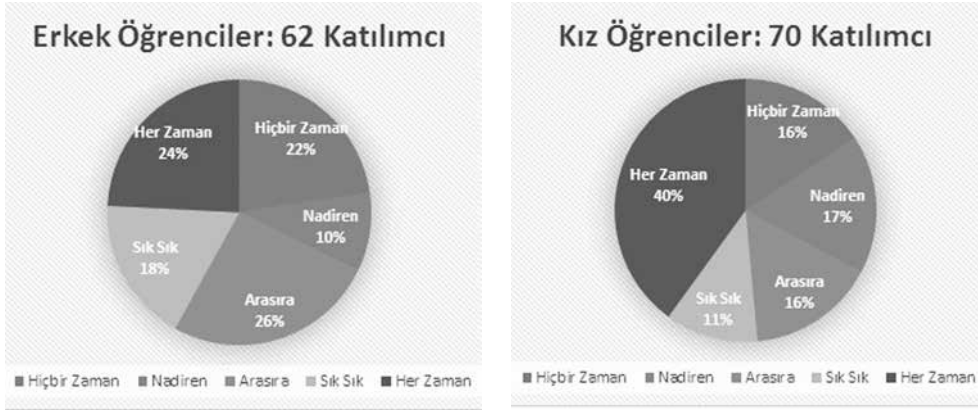
Değerlendirme: Anket sonuçlarına göre, her iki grubun benzer değerlerinin birbirine yakın olduğu ve bu konuda erkek öğrenci grubunun normatif kurallara daha dikkat ettiği görülmektedir.

HAYATININ SONUNA KADAR TÜRKİYE'DE YAŞAMAK İSTER MİSİN?

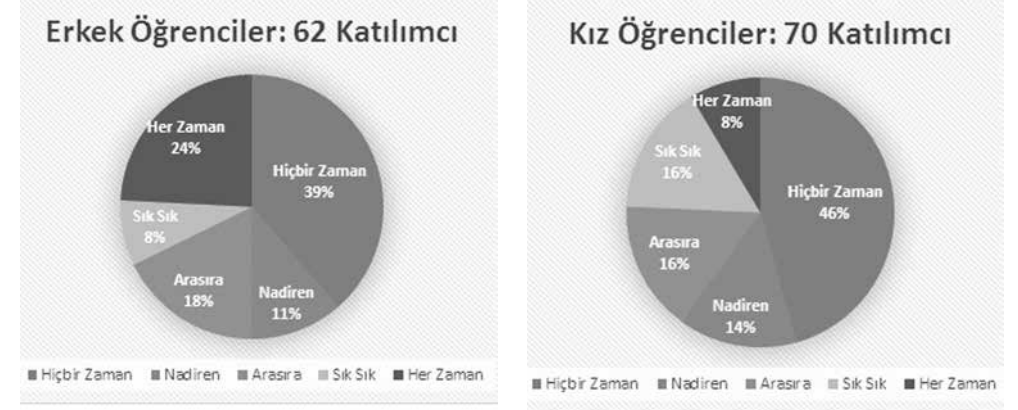
Değerlendirme: Anket sonuçları, her iki grubun değerlerinin birbirine yakın olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak her iki öğrenci grubunun Türkiye'yi ikinci vatanları olarak görmeye başladıkları düşünülebilir.

TÜRKİYE'DE KARIYER YAPMAYI DÜŞÜNÜR MÜSÜN?

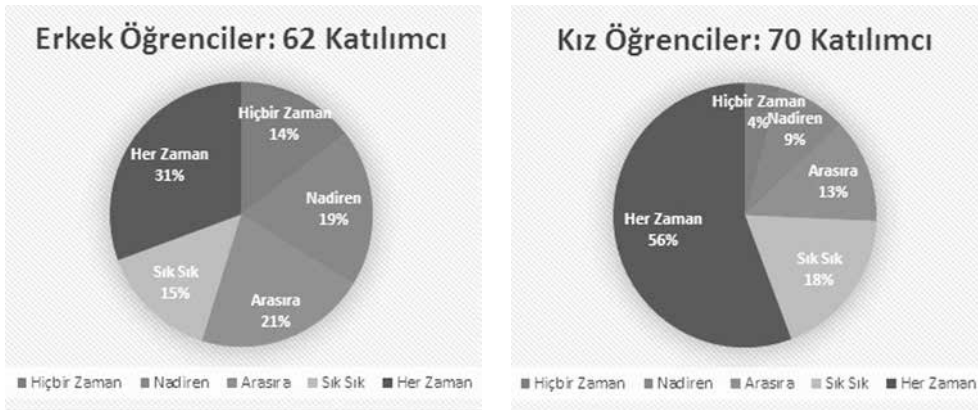
Değerlendirme: Anket sonuçları, her iki grubun değerlerinin birbirine yakın olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, aynı şekilde her iki öğrenci grubunun Türkiye'yi ikinci vatanları olarak görmeye başladıkları düşünülebilir.

İMKÂN VEYA SERBESTİYET OLSA BAŞKA BİR ÜLKEYE GÖÇ ETMEK İSTER MİSİN?

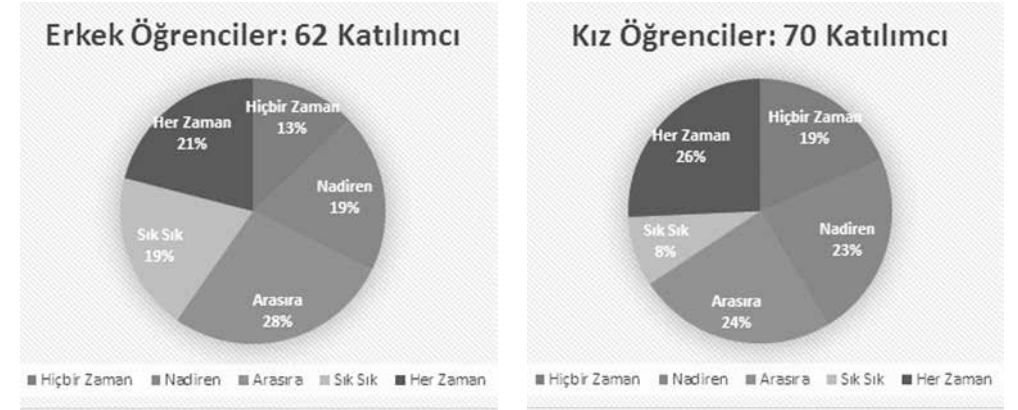
Değerlendirme: Anket sonuçları, her iki grubun benzer değerlerinin birbirine yakın olduğunu göstermektedir. Ancak muhacirlik psikolojisi gereği yedekte hep bir yere yeniden göz edebilecekleri gerçeği ile de yaşamaktadırlar. Özellikle erkek öğrenci grubunun bunu ihtimal dışı görmediği ve bu konuda örtülü bir öngörülerinin olduğu görülmektedir.

BİRGÜN ANAVATANINA DÖNMEYİ PLANLIYOR MUSUN?

Değerlendirme: Anket sonuçları, özellikle kız öğrenci grubunun ana vatanlarını (Suriye'yi) çok özlediklerini ve bir gün silaya dönme hayalini daha diri tuttıklarını göstermektedir.

TÜRKİYE'DEKİ İÇ VE DIŞ GELİŞMELERİ YAKINDAN TAKİP EDER MİSİN?

Değerlendirme: Anket sonuçları, her iki grubun benzer değerlerinin birbirine yakın olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak az bir farkla erkek öğrencilerin iç ve dış gelişmeleri biraz daha yakından takip ettikleri düşünülebilir.

4-BULGULAR

Tb.1- Erkek ve kız öğrenciler kıyaslandığında erkeklerin daha sosyal oldukları tespit edilmiştir. %43

Tb.2- Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre iletişim kurmaları daha açıktır. %40

Tb.3- Kız öğrencilerin Türkçe yayın yapan TV izleme oranları erkeklere göre daha yüksektir. %40

Tb.4- Hem kız hem erkek öğrencilerin arkadaşlarının tutumlarından memnun oldukları gözlenmiştir. %41-%42

Tb.5- Her iki grupta ailenin ekonomik durumu öğrencilerin psikolojisini olumsuz etkilemektedir.

Tb.6- Aileler erkek çocuklarına eğitim konusunda daha çok destek olmaktadır. %53

Tb.7- Aileler zorunlu göçü halen kabullenmiş değildirlir.

Tb.8- Vatanlarına özlem kız öğrencilerde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. %59

Tb.9- Erkek öğrencilerin kendilerini sokakta yabancı görme oranı daha yüksektir. %26

Tb.10- Komşuluk ilişkileri tam olarak gelişmemiştir.

Tb.11- Arkadaşlık kurma ilişkileri kızlarda daha yüksektir.

Tb.12- Sınıflarda öğretmenlerin rutin dışına çıkmadıkları tespit edilmiştir.

Tb.13- Kız öğrencilerin okullarda daha sosyal oldukları tespit edilmiştir.

Tb.14- Okul idareleri rutinin dışına çıkmadıkları tespit edilmiştir.

Tb.15- Okul kurallarına uyma davranışı görülmüştür.

Tb.16- Erkek öğrenciler kızlara nazaran Türkiye’de olmaktan daha memnun olduğu görülmüştür.

Tb.17- Anket sonuçları Türkiye’nin ikinci vatan olarak görüldüğü sonucunu çıkarılmıştır.

Tb.18- Kendi ülkelerine dönme konusunda kız öğrencilerin daha istekli olduğu görülmüştür.

Tb.19- Savaş psikolojisinin yarattığı etki nedeniyle ikinci bir ülkeye göç hep bir alternatif olarak düşünülmektedir.

5-SONUÇ VE TARTIŞMA

Öğrencilerin zorunluluktan vatanlarından ayrılmış olmaları karşılaştıkları sorunların çoğalmasına neden olmaktadır. Elde edilen bulgular neticesinde ailelerin ekonomik durumları sorunların oluşumuna neden olmaktadır. Mülteci olma psikolojisi yaşadıkları mahallede, okulda öğrencileri ikili ilişkiler kurma noktasında zorlamaktadır. Aileler öğrencilerin eğitimlerini önemseseler bile çocuklarına gereken desteği sağlayamamaktadır.

Türkçe dilbilgisi ve konuşma becerileri zayıf olduğundan sınıf içerisinde dersleri anlamakta zorlandıkları görülmüştür. Öğretmenlerin bu öğrencilerin özel durumlarını görmezden geldikleri yeterince ilgilenmedikleri görülmüştür.

Okul idareleri bu öğrenciler için gerekli eğitim ortamı hazırlamadıkları görülmüştür.

Türkiye’de olmaktan mutlu olmakla beraber vatan özlemi daha ağır basmaktadır. Fırsat bulduklarında ülkelerine gitmek istedikleri tespit edilmiştir. Her ne kadar savaştan kaçıp Türkiye’de olmaktan mutlu olsalar da savaşın yarattığı psikoloji nedeniyle hep gidilecek bir ikinci ülke fikrini yaratmıştır.

6-ÖNERİLER

- Sorunların çözüm merkezi öncelikle ailedir. Bu sebeple öncelikle ailelerin ekonomik sıkıntılarının çözülüp, huzurlu bir aile ortamı sağlanmalıdır.

- Öğrencilere psikolojik destek sağlanmalı, savaşın yarattığı psikoloji hafifletilmelidir.

- Öğrencilerin eğitimlerinin sağlıklı olması için öncelikle Türkçe derslerine ağırlık verilmelidir.

- Okullarda hem öğretmenlerin hem de okul idarelerinin bu öğrencilerin dezavantajlarının göz önünde bulundurarak gerekli eğitim ortamının hazırlanması sağlanmalıdır.

Kaynaklar:

Ulusötesi Göçün Yerele Etkisi: Mekan ve Yönetim, Yasemin Çakırer Özservet, Marmara Üniversitesi, Kent Sorunları ve Yerel Yönetimler Araştırma ve Uygulama Merkezi, 25 nisan 2014.

Demografi: Nüfus Müdahalelerine Sosyolojik Bir Bakış: Göçler, Doç. Dr. Didem DANIŞ, Galatasaray Üniversitesi.

Mülteciler ve Ulusal/Uluslararası Güvenlik, Oğuzhan Türkoğlu, Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt XXX, Sayı 2, 2011.

Suriye İç Savaşının İnsani Maliyeti: Mülteci Krizi, Oytun Orhan, ORSAM, Sayı:61 Cilt: 6, Mart-Nisan 2014.

Ortadoğu Ülkelerinin Savaş ve İnsani Krizle İmtihani: Suriyeli Mülteciler Örneği, Sema Karaca, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, 10.02.2014.

Resimler:

<http://blog.umut.org.tr/wp-content/uploads/2015/09/page>

<http://www.davidsassoli.it/wp-content/uploads/2015/06>

Eğitim ve Öğretim Dilinde Bir Ana Arter: Alegori

“Kafanda kurduğun düşünceye benziyorsun.”

Faust/Goethe

Eğitim, bireylerin yaşamlarında istedik yönde kalıcı davranış değişikliklerine koşutlanan ve böylece fertlerin zihinlerini, bilişlerini, duygularını ve sosyokültürel ekinlerini, yeryüzünde ahlâka dayalı bir sosyal düzen kuracak şekilde *kültürleme* ve şekillendirme sürecidir.

İnsana özgü olan bu süreç, kapsamlı, sürekli, çok boyutlu ve dinamik olup, her zaman olumluya dönük olan süreç olarak yapılandırılarak, zaman ve mekân yönünden de sınırsız ama erişime açık olacak şekilde, evrensel ve ulusal yönlere da bir aydınlanma ve kendini gerçekleştirme diyaletliğidir.

Eğitim, bir insana istenilen özellikleri kazandırmanın yanı sıra *kültür* edindirmeyi amaçlamaktadır. Diğer insanlarca oluşturulan bilgi yığınına kendisine katmak isteyen insanoğlu, bu kültürlenme sürecine de basitçe eğitim adını vermiştir. Bu anlamda, metinsel (*literal*) kolaylık olması bakımından eğitimi, *insanlığı insana katmak* olarak da düşünebiliriz.

İnsanların birlikte yaşamaya başlamaları (*şehir devletlerinin kurulması*) ile birlikte toplumsal hayatın kurallarla düzenlenmesi kaçınılmaz olmuştur. Bireylerin toplum içinde huzurlu ve güvenli yaşamasını sağlamak ve devletleri yönetilebilir kılmak adına geliştirilen bu sistemlerin insanlara anlatılması ve kabul ettirilmesi de zaruri bir ihtiyaç hâline gelmiştir. Kaldı ki, insanoğlu doğadaki diğer canlıların aksine, 15-16 yaşından önce özerk birey olamamaktadır. Bir at birkaç gün içinde koşmakta, bir kuş birkaç haftada uçmakta iken, insan ancak 1-2 yıl arasında yürüyebilmekte, 10 yaşına kadar kendini besleyememekte, 15 yaşına kadar hayatının sorumluluklarını tam anlamıyla üstlenememekte, dahası, 18-20 yaşına kadar da hayatını kazanıp özgürleşmemektedir. İşte bu özgün durumun sebebi ve doğası bizi eğitim konusunda nitelikli planlamalar yapmaya iteklemekte, sonuç olarak insanların öncelikli olarak *birey* olabilmesi ve kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek duruma gelerek toplum yaşantısına uyumlu hâle gelmeleri hedeflenmektedir.

İlk çağlarda (*yazının icadından Hz. İsa'nın doğumuna kadar*) doğa felsefesi ve varoluş esaslarıyla ilgilenen düşünürler de bu

durumun farkına varmış olacak ki, Antik döneme (M.Ö. 3-4 yüzyıllar) gelindiğinde artık “*Eğitim*” işleyimsel (*empirik*) olduğu kadar düşünsel bir problem olarak ta algılamaya başlamıştır. Bu dönemden başlayarak eğitim, önemli bir tartışma konusu olarak ele alınıp incelenmiştir. Dolayısıyla birçok düşünür, eğitimin ne olduğu ve nasıl yapılması gerektiği konusunda önemli fikirler ileri sürmüşlerdir.

İşte tam da bu noktada, yani insanoğlunun aydınlanma sürecinin ilk adımlarının atıldığı Antik Çağ'da, ‘*Eğitimi*’ insanla ‘*Eğitimsiz*’ insan arasındaki farkı ortaya koymayı amaçlayan Platon’un “*Mağara Alegorisini*” etüd etmeye geçmeden önce, kısaca antik dönemde eğitim konusunun nasıl ele alındığına ve o dönemde yaşayan uygarlıkların eğitim anlayışına kısaca göz atmak sanırım işimizi daha da kolaylaştıracaktır.

Mısırlılarda Eğitim

Elimizdeki somut belgelere baktığımızda, Mısırlılarda okul teşkilatının kurulmuş olduğunu rahatlıkla görebiliyoruz. Okul teşkilatının bir kısmı ilkokul, diğer bir kısmı ise orta ve yüksek öğretim şeklinde idi. İlk zamanlarda Mısır'da yalnız zengin çocukları okula gidebiliyordu. Daha sonra okullar açılıp çoğalınca, halk çocukları da okutulmaya başlanmış ve onların da okula gidebilmelerinin önü açılmıştır. Mısır'da din ve inançlar, kuvvetli bir eğitim vasıtasıydı. Eğitim işini üstlenen yüksek Rahiplerdi. İlk eğitim kurumlarında çocuklar; harf ve sayıyı taş levhalar üzerinde öğrendikten sonra öğrendiklerini papirüs üzerine yazarlardı. Öğretmenler ise bu yazıların yanlışlarını kırmızı mürekkeple düzeltirlerdi.

Mısırlılarda Tapınak Okulları'nın ise ayrı bir yeri vardır. Bu okullarda ilk, orta ve yüksek okul kademeleri bir arada bulunuyordu.

Estetik, jimnastik ve ahlâk eğitiminin önemli görüldüğü Mısır'da telkine dayalı bir eğitim yaklaşımından da söz edilebilir. Nitekim, Mısır'ın en önemli eğitimcilerinden *Ptah-Hotep* didaktik eserinde oğluna öğüt verirken eğitimsel değerlere ilişkin şu öğütlere yer vermiştir: “*Herkes alçak gönüllülük lazımdır. Herkesin ve bilhassa zenginlerin akıllarını geliştirmeye önem vermeleri lazımdır. Kibirli olmamalı, herkesin iyilik yapmaktan hoşlanması gerekir. Hayatta en şerefli şey bilim sevgisi ve bilimle uğraşmaktır...*”

Çinlilerde Eğitim

Çin eğitiminde de dinî inançların, örf ve âdetlerin büyük etkisi vardır. Kutsal kitapları *Şaking*'de “*Küçük yaştan ölünceye kadar insanın okutulması ve eğitimi düşünülmelidir.*” denmektedir. Çinlilerin en eski filozoflarından ve neredeyse kendi kültür havzalarında bir peygambermiş gibi kabul edilen büyük ahlâkçı Konfüçyüs (Doğumu M.Ö. 551), eğitim tarihinde, halkı kırıyarak, onların inançlarına saygı göstererek, düşüncelerini kabul ettirmiş bir halk eğitimcisidir. Ona göre eğitimin amacı “*erdemli*” insan yetiştirmektir. Konfüçyüs'e göre, güçlükleri yenmeyi birinci ödevi olarak kabul eden ve ödülü ise sonraya bırakan bir kimseye erdemli denir.

Ayrıca Çinlilerde eğitim kurumlarının yaygın olduğu söylenmektedir. M.Ö. 220 yılında *Şaking* kitabında bir eğitim bakanlığından bahsedildiğine rastlanmıştır. Dahası, Çin'de yüksek tabakanın okuyacağı saray okulları mevcuttu. Buralarda yazı öğretilir, daha sonraları da kadim özdeyişlerden oluşan parçalar ezberletilirdi

“İnsanlar arasında iyiliği ve fazileti telkin edenlerin bilhassa öğretmenler olması gerekmektedir.” *Lâotze*

Çin’de öğretmen, *kutsal bir varlık* olarak görülürdü. Öğretmene gösterilen saygı, ölünceye kadar devam ederdi. Hattâ bayramlarda en yaşlı öğretmen adına kurban kesmek bir adetti. Çinlilerin önemli pedagoglarından Lâotze’ye göre “insanlar arasında iyiliği ve fazileti telkin edenlerin bilhassa öğretmenler” olması gerekmektedir. Lâotze’ye göre, öğretmenler hayırsever olmalı, sözleri aydın bulunmalı, rûhunda insana karşı daima sevgi taşımalı ve öğreteceği şeylerde kanaât sahibi olmalıdır.

Hintlilerde Eğitim

Tarihin ve medeniyetin en eski orijinal kavimlerinden biri de Hintlilerdir. Hint yarımadasında yaşayan Hint toplumunun eğitiminde de dinî inançların etkisi büyüktür. Hint toplumunda egemen olan felsefi iki din (öğreti) vardır. Bunlar, *Brahmanizm* ve *Budizmdir*.

Hindistan’da Brahmanizm dinine bağlı olarak kast sistemi egemendir. Kast sisteminde halk *Brahman*, *Asker*, *Esnaf* ve *Köle* olarak dörde ayrılmıştır. Bunlardan birinden diğerine geçilememektedir. Bu nedenle *Kast sistemi* eğitim sistemini de etkilemiştir. Eğitim işini üstlenenler, *Brahmanlar* denen din adamlarıdır. Brahmanların kutsal bilinmesi öğrencilerin öğretmenlerine karşı itaatli ve saygılı olmasını kolaylaştırmıştır. Denilebilir ki, Hint medeniyet havzasında, ‘*Öğretmen*’ anne-babadan üstün

sayılırdı. Eğitimin amacı, *Brahmaya* ulaşmak ve böylece mutluluğu yakalamaktır. *Brahmaya* ulaşmak için *irade eğitimi* gereklidir ve de çok önemlidir.

M.Ö. 600 yıllarında yaşamış olan Buda (asıl adı *Sitharta’dır*), *Brahmanizmi* biraz yumuşatmak istemiştir. “*Gerçeğe ermiş*”, “*nûra ermiş*” anlamına gelen “*Buda*” kast sistemini ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Aynı zamanda soylu bir aileden gelen ve yönetici bir prens olan Buda’ya göre, eğitimin amacı “*Nirvana*”ya ulaşmaktır. *Nirvana*’nın felsefi anlamı ise *hiçliktir*, yokluktur. Bu anlamda ahlâkî eğitim önemlidir. Bu eğitimin amacı, bütün acıların ve ıstırapların kökü olan duyu organlarının disiplin altına alınmasıdır. Bu nedenle eğitimde tutkulara hâkim olmak başlıca ödevlerdendir.

Yunanlılarda Eğitim

Antik Yunan’a gelince, öncelikli olarak bugünkü Türkiye ve Yunanistan topraklarına yayılmış bir coğrafi bölge ve bu bölgede yaşayan halklar ve site devletleri akla gelmektedir. Siteler, bir şehirle, onun etrafındaki köylerden meydana gelmekte idi ve siteler aristokratik bir sistemle kurulmuşlardı. En önemli site devletleri ise *Sparta* ve *Atina* adını taşımaktaydı. *Sparta* ve *Atina* sitelerinin eğitim sistemleri, iki ana model olarak ortaya çıkmıştır. Fakat *Atina* eğitim sistemi, zamanla daha egemen bir duruma geçerek ön plana çıkmıştır.

a. Sparta’da Eğitim

Tarihte Sparta şehir devleti, bugünkü Mora yarımadasında bir tarım devleti olarak yer almıştır. Bu devlet, M.Ö. 8. yüzyıldan itibaren kuzeyden gelen *Dorların* göçleriyle oluşmuştur. Sparta’da eğitimin amacı; iradeyi kuvvetlendirmek, bedeni kuvvetli ve zinde hâle getirmek esasına dayanır ve gençler devlet tarafından toplum için yetiştirilirdi. Sparta’da eğitimin bu şekli almasında, ülkenin sosyal durumunun büyük etkisi vardı. (*Aytaç, 1998*). Çünkü ülkede azınlıkta olan bir egemen sınıf, bir de köle sınıfı vardı. Egemen sınıf, içten ve dıştan gelecek tehlikelere karşı kendini sürekli koruma refleksi ile beden eğitimi ve bu eğitimin amacı olan savaş eğitimine önem vermişti. Sparta gençleri; askerler gibi kamplarda, çadırlarda yaşar, her zaman askeri eğitim görürler ve beden eğitimi yapmak zorunda kalırlardı.

Antik Yunan uygarlığını iki fikir yönetmekteydi. Bunlardan birincisi insan, yani kişi fikriydi. İkincisiyse site (*devlet*), yani toplum kavramı idi. Sparta’da hakim olan anlayışta kuşkusuz ikincisine yani devlet, yani toplum kavramına dayanmaktadır. Bu görüş en net ifadesiyle “güzel, çevik, gönlü tok, atak, dayanıklı, tam ve olgun insanlar yetiştirmek, ülkesine yabancı kesimlerin girmesine izin vermeyen, kapalı bir toplumun gerektirdiği askeri icaplarla sürekli askeri bir kışla kurmak olarak özetlenebilir.”

Sparta’da çocuk 5 yaşına kadar annesinin yanında kalıyordu. Çocuklar 7 yaşından sonra tamamen *devlete* ait olurlardı. Çocukların savaşçı yetiştirilmeleri için bir askeri eğitim kurumu vardı. Bu eğitim tarzında çocuklar 3 gruba ayrılmışlardı. 1. grubu 7-12 yaş, 2. grubu 12-15 yaş, 3. grubu ise 15-20 yaş arası çocuklar oluştururdu. Bütün eğitim, askeri beden eğitimi olarak

geçer, bundan başka ayrıca okuma yazma, ahlâka dair metinler öğretilir ve marşlar ezberletilirdi. Çocuklar önce koşmayı ve yüzmeyi öğreniyorlardı. Sonra kollarına kuvvet verecek alıştırmaları, örneğin koşma, sıçrama, güreş, disk ve ok atmadan ibaret 5 oyunu öğreniyorlardı. Yüksek tabakaya mensup çocukların eğitiminin önemli bir kısmını ise askeri eğitim ve silah oyunları teşkil ediyordu. Jimnastik hareketlerinin hem dini, hem de askeri bir önemi vardı. Gençler müzikle ve çeşitli beden hareketleri ile bir savaş oyunu olan *Pyrus* şekillerini öğreniyorlardı. Bu gençlerin ve çocukların öğretmenliğini de, 20-30 yaş arasında ruhen ve bedenen kuvvetli ve özellikle savaş sanatını iyi öğrenmiş Spartalılar yapardı. Okullarda kuvvetli bir disiplin hüküm sürerdi. Beden eğitiminin amacı yalnız bedeni güzelleştirmek değil, aynı zamanda sertleştirmek ve dayanıklı kılmak içindi.

Ahlak eğitimi Sparta’da üzerinde önemle durulan bir diğer olguydu. Özellikle akşam yemeklerinden sonra çocuk gruplarının başında bulunan sorumlular, öğrencilere bazı sorular sorup onların muhakeme yeteneklerini geliştirmeye çalışırdı.

b. Atina’da Eğitim

Atina’da ise halkın büyük bir kısmını esirler oluşturmaktaydı. Esirler ülkenin ziraât işleriyle uğraşırlardı. Bunların dışında kalan imtiyazlı ve seçkin sınıf durumundaki Yunanlılar da bilim, güzel sanatlar, ülkenin idari ve siyasi işleriyle meşgul olurdu.

Atina’da eğitimin amacı iyi yurttaş yetiştirmektir. Burada eğitim Sparta’da olduğu gibi devlet tarafından değil, aile tarafından verilir ya da verdirilirdi. Bugünkü sosyal

düzenle karşılaştıracak olursak Sparta'da sosyal bir eğitim düzeni, Atina'da ise liberal bir eğitim düzeni vardı. Atina'da eğitim zorunluluğu yoktu. Devlet, eğitim ve öğretim işlerini kontrol etmiyordu. Çocukları öncelikli olarak terbiye etme görevi, anne-babaya verilmişti. Öğretmenlik bir meslek hâlini almış değildi. Pedagoglar aydın insanlardı. Güzel, anlamlı konuşmaya ve şuur üstünlüğüne çok değer veriliyordu. Eğitim, erkek çocuklar için önemli idi. Kızlara ise ancak ev hayatında gerekli ve zorunlu olan bilgiler veriliyordu.

Okulda Müzik ve gramer dersi birbirine sıkı sıkıya bağlı idi. Bu dersler çoğunlukla aynı öğretmen tarafından okutulur ve çoğunlukla ikisine birden müzik dersi denirdi. Çocukların beden eğitimi ise güreş ocağında yapılırdı.

M.Ö. 5. yüzyıldan önce Atina'da tarih, coğrafya, tabiat ne varsa hepsini bilip öğreten öğretmenler ortaya çıkmaya başladı. Onlar felsefi, siyasi, ahlaki sorunlar üzerinde tartışmalar yapabiliyorlardı. Sofist olarak adlandırılanlar, gençleri gerek genel ve gerek özel çalışma hayatında görecekleri görevlere, uğraşlara, başarılarla hazırlayan, bunu kendilerine iş edinen hocalardı. Sofistler, adeta o devrin canlı ansiklopedileri ve gezici öğretmenleriydi. Bunlardan bazıları genel okullarda ve birçokları şehirlerde –ticaret eşyası gibi- bilgilerini satarlardı. Çok para verene çok bilgi verilir, parası az olanlara ölçülü şeyler öğretilirdi.

Diğer Topumlarda Eğitim

İlk çağlarda ve antik dönemde diğer uygar toplumlar olarak Sümerliler'in, İranlılar'ın, İsrailiiler'in ve orta çağa kadar uzanan Romalıların eğitim anlayışlarından da söz edilebilir. Örneğin Romalılarda eğitim,

teorikten ziyade uygulamada gerçek yerini bulmuştur. Başka bir ifade ile Romalılarda eğitim, pratik yaşama yöneliktir. Romalıların amacı, "iyi yurttaş" yetiştirmektir. İyi yurttaş, günlük yaşama başarı ile uyum sağlayabilen, görev ve sorumluluklarını bilen kişilerdir. Romalıları, eğitim sistemlerini oluştururken antik dönem filozoflarının düşüncelerinden yararlanmış, ancak eğitim konusunda yeni bir teori oluşturmamışlardır.

İlk Türk Toplumlarında Eğitim

İlk Türk toplumları ve devletleri olarak bilinen Hunlar, Göktürkler ve Uygurlarda eğitim biçimini yaşam koşulları belirlemiştir. Göçebe ve savaşçı olan Hunlarda (M.Ö. 220–M.S. 455) savaş ve yöneticilik eğitimi söz konusudur. Yetiştirilmek istenen insan tipi cesur, kahraman ve bilge anlamına gelen "alp" insandır. Eğitimde, "töre" önemlidir. Töreyle belirleyen gelenek ve dinlerin eğitim üzerinde etkisi vardır. Hunlarda ve eski Türklerde *Şaman*'lar yaygın eğitimci olarak görülebilir. Çocukların ve gençlerin eğitiminden aile sorumludur.

Antik ve Otantik Dönemlerin Eğitim Dilinde Bir Ana Arter: Alegori

Yukarıda da görüldüğü üzere toplumlar (M.Ö. 3-4 yüz yılda) eğitime büyük önem vermişlerdir. Gerek devlet eliyle gerekse aile vasıtasıyla bireylerin topluma katılması ve toplum kültürünü öğrenmeleri adına eğitim alanında farklı çalışmalar yapmışlardır. Kimi devletler kendi geleceklerini koruyabilmek adına askeri eğitim politikaları belirlerken kimi devletler ahlak eğitimi üzerinde yoğunlaşmışlardır. Bazı

“

En eski öğretim yöntemlerinden birisi olan Alegori, Grekçe "başka bir şey söylemek" anlamına gelen "alla-egorein" kökünden gelmektedir.

”

devletler günümüz okulları gibi olmasa da eğitim kurumları oluşturmuşlar bazıları ise aileler aracılığıyla eğitim faaliyetlerini yürütmüşlerdir. İyi bir yurttaş yetiştirmeyi amaçlayan devletlerin hepsindeki ortak nokta ise bu çağda eğitimde dini inançların örf ve adetlerin önemli ölçüde yer almasıdır. Ele aldığımız toplumlarda, her bireyin dürüst, cömert, bilgili, çalışkan, hayırsever, mütevazı olması beklenmektedir. Kısacası tüm toplumlar *erdem*'li insan yetiştirmeyi amaçlamışlardır.

Bu düşüncenin altında yatan temel sebep ise Tanrı inancıdır. Toplumların inanç sistemleri Ahlak olgusunun ön plana çıkmasını sağlamıştır.

Antik Çağ toplum düşünürleri eğitimin amaçları ile sonuçları (değerlendirme) arasındaki boşluğun doldurulması gerektiğini de bilmekteydiler.

Burada ifade edilen boşluktan kasıt "neyin "nasıl" öğretileceği konusudur.

Bireylerde istendik davranışların nasıl oluşturacaklarını düşünen eğitimci ve düşünürler öğretim yöntemleri hakkında da düşünmeye başladılar.

Soyut kavramların genç yaşta bireylere kavratılması için metot ve yöntemler geliştirmek durumunda kalan düşünür ve eğitimciler "*Alegorik*" anlatımı benimseme yoluna gitmişlerdir.

Alegorik yöntemi ilk olarak Grekler kullanmışlardır. Başta Homer'in efsaneleri

olmak üzere, kutsal kabul ettikleri kitaplarda anlatılan düşünceler ve ahlâk ilkeleri zamanla değerlerini kaybetti. Ancak Grekler kutsal kabul ettikleri bu kitapları bir kenara atmak istemedikleri için, alegorik yöntemin yardımıyla onlara gizli ahlâkî ve felsefî anlamlar yüklediler.

En eski öğretim yöntemlerinden birisi olan Alegori, Grekçe "başka bir şey söylemek" anlamına gelen "alla-egorein" kökünden gelmektedir. Bir metinde, lafzî anlama paralel veya lafzî anlamdan başka bir anlamın kastedilmesini ifade eden alegori, dinî bağlamda kullanıldığında bir rivayetin veya sanat eserinin, ahlâkî ve teolojik değerlerin sembolü olarak yorumlanması anlamına gelir. (Michel Harrington).

Alegori kelimesi Türkçede genellikle mecaz ile karşılaşırsa da Greklerin yanı sıra Yahudi ve Hıristiyan kutsal kitap yorumcuları bu kelimeyi mecaza ek olarak batınî anlamı da içine alacak şekilde kullanmışlardır.

Yrd. Doç. Dr. Berat Açıl ise, Alegoriyi, "bir şey söylerken başka bir şeyi kastetmek" olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma göre aynı kelimelerle aynı anda birden fazla hikâye anlatılabilmektedir.

Greklerden günümüze kadar kullanılmaya devam eden Alegori genellikle dinî öğretilerin hikâyeleştirilerek anlatılmasına yardımcı olmuştur. Nitekim Platon, Mağara Alegorisinde eğitilmiş insan ile eğitimsiz insan arasındaki farkı ortaya koymuş, aydınlanmanın ve Tanrıya ulaşmanın yegâne

yolunun eğitim olduğunu anlatmıştır. Bu bağlamda denilebilir ki, Mağara alegorisi sıradan bilincin felsefi bilince aşamalı ilerleme sürecini irdeler.

Örneğin, Platon'un aşağıdaki diyalogda Güneşi gördükten sonra mağaraya geri dönerek başkalarını da zincirlerinden kurtarmak isterken yakalanan Sokrates'i şu şekilde betimler:

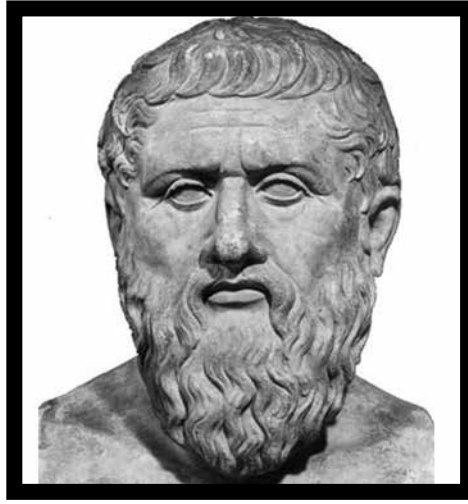
[— Sokrates: Ve şimdi, dedim, sana doğamızdaki eğitim ve eğitimsizlik arasındaki ayrımı şu alegoride açık olarak göstermeye çalışacağım. İnsanlığı uzun girişi bütün genişliği boyunca ışığa açık olan bir yeraltı mağarasında yaşıyor olarak tasarla. Çocukluklarından bu yana orada yaşamışlardır ve bacaklarından ve boyunlarından öyle bir yolda zincire vuruludurlar ki buldukları yerden kıpırdamazlar ve zincir başlarını döndürmelerini engellediği için ancak önlerine bakabilirler. Yukarılarında ve arkalarında belli bir uzaklıkta yanan bir ateşten ışık alırlar, ve ateş ve mahkumlar arasında biraz yüksekçe bir yol geçer. Yol boyunca kuklacıların önlerinde duran ve üzerinde kuklalarını oynattıkları perde gibi yapılmış bir duvar tasarla.

— Glaukon: Görüyorum, dedi.

— Bak o zaman, dedim, bu duvar boyunca ve duvarın üstünden görünmek üzere ellerinde her tür eşyayı, insanların ve başka dirimli varlıkların taştan ya da tahtadan yontularını, kısaca her türden yapay şeyleri taşıyanları görüyor musun? Kimileri konuşuyor, başkaları ise sessiz.

— Ne ilginç bir benzetme! Ne ilginç mahkumlar!

— Tıpkı bizler gibi, diye yanıtladım. Çünkü kendilerinin ve başkalarının yalnızca ateşin mağaranın karşı duvarına yansıttığı gölgelerini görürler, anlıyor musun?

— Kuşkusuz, dedi, eğer kafalarını tüm yaşam boyu kıpırdatmadan tutmak zorundaysalar!

— Ve taşınmakta olan nesnelere de benzer olarak yalnızca gölgelerini görmezler mi?

— Evet, dedi.

— Ve eğer birbirleri ile konuşabilselerdi, yalnızca gördükleri gölgelerden söz eden gerçek şeyleri adlandırdıklarını sanmayacaklar mıydı?

— Çok doğru.

— Ve varsayalım ki hapisanelerinde karışlarındaki duvardan gelen bir yankı olsun. Taşıyıcılardan biri bir ses çıkardığı zaman işittiklerinin geçen gölgeden geldiğini sanmayacaklar mıdır?

— Gerçekten öyle, dedi, Zeus adına.

— Onlar için, dedim, gerçeklik sözcüğün tam anlamıyla yapay şeylerin gölgelerinden başka bir şey olmayacaktır.

— Zorunlu olarak.

— Şimdi düşün, dedim, eğer mahkumlar salınsalar ve zincirlerinden ve yanılgılarından kurtarılacak olsalardı, doğal olarak

ne olurdu görmeye çalış. İlk inçlerinden biri salınsa ve birdenbire ayağa kalkmaya ve başını çevirmeye, ışığa doğru yürüyüp bakmaya zorlansa ne olacaktır? Tüm bunlar ilkin ona büyük bir acı verecektir. Parıltı gözlerini kamaştıracağı için daha önce gölgelerini gördüğü şeyleri şimdi açıkça göremeyecektir. Ve sonra biri çıkıp ona daha önce gördüklerinin birer yanılısına olduğunu, ama şimdi olgusalığa biraz daha yaklaştığını söyler ve gözleri biraz daha gerçek olan varlıklara döndüğü için daha doğru bir görüşünün olup olmadığı sorarsa yanıtı ne olur? Eğer ona geçmekte olan nesnelere gösterilse ve her birini adlandırması istense, kafası karışmayacak ve daha önce gördüğü gölgelerin şimdi ona gösterilen nesnelere daha gerçek olduklarını sanmayacak mıdır?

— Çok daha gerçek olduklarını sanacaktır.

— Ve dosdoğru ışığın kendisine bakmaya zorlanırsa, bu gözlerini incitecek ve onları daha önce bakabildiği nesnelere çevirip kaçacak ve bunların ona gösterilenlerden daha gerçek olduğuna inanmayacak mıdır?

— Doğru, dedi.

— Ve şimdi varsayalım ki biri zorla onu oradan güç ve sarp tırmanışa çekiyor ve güneşin ışığına dek dışarıya doğru sürüküyor olsun: canı yanıp sürüklenmesine kızmayacak mıdır? Aydınlığa çıktığı zaman gözleri kamaşacak ve şimdi ona gerçek oldukları söylenen şeylerden birini bile görmeyi başarmayacaktır.

— Hiç olmazsa böyle birdenbire değil.

— Eğer yukarıdaki şeyleri göreceyse, sanırım, ona alışması gerekecektir. Ve ilkin en kolay gölgelere, daha sonra insanların ve geri kalan nesnelere sudaki yansımalarına, ve sonunda nesnelere kendilerine

bakabilecektir. Bundan sonra gece göklere ve onda olan her şeye bakmayı, yıldızların ve ayın ışığını gözlemeyi gündüz güneşe ve güneşin ışığına bakmaktan daha kolay bulacaktır.

— Doğallıkla.

— Sanırım hepsinden sonra güneşi görecektir; sudaki ya da yabancı bir cisim üzerindeki imgesini değil, ama kendisini kendi yerinde görmeyi ve özünü anlamayı başacaktır.

— Zorunlu olarak.

— Ancak bundan sonradır ki uslamamada bulunarak mevsimleri ve yılları yaratanın ve görülür dünyada olan her şeyi kollayanın o olduğunu, ve görmeye alıştığı tüm şeylerin nedenlerinin belli bir yolda o olduğunu çıkarsamaya geçecektir.

— Evet çok açık, dedi, hepsinden sonra bu sonuncuyu çıkarıyacaktır.

— Ve eskiden yaşadığı yeri, oradaki bilgeliği ve öteki mahkumları anımsadığı zaman, sanır mısın ki değişme üzerine mutluluk duymayacak ve onlara acımayacaktır?

— Hiç kuşkusuz acıyacaktır.

— Ve eğer kendi aralarında onurlar ve övgüler sunma alışkanlığında olsalardı, ve geçen gölgeleri gözleme işinde en keskin görüşlü olanlara ve hangisinin önce, hangisinin sonra ve hangilerinin birlikte geçtiklerini en iyi anımsayan ve böylece geleceğe ilişkin vargılar çıkarmada en yetenekli olanlara bunları verselerdi, onun böyle onur ve övgülere aldiracağını ya da bunları kazananları kıskanacağını düşünür müydün? Homer'in dediği gibi, "Yoksul bir efendinin yoksul uşağı olmak daha iyidir"* demez ve onlar gibi düşünmektense ve onlar gibi yaşamaktansa her şeye katlanmayı istemez miydi?

— Evet, dedi, sanırım öyle yaşamamak-tansa her şeyi göze alırdı.

— Bir kez daha düşün, dedim; eğer böyle biri yeniden aşağı indirilerek eski yerine atılacak olursa, güneşten birdenbire uzaklaştığı için gözleri kararmayacak mıdır?

— Hiç kuşkusuz, dedi.

— Ve eğer bir yarışma olsaydı, ve mağara-dan hiç çıkmamış mahkumlarla gölgeleri ayırt etmede yarışmak, ve bunu görüşü henüz zayıfken ve gözleri karanlığa alışma-dan yapmak zorunda kalsaydı (ki bu yeni görme alışkanlığını kazanmak için gereken zaman oldukça uzun olurdu), hepsi ona gülmez miydi? Ona yukarı çıkıp aşağıya gözlerini bozarak geldiğini, ve çıkmayı hiç düşünmemiş olsaydı çok daha iyi olacağını söylemezler miydi? Ve eğer onları çözerek yukarıya götürmeye çalışacak olsaydı, onu ele geçirir geçirmez öldürmezler miydi?

— Öldürürlerdi.

...]

Pedagojik Olarak 'Mağara Alegoris'i'nin Tahlili

Platon Devlet diyalogunda, genel bilgi ve eğitim anlayışını mecâzî bir dille ifade edip, somutlaştırmak maksadıyla kullandığı mağara istiaresinde; onun bilgi ve eğitim anlayışını ortaya koyması bakımından, bölünmüş çizgi analogisi ve idealar öğretisi kadar önemli bir yere sahiptir. Bir yandan zamanının eğitim anlayışını kritik etmek, öte yandan da eğitimsiz insanların durumunu ifade etmek üzere bu benzetmeyi kullanmıştır. Aynı zamanda bu benzetme, algılanabilen dünya hakkındaki bilgimiz ile idealara ilişkin elde ettiğimiz idrak arasındaki ilişkiyi göstermeye de hizmet eder. Algılanabilen şeyler ve sahip olduğumuz fikirlerin çoğu değişken ve kusurludur, onun

için bu bilgi türü mükemmel bir bilgi türü değildir. Mağara benzetmesinde bizi bir bilgi hiyerarşisine götürmektedir. Şüpheden, gölgelerin dünyasından, gün/güneş ışığına doğru nasıl çıkabileceğimizi ve sonuçta güneşin kendisini nasıl görebileceğimizi anlatır. Buna benzer aşamalarda filozof da algılanır incelemeden objektif tasvire, matematik fiziğinin hipotezlerine, buradan da evrenin düzenleme prensibini yakaladığı iyilik ideasına yükselir. Onu tefekkür ettikten sonra da davranışlarında, derûnî hayatında ve sitenin yönetiminde kendi imajını gerçekleştirmeye çalışır. Aynı şekilde bilginin bilim aracılığıyla insan kendini yer yüzünde tutan zincirlerden kurtulmalı ve iyiliğin göz kamaştırıcı aydınlığına varıncaya kadar ideal dünyada yükselmelidir.

Bu benzetmede aynı zamanda insanın dünyadaki halini ve genel beşerî durumunu da yansıtır. Yine insanları salt gördüklerine inanmaya sevk eden, onlara yanlı fikirler ve değerler aşıl原因, insanları yanılsamaların girdabına hapsedecek toplulukları eleştirmiş olur. Aynı zamanda bu benzetmede eğitimin önemine yapılan vurgu da önemlidir. Mahkûmların karanlıktan kurtarılıp ışığı görebilmesi için zincirlerden kurtarılıp vücudunu arkaya çevirerek, ruhunu aldatıcı görünüşler dünyasından uzaklaştırarak, gerçeklikler dünyasına dönmesi gerekir. Ruhun özellikle görünüşler dünyasından gerçeklik alana dönmesi, bir değişim, dönüşümün ve sürecin konusudur. Bu alegoride mistik düşünceye kapı aralayan ve bu düşüncenin ana kuramlarını işleyen önemli kavramlara yer verilir. Bunlar, "boyunlarından ve ayaklarından küçük yaştan beri zincire vurulmuş insanlar," "yanan ateş," "ateş ile o insanlar arasındaki dik yokuş," "zincirlerden bir gün çözülmek," "ateşi görmek," "ateşe bakarken zorluk çekmek," "gerçek ışık olan güneşe doğru yürümek," gibi kavramlardır.

“

“Ne kımıldayabiliyorlar ne de burunlarının ucundan başka bir yer görebiliyorlar, öyle sıkı sıkıya bağlanmışlar ki, kafalarını bile oynatamıyorlar.” (Platon, Devlet)

”

Karanlık

Platon'un mağara alegorisinin özünde üç temel işlev söz konusudur. Karanlık, ateş sayesinde karanlığa düşen gölgeler ve karanlıktan aydınlığa geçiş. Platon'un "karanlık" alegoris, bilgi tarafından aydınlatılmı, üstelik başkaları tarafından manipüle edilen biçâre ve pasif insanlardır. Daha da kötüsü kendi durumlarına alışık olmaları ve bundan da hoşnut olmalarıdır. Platon bu olguyu şu cümleleriyle alegorize eder:

“Şimdi dedim insan denen yarattığı eğitimle aydınlanmış ve aydınlanmamış olarak düşün. Bunu öyle bir benzetme ile anlatacım: Yer altında mağaramsı bir yer, içinde insanlar... Gölgeler... Önde boydan boya ışığa açılan bir giriş...” (Platon, Devlet)

Buradaki örneklemede, insanın iç dünyasının aydınlatılması gerektiği ima edilmekte, gerçek bilgiye ulaşmada kalbi bilgi ve sezgilerin kullanılması gerektiği tespit edilebilir. Alegorideki "Yer altında mağaramsı bir yer, içinde insanlar." benzetimi, insanların içinde bulunduğu sübjektif mağaraya işaret etmekte ve bir anlamda hikmet düşüncesindeki dünyaya karşı takınılması gereken tedbirli tavrın bir göndermesi olarak görülebilir. Ancak buradaki asıl örtülü anlamda, dünya hayatının süsüyle/kısıtlarıyla kişinin yaratılış amacından saparak düşkün bir hayat yaşamayı sembolize edilmektedir.

Bir başka örnek:

“İnsanlar çocukluklarından beri ayaklarından, boyunlarından zincire vurulmuş, bu mağarada yaşıyorlar.” “Ne kımıldayabiliyorlar ne de burunlarının ucundan başka bir yer görebiliyorlar, öyle sıkı sıkıya bağlanmışlar ki, kafalarını bile oynatamıyorlar.” (Platon, Devlet)

Burada, boyunlarından ve ayaklarından küçük yaştan beri zincire vurulmuş insanlar, dünya yüzünde yaşayan her din, dil, ırk ve düşünceden insanın yer aldığı bir mekân ve kişiler olarak değerlendirilebilir. Ancak bunlardan Platon'un mağarasındaki insanlar, kendini geliştirememiş, manevi eğitim almamış, nefsinin elinde ve nefsin insana vurduğu prangaların esiri olmuş insanlardır. Bunlar paranın, şehvetin, kötü ahlakın, ihtirasların eseri konumunda insanlardır. Bu insanların kımıldayamamaları ve bağlarını oynatamamaları nefislerinin kendilerini esir almasından kaynaklanmaktadır.

Ancak yine de insanlar için mânevî terbiye yolları açıktır. Kendileri için türlü fırsatlar sunulması her zaman ihtimal dâhilinde olan bir kapı sürekli açıktır ve oradan bitmez tükenmez ışık gelmektedir. Bu, kendilerini çepeçevre kuşatan prangalardan kurtulma yolları yani nefis terbiyesinin yolları olabilir. Bu yolların başlangıcı Platon'a göre ateşe dönüp bakmakla, yani bir rehberin önderliğinde eğitimden geçmekle başlar.

Gölgeler ve Ateş

Örnek:

“Yüksek bir yerde yakılmış bir ateş parıldıyor arkalarında.” “Mahpuslarla ateş arasında dimdik bir yol var.” (Platon, Devlet)

Bu örnekte Ateş, onları bu eğitimsizlikten, nefislerinin kötülüklerinden ve ihtiraslardan kurtaracak ışık, yani onları eğitecek ve yol gösterecek olgun insanlardır.

Ateş ile insanlar arasında dik bir yolun bulunması insanın o yüksek yere çıkması için o dik yokuşu geçmesi gerekir. Her bir ulaşılacak merteye kolay elde edilecek bir merteye değildir. Bir çilenin, bir sabrın ve bir sürecinin sonucudur. Ateş bir insanı kâmil sembolü olarak düşünülecek olursa o ateşe ulaşmak ve o ateş rehberliğinde gerçek güneşe ulaşılmanın ilk basamağı gerçekleşmiş olacaktır. Ateşe ulaşmak için de o dik yokuşun geçilmesi gerekir. Yani gerçek bilgiye ulaşmak veya iç aydınlanmayı sağlamak için boyun ve ayaklarındaki prangalardan kurtulmaya karar vermelidir. Yani ilk hareket iradidir ve kendi isteğiyle o ışığa doğru yol almak için iradi olarak harekete geçmelidir. Bu onun için kolay bir durum olmayacaktır. Bir kere karar verildi mi de o dik yokuş azim ve kararlılıkla aşılar ve ateşin yanına gelinir. Ateş onun önünü açacak, kendisine rehberlik edecek ve güneşe taşıyacaktır. Burada bir dikey yükseliş söz konusudur. Mistik düşüncedeki *nefs* terbiyesinin zor bir süreç olması, Platon’un “dik yokuş” anlatımıyla pekişmiş olmaktadır.

Bir diğer örnek:

“Bu yol boyunca alçak bir duvar, hani şu kukla oynatanların seyircilerle kendi aralarına koydukları ve üstünde marifetlerini gösterdikleri bölme var ya, onun gibi bir duvar. Bu alçak duvar arkasında insanlar düşün. Elllerinde türlü türlü araçlar, taştan tahadan yapılmış, insana, hayvana ve daha başka şeylere benzer kuklalar taşıyorlar. Bu taşıdıkları şeyler bölmenin üstünde görülüyor. Gelip geçen insanların kimi konuşuyor kimi susuyor.” (Platon, Devlet)

Bu alegoride, yol boyunca alçak duvar insanın hayatını sürdürdüğü ve bir süre sonra bu hayattan çekileceği oyun ve eğlenceden ibaret bir hayatın yaşandığı sahne olarak düşünülebilir. Çünkü bu sahnede geçici şeyler vardır ve bu geçici şeyler insanı oyalamaktadır.

Bir başka örnek:

“Ama onlar tıpkı bizler gibi! Bu durumdaki insanlar kendilerini ve yanlarındakileri nasıl görürler. Ancak arkalarındaki ateşin aydınlığıyla mağarada karşılarına vuran gölgeleri görebilirler, değil mi? Bölmenin üstünden gelip geçen bütün nesnelere de öyle görürler. Şimdi bu adamlar aralarında konuşacak olurlarsa, gölgelere verdikleri adlarla gerçek nesnelere anlattıklarını sanırlar, değil mi? Bu zindanın içinde bir de yankı düşün. Geçenlerden biri her konuştuğunda, mahpuslar bu sesi karşılarındaki gölgenin sesi sanmazlar mı? (Platon, Devlet)

Bu betimlemede ise, mağaranın dibinde oturan mahkûmlar yalnızca, ateşin

aydınlığıyla perdeden alçak duvarı aşarak duvara vuran gölgeleri görebilmektedir. Bu insanlar mağaranın duvarındaki gölgeleri duvara gölgesi vuran nesnelere karıştırmakta, perdenin arkasından yankılanan seslerin duvardaki gölgelerden geldiğine inanmaktadırlar. Bu mahkûmların sahip oldukları bilgi, onların gözleriyle ve kulaqlarıyla kazandıkları duyuşsal bilgiler ve görsel bilgiler yani görünüşlerin bilgisidir. Alçak duvar *nefs* terbiyesine ve iç aydınlanmayı gerçekleştirmeden önceki ilk hali sembolize eder. Yani dünya bir oyun ve eğlenceden ibarettir, yaşanan hayat sonlu ve geçicidir. Görünenler gerçek değil sadece duvara akseden gölgeler ve seslerdir. Asıl hayat yüzler gerçeğe çevrildikten sonra görülebilecektir. Yüzünü gerçeğe çevirme eylemi, her bir insanda potansiyel olarak vardır ve bunu irade etmesi yeterlidir. Yani *nefs* mertebelerini birer birer aşarak o dik yol geçildikten sonra gerçekliğin ilk basamağına ateşe ulaşılacaktır. İnsanın kendi iç dünyasında bir yolculuğa çıkması ve iç aydınlanmasını gerçekleştirmesi ateşi görmekle ve ona yaklaşmakla onun ışığıyla gerçek ışığa yönelmekle başlayacaktır. Bu ise büyük bir maceraya atılmaktır. Çünkü insan burada bir yolculuğa çıkacaktır. Bu yolculuk kendi içine doğru bir yolculuktur. Kendini bulmaya kendini bilmeye ve olmaya doğru bir yolculuktur. Macera ateşin ışığını ilk gören prangalarını çözüp ışığa yönelen insanla birlikte başlayacaktır. Ancak bu iş çilelidir. Çünkü tüm prangaları çözüp gerçek hürriyete kavuşmak ve ışığa doğru yol almak hiç de kolay değildir. Önünde türlü engeller vardır. Bu engellerin başında kendi nefsinin engelleri gelir. Çünkü *nefs* her zaman kötülüğü emreder ve hep kendi dedliğini yaptırmak ister.

Platon’un buraya kadar verdiği bilgiler tasavvuf düşüncesinin ana ilkelerini ve

kavramlarını vermektedir. Aynı zamanda tasavvuftaki gelişim ilkelerini ve olgunlaşma sürecin başlangıç kurallarını vermektedir. Aynı zamanda bu yolda ilerlemek isteyenlerin önüne çıkacak zorlukların ilk ön ilgilerini vermektedir. Mânevî gelişimini tamamlamak isteyen ve Allah’a varma isteği duyan kişi, yani Platon’un ifadesi ile ateşi görmek ve onun ışığı ile aydınlanarak güneşe varmak isteyen kişi önce iradesini bu işe yöneltmeli, sonra da bilfiil yola çıkmalıdır.

Bundan sonra Platon hakikati görmede ateş ve ışık sembolünün önemi ve insanın yaşayacağı gelişim sürecini daha ayrıntılı bir şekilde sembolize edecektir. Bu süreç aynı zamanda “karanlık”tan “aydınlığa” çıkma serüvenidir. Bilindiği gibi tasavvuf düşüncesinde karanlık, cahillik ve bilgisizlikle eşdeğer olup Platon’un vurguladığı husus, kişinin ateş ve güneşten alacağı ışıkla bilgisizlikten kurtulma eylemidir. Yani insan “...mevsimleri, yılları yapanın, bütün görülen dünyayı düzenleyenin, mağarada onun ve arkadaşlarının gördükleri her şeyin asıl kaynağının güneş olduğu” bilgisine vakıf olacaktır.

Aydınlık/Güneş

Platon’un bu aşamada sorduğu soru şudur: Zincire bağlı olanlardan biri bu zincirlerden kurtarılıp, bilgisizliğine son verilerek başını kaldırmasını ve gözlerini ışığa doğru çevirip yürümesini sağladığımız takdirde sonuç ne olacaktır?

Platon’un buradaki cevabı alışkanlıklarının bir anda terk edip, bulunduğu ortamdan bir başka ve daha üst bir ortama geçmek sadece zincirlerden kurtarılan birinin değil herkesin yaşayacağı zor bir durum olacağı yönündedir. Çünkü gözü kamaşacak, yeni duruma alışmak zor olacaktır. Üstelik

“Mistik düşüncedeki *nefs* terbiyesinin zor bir süreç olması, Platon’un “dik yokuş” anlatımıyla pekişmiş olmaktadır.”

uzun zamandır gördüğü gölgeler gerçek sanılıp sonradan bir yanılsama olduğu ışığı gördükten sonra gerçek varlıkların ne olduğu anlaşıldığında şaşkınlık yaşayacaktır. Üstelik güneşin aydınlığına yani ışığın kendisine bakırıldığı takdirde eşyanın gerçekliğini kavrayacaktır. Bu kavrayışla birlikte gerçekliği kavrama yeteneğini kazanacaktır, kazandıkça da şaşkınlığı daha da artacaktır.

Bu noktada insan için yanılgılardan kurtulup eski alışkanlıkları terk ederek ateşe doğru yol alması, olgunlaşmanın ve iç dünyayı aydınlatmanın başlangıcına gelinir. Ancak eski alışkanlıkları terk etmek hiç de kolay olmayacaktır. Muhtemelen yeni duruma alışmak da zor olacaktır. Bu esnada daha önceki bildikleri kendisine gerçek olarak görünmeye devam edecektir. İnsan bulunduğu mağaradan çıkıp, söz konusu dönüşümü gerçekleştirirse bu gerçekleştirmeye esnasında yaşayacağı zorlukları da aşması mümkün olursa ne âlâ, aksi durumda eski haline dönmek isteyecektir. Eğer iç aydınlanmayı başarabilir, ışığa alışması için çekeceği zorluğu geçebilirse, gölgelerin asıllarını ve insanların yansımalarının farkına varacaktır. Yani burada kendi varlığının şuurunda olma aşamasına geçecektir.

Bütün bunlar bir rehber, yani ateş sayesinde olacaktır. Ateş etrafına ışık vermesiyle bir rehberdir ve onun güneşin farkına varmasını sağlayacaktır.

Gerçeği görmek, *nefsini* arındırdıkça, aydınlanmasını gerçekleştirdikçe bu yeteneği kazanmayı daha da başaracaktır. İşte ışığa doğru yönelme ve ışığa bakma alegorisi ile anlatılmak istenen bu olsa gerek. Çünkü eşyanın hakikatine vakıf olmanın artlarının tasavvuf düşüncesinde nefsin arındırılması ruhun aydınlatılması ile mümkündür. Böylece ateşin eşyanın

hakikatini göstermede bir başlangıç ise, güneş bu işin zirve noktası ışık ise hakikatin ta kendisidir.

Platon'un "*Yukarı dünyayı görmek isterse, buna alışması gerekir*" ifadesi, yeni duruma ve gelişmelere ayak uydurmanın önemine vurgu yapılmak istenmektedir. Alışmak aynı zamanda bir süreç gerektirir. Bu sürecin yaşanmasında elde edilen gelişim kişinin iç aydınlanması için önemlidir. Her bir gelişim sürecinde yaşanacaklar o gelişimin birer basamağı konumundadır. Platon'a göre önce insan kendini ve eşyanın hakikatini sudaki yansımaları ekinde görecektir. Buradaki su, aslında insanın saf ve temiz fitratı olarak anlaşılması mümkündür. Yani insan önce fitratı ile karşılaşacak orada kendi temizliğini ve yaratılıştan getirdiği saflığını görecektir. Sonra da güneşin gerçek ışığını görene kadar diğer gök cisimlerini; yıldızları, ayı ve gökyüzünü seyredecektir. Bu aynı zamanda insanın derin tefekkür hali olup eşyadan Allah'a gidişteki ontolojik tavrın bir yansımasıdır.

Bundan sonra artık son aşamaya geçilmiş olacaktır. Platon bu aşamayı tasvir ederken şunları dile getirmektedir: "*En sonunda da güneşi; ama artık sularda ya da başka şeylerdeki yansılarıyla değil, olduğu yerde, olduğu gibi. İşte o zaman anlayabilir ki, mevsimleri, yılları yapan güneştir. Bütün görülen dünyayı güne düzenler. Mağarada onun ve arkadaşlarının gördükleri her şeyin asıl kaynağı güneştir.*"

Platon'a göre, kişi ne derece kendini mağaradan kurtarıp güneşi görür ve güneşin aydınlattığı dünyayı kavramaya çalışırsa o derece güzeli ve iyiyi kavrayacak demektir. Güneşin aydınlığında kavranan varlık, ne kadar yüksek duruyorsa o kadar bilinebilir ve o kadar güzeldir ve o kadar iyidir.

Yolculuk ne kadar zahmetli olursa olsun çıkılmaya değerdir. Eşyanın mutlak hakikatini araştırmakla yalnızca entelektüel merak giderilmekle kalmaz, bu yolla bilgisine vakıf olduğumuz şeyin "*En Yüksek İyi*" olduğunu kavrarız.

Güneş sayesinde gerçek dünyaya tırmanan ve o dünyanın bilgisine vakıf olan adam, gün ışığındaki özgür yaşamın verdiği sevinçlere rağmen mağaraya geri dönmek ve arkadaşlarına yardım etmek isteyecektir. Arkadaşları ise Mağaraya dönüp kendilerine yardım etmek ve eşyanın hakikatini göstermek isteyen özgürlüğüne kavuşmuş insana, uğraşlarından dolayı nefret duyacaklar, ellerinden gelse Sokrates'e yapılanların aynısını yapacaklardır.

Ancak Platon'un güneşle aydınlanmış adamı; "*her ne kadar dünyanın bütün dertlerine katlanmaktan bin kere daha iyi*" dese de, "*İyiye yükselmiş olanların insan işlerini ele almaya istekli olmamaları, hep o yüksek yerlerde kalmaya can atmaları hiç de aşılabacak şey değildir.*", diyerek geri dönmeyi düşünmese de yine de umudunu kesmeyecektir. Belki şimdilik kendisini anlayan birileri çıkmayacaktır, ancak belki bir sonraki nesilde Platon gibi hakikati anlayan biri çıkacaktır.

Platon anlatmış olduğu bu alegoride kendi değerlendirmesinden hareketle birkaç tespitte bulunmak gerekirse unları söylemek mümkündür.

- Platon varlığı kavranan ve düşünülen dünya olmak üzere iki kategoride ele almaktadır.

- Görünen dünya mağara zindanı olarak tasavvur edilmektedir.

- Mağarayı aydınlatan ateş, güneşin yeryüzüne vuran ışığı mesabesindedir.

- Üst dünyaya çıkan yoku ve yukarıda seyredilen güzellikler de, ruhun düşünceler dünyasına yükselişidir.

- Kavranan dünyanın sınırlarında "*iyi*" ideası vardır. İnsan onu kolay kolay göremez. Görebilmek için de dünyada iyi ve güzel ne varsa hepsinin ondan geldiğini anlamı olması gerekir. Görülen dünyada ışığı yaratan ve dağıtan odur.

- Kavranan dünyada da doğruluk ve kavrayış ondan gelir. İnsan ancak onu gördükten sonra iç ve dış hayatında bilgece davranabilir.

Sonuç

Platon'un, Öğretmeni Sokrates'in öldürülmesinin *teosofik* ve *teopolitik* nedenlerini temsili olarak Mağara Alegorisinde betimlemeye çalıştığı da söylenebilir. Şöyle ki; mağara ve içinde zincirlerle bağlı duran insanlar cahil kesimi temsil etmektedir. Denilebilir ki, belirli kalıplardan çıkamayan ve gerçek dünyanın farkına varamayan bu toplumlar bir anlamda zincirlenmiş gibi düşünceyi donduran bir akıl tutulması yaşamaktadırlar. Öte yandan, bu zincirlerden kurtulan, bu gerçekliğin farkına varan ve bunu diğer insanlara anlatmaya çalışanlar ise alegorik olarak filozofları (*aydınları*) temsil ederler. Ki bu insanlar (*filozoflar*) düşüncenin ışığına ulaşmış, gerçekliğin farkına varmış ancak bunu toplumlara anlatmaya çalıştığında başarısız olmuşlardır. Filozofun başarısız olması aslında onun suçu değildir. Bunun nedeni zincirlerle bağlı olan ve sadece gölgeleri gören; dahası, buna inanan toplumların, işbu kalıplaşmış durumdan (*dogmalardan*) kurtulan insanlar olan filozoflara inanmak

istememesi ve onları aklını kaçırmış insanlar olarak görmesi de bu alegoride bir nevi eleştirinin nesnesi olan dogmatizmi (*skolastizmi*) ifade etmektedir.

Platon'un bu alegorisi günümüz modern toplum hayatını da kapsayan bir benzetmedir. Platon'a göre bilgi ruh için sadece bir hatırlatmadan ibarettir. Bilgiyi ve gerçeği aramayan sadece iki varlık vardır:

Birincisi Tanrı'dır. İkinci varlık ise Cahil İnsan Topluluklarıdır.

Tanrı hakikatin tam ortasında yer alırken, cahil insanlar ise hakikatin tamamen dışındadırlar. Hakikate ulaşma gayretleri olmadığı gibi, hakikati arayan ve bu uğurda fedakarlıkta bulunanlara ise engel olmaktan geri durmayan cahil topluluk, toplumun genelini de kendisine benzetmekte pek işgüzdür.

Statükonun (*dogmatik sistem*) bozulması için ellerinden geleni yapan cahil insanlar topluluğu, cesaretleriyle o kadar ileri gittiler ki; aydın insanlar bile bu cüret karşısında çaresiz kalıp, ne yazık ki, sessiz sedasız ölümü bile kabullenmek zorunda kaldılar. Sokrates'in idamı ile başlayan aydın katliamı yüzyıllar boyunca sürmüş ancak ne mutlu ki, aydınlanmanın önüne geçilememiştir.

Ne yazık ki, bu alegorinin yazımı üzerinden yaklaşık 2000 sene geçmiş olmasına rağmen güneşin ve ışığın sembolize ettiği iyi, doğru, güzel ve hakikat gibi kavramlara sırt çevirmekte ısrar eden büyük bir topluluk halen mevcut. Erdem ve ahlak gibi bizi insan yapan bu kavramların unutulmaya yüz tuttuğu 21. yy'da hatırlamamız gereken bazı hususlar olduğu kanaatindeyiz.

Güneşe(ışığa), aydınlanmaya karanlıkla gidilemeyeceğini,

Gelecek hedeflerine taassup ve dogmalarla ulaşamayacağını,

Hakikatin güneş olduğunu,

İnsanın hakikat olduğunu ayrıca

Ahlak ve Erdem'in insana ait özellikler olduğunu hatırlamalıyız ki;

Işık olup dünyayı aydınlatalım.

Bu cümleden ve farkındalıktan hareketle şu çözüm kümesi üzerinde düşünülmesinin ve nitelikli adımlar atılmasının faydalı olacağı kanaatindeyim. Şöyle ki;

"Gençlerimiz sağlam bir iklimin insanları gibi, çevrelerindeki her şeyden faydalanırlar, güzel ülkelerde bir meltemin kanda gelen sağlık gibi, sanat eserleri de onların gözlerine, kulaklarına mutlu etkiler sağlayan birer kaynak olsunlar; son tahlilde, gençlerimiz ta çocukluktan güzelliği sevmeye, güzele benzemeye, onunla bir olmaya, kaynaşmaya özensinler!" (Platon, Devlet)

Kaynaklar:

Platon, Devlet

KILIÇ, Cevdet, Platon'un Metafizik Terminolojisi ve Mağara Alegorisinin Mistik Temelleri.

Harrington, L., "Allegory", New Catholic Encyclopedia, Second Edition, Detroit.

Koçer, Hasan Ali; Eğitim Tarihi (İlk Çağ) 1, 1980.

KANAD, Halil Fikret; Pedagoji, 1948.

AÇIL, Berat; Klasik Türk Edebiyatında Alegori.

Editörler

Sinan OKUMUŞ

(Eğitim-Bir-Sen Avcılar İlçe Başkanı)

Özkan ÇAYLAK

(Eğitim-Bir-Sen Avcılar Yönetim Kurulu Üyesi)

EĞİTİMCİLER BİRLİĞİ SENDİKASI 5 NOLU ŞUBE

EĞİTİM VE GELECEĞİN İNŞASI

J çinde bulunduğumuz bunalımlar çağında karşılaştığımız her çözümsüzlüğün ve tıkanıklığın bizi tekrar tekrar üzerinde düşünmeye ittiği "eğitim" konusu son iki asırdır en çok tartışılan konulardan biri olmuştur. İnsan, eğitim sürecinin hem nesnesi hem de öznesi konumunda olduğu için, eğitim sürekli bir değişim süreci geçirmektedir. Buradan hareketle diyebiliriz ki eğitimin niteliği üzerinde sürdürülen konuşmalar öyle görünüyor ki gündemimizden hiç düşmeyecektir.

Eğitimin tarihi aslında aynı zamanda insanlığın tarihidir. Yani insanlık var olduğu günden bu yana eğitim de vardır. Tarih sahnesine çıktığı zamandan bu güne insanoğlu düşünce ve deneyimlerini sonraki kuşaklara aktarma misyonuna hiçbir zaman ara vermiş değildir. Bu bilgi ve deneyimlerin aktarılış biçimleri farklılık gösterse de küçük büyük tüm toplumlarda mutlaka var olmuştur. Milletlerin ve medeniyetlerin

tarih içinde varoluşu, gelişmesi, büyümesi ve başka medeniyetlere galebe çalmasında en belirleyici sebebin eğitim olduğu söylenebilir. Bu itibarla eğitim, milletler ve medeniyetlerin varlığını devam ettirebilme ve geliştirebilme mücadelesinde kilit noktadadır. Eğitim problemini çözmüş milletler yeryüzünde söz sahibi olup geleceğe güvenle bakarken, "eğitimi probleme dönüşmüş" milletler ise varlık-yokluk mücadelesi veren, gelecek kaygısı içinde debelenen milletler olarak karşımıza çıkmıştır. Sağlıklı, üretken, özgüvenli ve hepsinden önemlisi güçlü bir toplum olabilmek nasıl mümkün olacaktır? Önümüzde duran ve çözüm bekleyen problemlerin esası budur. Bu mesele için üreteceğimiz çözümler geleceğin dünyasındaki yerimizi belirleyecektir. Geleceğin inşası ve imarı için bu denli önem arz eden bu konuya eğilirken önce temel ilkeleri yerli yerine oturtmak ve oluşturduğumuz paradigmanın eksenini belirlemek zorundayız.

Sağlıklı, üretken, özgüvenli ve hepsinden önemlisi güçlü bir toplum olabilmek nasıl mümkün olacaktır?

Eğitimde Millîlik ve Yerlilik

Türkiye Cumhuriyeti'nde yürütme görevini yerine getirmek için ihdas edilmiş bakanlıklardan sadece ikisinin başında "millî" kelimesi kullanılmıştır: Millî Savunma Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı. Takdir edersiniz ki bu bakanlıkların bu sıfatlarla ifade edilmiş olması rastgele bir seçimin ürünü değildir. Millîlik; gücünü, motivasyonunu, fikrini, hayalini kısacası kendi varlığı için hayati olan her şeyini milletinden almak demektir. Kimliğini ve kişiliğini bu sağlam kaide üstünde bina etmeyen milletlerin, üzerinde yükseldiği çürük zeminin çökmesi, neticede devletin ve milletin baş aşağı düşüşü mukadderdir. Savunma ve eğitim konusunda millî olmayan bir model hiç şüphe yok ki devleti yabancı taarruzlar karşısında acze götürmekten başka bir işe yaramayacaktır. Bu sebeple savunma ve eğitimin millî olması hayatidir ve yine bu sebepten ötürü millî varlığı yakından ilgilendiren bu iki bakanlığın isimlerinin önünde "millî" sıfatını taşıması uygun görülmüştür. Eğitim paradigmamızın çerçevesini oluşturan diğer kavram ise "yerlilik"tir. Yerlilik de millîlik gibi, kişiliğimizi karakterimizi besleyen kültür ve medeniyet havzasının yine bu topraklardan doğmuş irfan nehirlerinden; ifade ettiği mana bakımından Sakaryalardan, Kızılırmaklardan Meriçlerden beslenmesi anlamına gelir. Bu tespitleri yaptıktan sonra eğitim sistemimizin millîlik ve yerlilik vasıflarını hangi nispette taşıdığı sorusu cevaplanması en önemli soru olarak karşımıza çıkacaktır. Asırlık izdüşümler çerçevesinden bakıldığında maalesef memnuniyet verici cevaplarla karşılaşacağımız söylenemez.

“**Medeniyetimizin yüzyıllar içinde geçirdiği süreçlerin sosyolojik yansımaları ne yazık ki eğitimde arzu edilen seviyede yerli ve millî politikalar uygulamanın önüne set olmuştur.**”

Dünya tarihini temellerinden etkilemiş, üç kıtada hükümlanmış, Avrupa içlerine kadar kültür ve medeniyetinin tohumlarını ekmiş, yetiştirmiş, mahsullerini toplamış bir milletin varisleri olarak mevcut durumu yeterli görmemiz elbette mümkündür. Geleceğimizin bu günden daha müreffeh olmasını istiyorsak, tarihten ve medeniyetinden beslenen/güç alan ve dünyaya yön veren nesiller yetiştirmek zorunda olduğumuzu unutmamalıyız. Peki eğitimciler olarak nereden başlamalı hangi plan ve projeleri hayata geçirmeliyiz ki ülkemize gelecekte yön verecek olan nesilleri bugünden yerlilik ve millîlik mayasıyla mayalayabilelim. Ya da küreselleşmenin zararlı etkilerinden genç nesilleri korumak için ne yapalım? İşte, karşı karşıya olduğumuz meseleler yumağının odağındaki sorular bunlardır.

Dil, Kültür ve Tarih

Küreselleşmenin erozyona uğrattığı millî unsurların başında hiç kuşkusuz dil, tarih ve kültür gelir. Bu yüzden üzerinde hassasiyetle durmamız gereken konular da bunlardır.

“

Millî ve manevi değerleri tahrip edici yayınların hem yerli hem yabancı kaynaklar tarafından dolaşıma sokulmasına engel olunmamaktadır.

”

Anadilini ve edebiyatını mükemmel bilen tarihin vakıf ve kültürünün temsilcisi bir nesil, arzu edilen ve az evvel zikrettiğimiz maksatlara bizi ulaştıracak olan nesildir. Millî Eğitim Bakanlığımız kadrolarında görev alan maarif ordusunun öncelikli hedefi millî eğitimin temel ilkeleri arasında da yer alan, burada bahsi geçen niteliklere haiz bir gençlik yetiştirmek olmalıdır.

Medya İstilasası ve Eğitim

Teknolojinin günlük hayatımızı hızla değiştirdiği günleri hep beraber yaşıyoruz. Medya dediğimiz basın yayın iletişim araçlarının ilk defa ortaya çıktığı tarihlerde, bugün sebep olduğu muazzam değişimler hayal dahi edilemezdi. İletişim araçlarının dünya tarihine etkisinden bahsederken işi en başından ele alıp yazının icadına kadar geri götürmek pekâlâ mümkündür. Ama biz sözü fazla uzatmadan yakın geçmişe kısa bir bakış atarak meseleyi özetlemeye çalışalım. Bilindiği üzere elektriğin icadı iletişim hızımızda devrime sebep olan önemli bir kilometre taşıdır. Önce telgraf sonra telefon ardı sıra televizyon, cep telefonları ve nihayet internet olarak karşımıza çıkan bu teknolojik gelişmeler elektrik enerjisinin dünyamızı kökten değiştirdiği birkaç asırlık süreci ifade eder. Uzak geçmişimiz yakın geçmişimizden farklıydı. Yakın geçmişimiz her anlamda bu günümüzden farklı. Teknolojik gelişmelerin iletişimi hızlandırırken konforumuzu da arttırdığı

şüphesiz inkâr edilemez. Hayatımıza hız ve haz katan, insan yararına görünen bu değişimler/gelişmeler önümüze bir fatura koymaktadır. Gençlerimiz yazılı, görsel ve sosyal medyanın kültürel genetiğimizi bozucu etkilerine her geçen gün daha fazla maruz kalmaktadır. Genç nesillerin yetişme sürecinde etkin rol oynayan aile, okul ve çevre faktörlerine, bir yenisini daha eklemek ya da yeni bir altbaşlık açmak zorunda olduğumuz ortadadır. Çok küçük yaşlardan itibaren medya ve sosyal medyanın zararlı etkilerine maruz kalan genç nesillerin sağlıklı bir kişilik gelişiminin olması gittikçe daha zor bir hal alıyor. Tabii ki burada bahsettiğimiz sorunlarla yalnız bizim gençlerimiz karşı karşıya kalmamaktadır. Teknolojik altyapısını tamamlamış tüm devletler aynı sorunlarla boğuşmaktadır. Devletlerin, medya ve sosyal medyanın kitleler -bilhassa gençler- üzerindeki etkilerini sınırlandırmak üzere ciddi tedbirlere başvurdukları bilinen bir gerçektir. Türkiye'de de görsel yazılı ve sosyal medyanın nesiller üzerindeki etkileri fark edilmiş ve tedbirler alınmaya başlanmıştır. Ancak bu konuda alınacak epeyce mesafe vardır. Millî ve manevi değerleri tahrip edici yayınların hem yerli hem yabancı kaynaklar tarafından dolaşıma sokulmasına engel olunmamaktadır. Yerli ve yabancı yayınların tümü devlet denetimine tabi olmasına rağmen kimi zaman zararlı yayınların önüne geçilememektedir. Kaldı ki bahsettiğimiz konuda sadece engelleyici

tedbirler almak da yeterli değildir. Sosyal medyanın teknolojinin bu denli yaygınlaştığı dünyada, yalnızca tüketici konumunda bulunmak yabancı mihrakların kontrolünü kabul etmek anlamına gelmektedir. Bizler teknoloji karşısında tüketici değil üretici konumuna yükselmeyi başararsak kaynağı da şekillendirme imkânına sahip oluruz. Böylece medyanın zararlı etkilerini asgari seviyede tutma imkânını da elde edebiliriz. Medya aslında bir açıdan (tıpkı çekiç gibi) bir araçtır. Araçlarla imha etmek de mümkündür inşa etmek de... Bu araçları nasıl kullanacağınız tamamen size kalmıştır. Medyanın imha edici kısmına engelleyici tedbirleri almak devletin görevidir. Eğitimciler olarak bizler işin imar kısmı ile ilgileniyoruz. Biz eğitimciler çocuklarımızı ve ebeveynlerini medyanın etkileri konusunda olabildiğince bilinçlendirmeyi ve onları zararlı etkilere karşı uyarıyı görev olarak görüyoruz. Yeri gelmişken sosyal medyanın zararlı etkileri konusunda bir diğer hususu daha belirtmek isteriz. Eski tip medya, tek yönlü propaganda yolu ile değerlerin aşınmasına sebep olmakta iken sosyal medya ise bu etkinin yanı sıra, kişisel verilerin gizliliği ile ilgili pek çok tehditler de içermektedir. Gerek kişi bazında gerek devlet kurumları bazında veri gizliliğinin ihlali çeşitli güvenlik sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Tüm bu problemlerin çözümü için eğitimciler olarak bizler üzerimize düşen görevin bi-

lincindeyiz. Elbette devletimiz de konunun hassasiyetini idrak etmiş bulunuyor. Hep beraber geleceğe güvenle bakabilmek için çocuklarımızı ebeveyn hassasiyetiyle zararlı etkilere karşı korumalı onların millî manevi değerlere sahip gençler olarak yetiştirmeleri için elimizden gelen gayreti göstermeliyiz.

Yerli ve millî bir eğitimin bütün temel meselelerimizin çözümü noktasında ne kadar hayati bir öneme haiz olduğunu idrak etmiş eğitimciler olarak, eğitim süreçlerinde bu modelin hayata geçmesi için şu başlıklar üzerinde durmanın gerekliliğine inanıyoruz. Bunlardan ilki ve en önemlisi “nitelikli öğretmen yetiştirmek”tir. Bir diğeri “nitelikli eğitim ve öğretim programları” hazırlamaktır. Üçüncü ve son olarak da “nitelikli eğitim materyalleri ile eğitim-öğretim ortamlarının hazırlanması”dır. Bu başlıkların her birinde görülen sorunlar ve çözüm önerileri ayrı yazıların konusudur. Hiç şüphesiz son on yılda bu başlıklarda kat edilen mesafe azımsanmayacak kadar büyüktür. İnanıyoruz ki eğitim sistemimiz gelecekte bugün olduğundan çok daha iyi seviyeleri yakalayacaktır. Biz işin o kısmını uzman kadroların bilgi ve tecrübelerine havale ederek, bu üç sac ayağını yerli yerine oturtan yerli ve milli bir eğitim vizyonunun devlete ve millete yön verecek olanların da vizyonu olması temennisi ile sözlerimize son veriyoruz. Daha müreffeh yarınlarda buluşmak dileğiyle.

“

Sosyal medyanın imha edici kısmına engelleyici tedbirleri almak devletin görevidir.

”

TÜRK-EĞİTİM SEN 9 NOLU ŞUBE

EĞİTİŞİM, ÖĞRETİŞİM, YÖNETİŞİM VE REHBERLİK

*H*izmet sektörünün doğasında sürekli bir yenilenme/yenileşme vardır.

Nitekim bu olgu, yakın zamanlardan beri inavasyon olarak adlandırılmaktadır.

Özetle, kişiyi ya da kişileri olduğu kadar; üretilen işi ya da formel olarak yetkilerin paylaşımını ve sınırlılıklarını da öne çeken bu yeni yaklaşım, ne mutlu ki; görece katı yönetmelikli ve kuralcı olan, kurum kültürünü ve geleneklerini baskılayıcı ve kısıtlayıcı bir normatifliğe dönüştüren, kâğıt üzerinde herşeyin mükemmel ve eksiksiz yapıldığını nazara veren ancak verimli olamayan klasik yönetim anlayışının karşısında yavaş yavaş kendini hissettirmeye başlamıştır.

Bu yeni ve inovatif yaklaşım sayesinde;

- hizmeti alan kişiyi ve müşteriyi/öğrenciyi/veliyi, ‘memnuniyet ve verimlilik’ sarkacında merkeze çeken;

- formel ve informal (*resmî ve gayri resmî*) yetki delegasyonu ile kurumun enerjisini perçinleyen;

- esnek yönetim uygulamalarına sahip olan; dikey yapılanmayı örtüp, yatay yapılanmayı daha çok görünür kılan;

- böylece paydaşlığı, takım rûhunu, kader birliğini ve yenilikçiliği önemseyen ve destekleyen; ayrıca dahili eleştirileri ve katkıları değerleyen;

- özgürlükçü çalışma ortamına ve katılıma yol veren; dahası, kısa aralıklarla dönüt ve süreç izleme imkânları sunan yeni bir yönetim kültürü artık yavaş yavaş yerinde-lik ve önem kazanmaktadır.

Bu bağlamda [*bu nedenle*], eğitim kurumlarının aynı değişim ve dönüşüme kayıtsız kalamıyacağı düşünüldüğünde; dahası, okullardaki özelleşme oranının giderek artması da nesnel bir olgu olarak önümüzde durduğundan, kamu alanındaki eğitim kurumlarının da bu çağcıl arz-talep döngüsüne göre kendilerini özgülemek zorunda kalacakları apaçık ortadadır.

Denilebilir ki, zamanın rûhuna (*zeitgeist*) olarak yaslanan bu enformasyon çağında, *yeni binyılın yeni birey konseptine* uygun olarak, kamu eğitim kurumlarının da yeni bir Eğitışim, Öğretişim, Yönetişim ve Rehberlik paradigması üzerine çalıştaylar yapması gerekmektedir. Bu anlamda Bakanlığımız kendisini yeniden organizasyonel olarak, müfredat olarak, İK olarak, TKY olarak, hizmet ve memnuniyet ölçüm

süreçleri olarak, TEOG süreçlerinden ÖSYS geçiş süreçlerine kadar yeniden yapılandırılmalı ve bu anlamda ölçme ve değerlendirme süreçlerinin yeniden gözden geçirilmesi önem arz etmektedir. Çünkü eldeki veriler göstermektedir ki, eğer bu inovasyon gerçekleştirilmezse, önümüzdeki on yıllık süreçte kaçınılmaz olarak giderek karmaşıklaşan ve büyüyen bir sorun yumağı olarak kendini daha da hissettirecektir.

Örneğin bu konuda, sadece fikir vermesi açısından;

- eğitim ve öğretim çalışanlarının *Rehberlik* formasyonlarının derinleştirilerek sahaya daha çok katkı sağlayabilmelerinin önünün açılması;

- aynı şekilde kurum yöneticilerinin idareci veya yönetici oluşuklarının "*Rehberlik*" formasyonu ile bezenmesini; ve bu bağlamda kurum yöneticilerinin kendi İK potansiyeline "*Rehberlik*" yapmalarının ve süreçlere dahil olmalarının özendirilmesini;

- kurum Rehber Öğretmenlerinin ise diğer öğretmenler ile idari erkler arasındaki delegasyonu/koordinasyonu destekleyecek bir konumda yer almasını;

- ve bu meyanda *yönetişim* süreçlerine daha çok katılmasını;

- özellikle de Rehber Öğretmenlerin eğitim süreçlerine, sadece *sorunlu* alanlarda değil, pozitif zeminlerde de katkı sağlama-sını ve tüm bu işleyişte diğer öğretmenle-re örnek olmasını;

- bunu teminen gerek yöneticilerin gerek-se Rehber öğretmenlerin de zaman zaman sınıfı etkinliklere katılmasını ve böylece *Eğitışim* ve *Öğretışim* kulvarında tüm öğretmenlere rol model olabilmelerini önemsiyor;

- aynı şekilde idareci ve yöneticilerin de ni-yahetinde öğretmen oldukları için *-dönem dönem öğretmenliğe geçebilecekleri dü-şünüldüğünde-* idari kadronun da bu ne-denle en az bir sınıfın rehberliğini üstlene-rek öğrencinin/müşterinin/hizmeti alanın doğasına yabancılaşmaması ve bu şekilde onların da tüm öğretmenlere rol model olup kurum içersindeki *Eğitışim, Öğreti-şim, Yönetişim ve Rehberlik* organlarının daha çok buluşturulmasının sağlanmasını vurguluyor;

- ve tüm bu katkılarla organlar arasındaki paydaşlıkların artırılarak kurum içi TKY'nin ve izleme-değerleme süreçlerinin daha yakından takip edilmesini teklif ediyor;

- son tahlilde, idarecilerin/yöneticilerin tüm bu süreçleri denetimci olarak değil; katılımcı olarak gözlemlemesinin ve değerlendirmesi-nin önünün açılmasını öneriyorum.

Umuyorum ki, bu izlekte tartışmaya açtığım bu olguya minik de olsa gerek tanımlayıcı gerekse çözümleyici bir katkı sağla-yabilmişimdir.

Bu cümleden olarak, tüm eğitim ve öğretim neferlerine "*yeni binyıl ve yeni birey*" yolun-da başarılar ve nice güzel katkılar dilerim.

EĞİTİM VE BİLİM İŞGÖRENLERİ SENDİKASI İSTANBUL 3 NOLU ŞUBE

NE OLACAK BU GENÇLİĞİN HALİ!

Doğum... Bir insanın dünyaya açışı gözlerini... Ne muhteşem bir sahne, böylesi etkileyici bir anı betimlemeye hiçbir edebiyatçının gücünün yeteceğini zannetmem. Peki ya yaşam? Ne muhteşem bir senfonidir yönetmesini bilen elinde ve ne berbat bir enstrüman sesidir hakkını veremeyenin elinde...

Doğumla gelen güdüsel davranışlar zamanla yerini bilinçli tercihlere bırakacaktır elbette ama hangi bilinç, nerede o bilinç, nerede yetişir, kim satar, içine ne konulur bu bilincin, kaç gramı bir insanı adam etmeye yeter?

İnsan birikimlerinin ürünüdür. Toplumlarda yetiştirdiği insanların. Toplumsal kültür öğeleri de yaşatılan değerlerin... Ne insandan birikimi ne toplumdaki insanı ne de kültürden değerleri çıkarabilirsiniz. İnsan, toplumdur; toplum da kültür. O halde bir değerden söz edebilmek için kültüre, kültürden söz edebilmek için topluma, toplumdaki insanı söz edebilmek için insana, insandan söz edebilmek için de birikime ihtiyaç vardır. İşte o nerede satıldığını bilemediğimiz "bilinç" de insana bu

aşamada, birikimlerini oluştururken lazım olur ki tüm toplumu ve değerlerini kökten etkileme gücüne sahiptir.

Bir yazının en can alıcı ve yazarını en zorlayan bölümü "giriş bölümü" olduğuna göre ve sözümüz şimdi tam da istediğimiz yere getirebilmişken devam edelim.

Bir pedagoga sormak isterdim, çocuğunun tüm değerler belleğini silsek ve değerleri baştan vermenizi istesek ona ilk vereceğiniz değer hangisi olurdu? Ve en fazla üzerinde duracağınız değer...? Peki siz, artık büyümüş çocuğunuza şimdiki bilincinizle ilk olarak hangi değeri verirdiniz? Ya da siz bekarlar... Siz çocuğunuzu gerçekte hangi değerlerle yetiştireceksiniz. Belki de en önemlisi kaçımız çocuklarımıza onlarda görmek istediğimiz değerler konusunda tam anlamıyla örnek olabileceğiz?

On beş yıllık öğretmenliğim boyunca binlerce öğrencinin kulaklarında yankılandığı sesim. Haksızlıklara baş kaldırım, derken kendimi okuldaki hizmetliye yapılan haksızlığa sessiz kalırken gördüm. Yalan söylemeyin, derken hatamı kapatayım diye yalan söylerken yakaladım kendimi. Düzenli olun, ders çalışın derken aylak aylak

“

Denilebilir ki, zamanın rûhuna (zeitgeist) olarak yaslanan bu enformasyon çağında, yeni binyılın yeni birey konseptine uygun olarak, kamu eğitim kurumlarının da yeni bir Eğitışim, Öğretışim, Yönetışim ve Rehberlik paradigması üzerine çalıştaylar yapması gerekmektedir.

”

“

Birikim yaşanılarda, yaşanan da sunulan imkan ve ortamlarda saklı.

”

gezerken buldum kendimi. Yalnızca ben değil sen, siz, onlar, hepiniz, hepimiz... Büyük cümleler altında ezilen biz büyükler... Körpe beyinlere bilinç aşılması gereken bizler unuttuk örnek olmanın nasihat etmekten kat kat güçlü olduğunu. Küfreden çocuğumuzu azarlarken sözcüklerimiz küfüre kaçtığına düşünmedik, kitap okumayan çocuğumuza kitap okumanın önemini anlatırken yıllardır tek bir satır okumadığımızı düşünmedik; metrobüste, otobüste yer kapabilmek için yanımızdakine o dirseği attığımızda hiç düşünmedik. Teşekkür etmeden çıktığımızda marketten, rica etmediğimizde bir kasiyere, arabamızla yağmurlu havada su sıçrattığımız yayadan özür dilemediğimizde düşünmedik.

Şimdiyse her fırsatta düşünmeden edemiyoruz “Ne olacak bu gençlerin hali” diye. Aslında onu da düşünmüyoruz, düşünmüş gibi yapıp dertlenmiş gibi görünüyoruz. Düşünmek çözüm aramaktır, çözüm aramak sonuca ulaşmak için harekete geçmek. Ama biz koca koca büyükler yalnızca “miş gibi” yapmaya devam ediyoruz ve bu duyarlılığımızla yetiniyoruz. Nasıl ki otomobil kullanılmayan bir köyden bir ralliye çıkmayacaksa büyüklerin örnek olmadığı toplumlardan iyi yetişmiş nesiller çıkmayacaktır. Çocuklar büyüyecekler ama yetişmeyecekler çünkü büyükler çocuk yetiştirebilecek kadar yetişkin değiller.

Ne demiştik, insanın gücü birikiminde. Birikim yaşanılarda, yaşanan da sunulan imkan ve ortamlarda saklı. Hal böyle iken bir çocuğun tüm birikiminin sorum-

luluğunu bir anneye ya da bir öğretmene yüklemek yapılacak en büyük hatadır. Toplumun yetişkinleri olarak önce acımasız bir öz eleştiri yapacağız ve daha sonra çocuklarımızı hep birlikte yetiştireceğiz. Senin çocuğun, benim çocuğum yok; bu toprakların çocukları var. Ve yarınımızı onlar şekillendirecekler. Bir çocuğa örnek olmak bir deniz yıldızını yaşama döndürmek ve güzel bir hikayeyi hayata geçirmektir. Çocuklarımızı akademik başarı için yarış atları gibi yetiştirirken toplumsal değerleri atlarsak organ kaçakçılığı yapan bir doktor, malzemenin çalan bir müteahhit, insanları yok etmek amaçlı silah tasarlayan bir mühendis, bonzai üreten bir bilim adamı, ülkesini satan bir siyasetçi toplumun başına bela etmiş olmaz mıyız?

Ataların dediği gibi “Tarlada izi olmayanın harmanda yüzü olmaz.” Bugün, hemen şimdi çocuklarımızı en insancıl değerlerle yetiştirmeye başlamazsak kasabı, manavı, otobüs şoförü, garsonu, iş adamı, öğretmeni, doktoru, siyasetçisi onlara iyi birer örnek olmazsak “miş gibi” davranmaya devam edersek insanın daha yaşanılabilir bir toplum özlemi hayal olmaktan öteye geçmeyecek.

Bu ülkenin çocuklarını bilinçlendirelim, insani duygularla donatalım onları. Ondan sonra hangi mesleği yapmak istiyorlarsa bırakalım yapsınlar, yaşamlarını kursunlar. Biz temeli sağlam tutalım onlar gereken katları çıkacaklardır.

Yeter ki biz sözle değil onlara yaparak, yaşayarak örnek olalım.

Berkan Tatar

İlklerin Adamı: NIKOLA TESLA

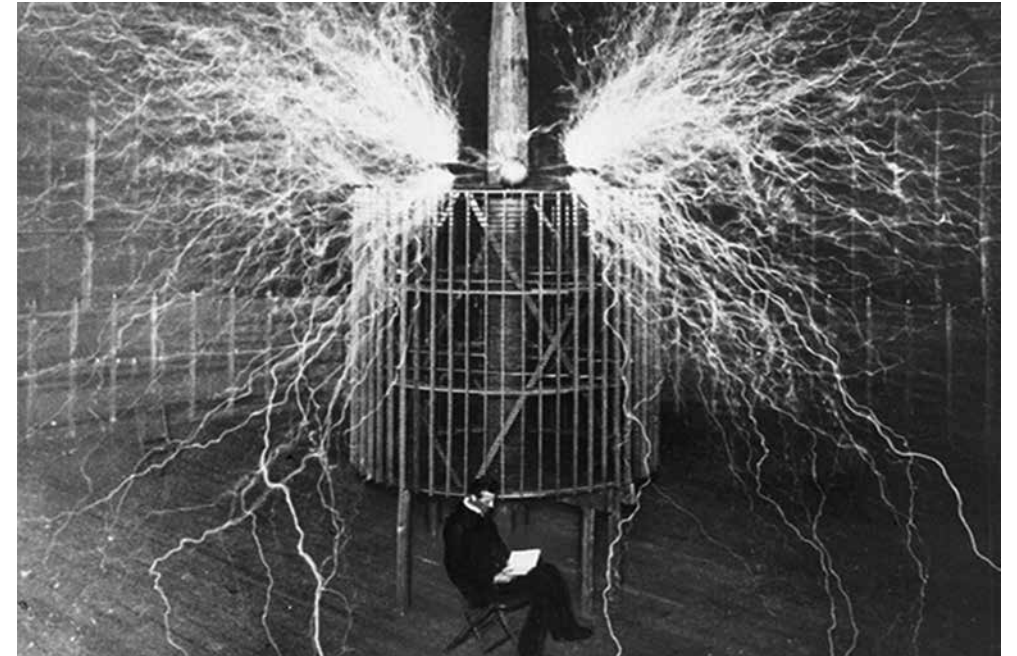
“Şimdiki zaman onlara ait olabilir, ama gelecek, ki ben hep bunun için çalıştım, bana ait.”

Nikola Tesla

Sırp asıllı Amerikalı mucit ve bilim insanı Nikola Tesla, elektriğe ve elektromanyetizmaya doğuştan gelen yatkınlığıyla yaşadığı dönemde hem bilime, hem de evlerdeki günlük hayata damga vurmuş bir isim. Tesla'nın icat ettiği birçok buluş ve

geliştirdiği birçok prensip günümüzde halen kullanılmakta.

10 Temmuz 1856'da Avusturya İmparatorluğu sınırları içindeki Smiljan köyünde doğan Nikola Tesla, dalgacı bir eğitim dönemi geçirdi. Papaz olan ve oğlunun da bir papaz olmasını isteyen babasının istekleri aksine, Nikola Tesla Avusturya İmparatorluğu içindeki farklı şehirlerde farklı okullara gitti, farklı üniversitelerde ders aldı ve

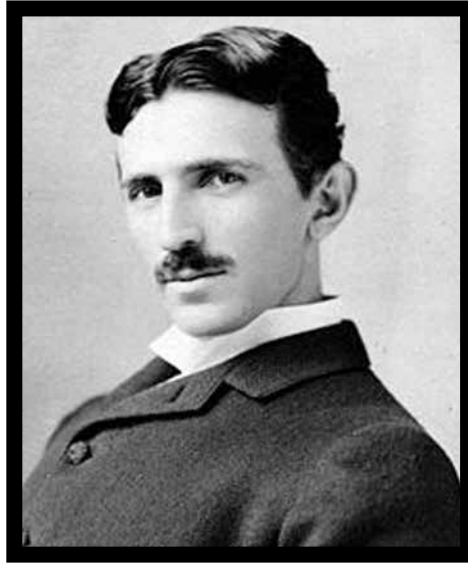
farklı işlerde çalıştı. Bu yıllarda elde ettiği teknik bilgiler ve iş deneyimi, ileriki yıllarda kariyerine, daha da önemlisi hayallerine yön verecekti.

Alternatif Akım

1884'te New York'a taşınan ve çalışmalarına burada devam eden Tesla, burada Edison'la çalışmaya başladı, fakat Edison'un Tesla'nın alternatif akım sistemlerine ilişkin buluşlarına mesafeli durmasıyla iki bilim insanı çok geçmeden yollarını ayırdı. Edison'dan önce ABD'de hiçbir evde elektrik yoktu; dolayısıyla elektriğin evlere girmesi, Edison'un geliştirdiği doğru akım sistemiyle mümkün olmuştu ve Edison ekonomik kaygılardan dolayı bu sistemi değiştirmek istemiyordu.

Yeni çeşit elektrik motorları ve jeneratörleri üzerinde çalışmaya başlayan Tesla, çok geçmeden alternatif akım sistemini geliştirdi. Tesla'nın geliştirdiği üç fazlı alternatif akım indüksiyon motoru, elektrik enerjisini mekanik enerjiye, doğru akıma göre çok daha başarılı bir şekilde çeviriyordu. Ayrıca alternatif akım daha yüksek voltaj üretmeyi mümkün kılıyor, elektriğin çok daha uzağa, çok daha ucuz bir şekilde taşınmasını mümkün kılıyordu.

Edison'la yollarını ayıran Tesla, geliştirdiği alternatif akım üreteçleri, transformatörleri ve motorlarına ilişkin buluşlarının patentlerini 1885 yılında George Westinghouse'a sattı. Böylece alternatif akımı yaymaya çalışan Westinghouse ve Tesla, doğru akım sistemlerinde ısrar eden Edison ile doğrudan rakip oldu. Bu rekabet kısa sürede büyük bir ticari savaşa dönüştü; hatta bu dönem "Akım Savaşları" olarak anılır oldu. Chicago'daki 1893 Kolomb Dünya Fuarı, Akım Savaşları için önemli

bir muharebe oldu: Westinghouse ve Tesla, Edison'a kıyasla çok daha ucuz bir alternatif vererek fuardaki Elektrik Pavyonu'nu aydınlatırken bütün dünya alternatif akımın bu başarısına tanık oluyordu. Zaman içinde alternatif akımın güvenilir, ucuz ve başarılı olduğu kabul edilir oldu nihayet dünyaya kanıtlanmış oldu ve doğru akım sistemleri kademeli olarak terk edildi.

Niagara Şelaleleri'nde 1896 yılında kurulan elektrik santrallerinde de alternatif akım kullanıldı (burada akan sudan elektrik üretmek Tesla'nın çocukluk hayaliydi) ve burada üretilen elektriğin Buffalo kentine iletiminde de Tesla'nın geliştirdiği sistemler kullanıldı.

Alternatif akım, Tesla'yı kimi kaynaklara göre dünyanın en zengin insan yapabilecek bir buluştu. Westinghouse ve Tesla arasındaki kontrat, Tesla'nın üretilen enerjiyle doğru orantılı olarak para almasını öngörüyordu (ve Tesla birim başına oldukça yüksek bir rakam alıyordu). Alternatif akımın büyük başarısı yüzünden Westinghouse'un, Nikola Tesla'ya oldukça büyük

“

Tesla 1899'da Colorado Eyaleti'ndeki Colorado Springs'e taşınarak yüksek voltaj/yüksek frekansla ve kablosuz enerjiyle ilgili araştırmalarına devam etti.

”

bir miktar borcu olmuştu. Bu mali yük o kadar büyüktü ki Westinghouse Electric Company 1907'de batma noktasına geldi. George Westinghouse sorunu çözmek için Tesla ile konuşunca, sonradan çokça anlatıldığına göre Tesla kontratı yırttı ve alacaklarından vazgeçti.

Kablosuz Enerji

Tesla çalışmalarını daha sonra kablosuz enerji üzerine yoğunlaştırdı. 1891'de patentini aldığı Tesla bobini ile kısa mesafede enerjiyi kablosuz şekilde taşımaya başardı. Temelinde yükseltici bir transformatör olan Tesla bobini, çok çok yüksek gerilimler elde etmeyi mümkün kıldı. Tesla, kendi adını verdiği bu indükleme bobinlerini elektrikle aydınlanma, yüksek frekanslı alternatif akım ve özellikle kablosuz elektrik iletimi gibi alanlardaki deneylerinde kullandı.

O dönemde Alman bilim insanı Heinrich Rudolf Hertz'in çalışmalarından etkilenen bir grup bilim insanı, radyo dalgalarıyla ilgili deney ve araştırmalarını yoğunlaştırmıştı. 1889 yılındaki Paris Fuarı'nda Hertz'in çalışmalarıyla yakından tanışan Nikola Tesla da bu insanlardan biriydi. Tesla 1893 yılında, yani Guglielmo Marconi'nin buluşundan iki yıl önce, yeterli teknik donanım ve bilimsel birikimle radyo dalgalarıyla iletişim üzerinde yoğunlaştı, fakat buldukları

rını haberleşme yerine elektriğin kablosuz aktarımı üzerine yoğunlaştırdı.

1898 yılında New York'taki Madison Square Garden'daki bir süs havuzunda ufak bir botu radyo dalgalarıyla hareket ettiren bir alıcı ve verici arasındaki iletişimi sağlayan ilk kişi oldu. Yani daha basit bir dille uzaktan kumandayı icat etti ve patentlerine bir yenisini ekledi. "Teleotomaton" adını verdiği bu icat, bütün radyo prensiplerine, uzaktan elektrik hareketine, hatta bir de robota sahipti.

Marconi 1901 yılında "Kablosuz Telegraf Aparatı"nın patentini aldı, fakat 1943 yılında bir ABD Yüce Mahkemesi kararı, "Marconi'nin patentinin Lodge, Tesla ve Stone'un buluşlarına bir ekleme yapmadığını" söyleyecekti.

Tesla 1899'da Colorado Eyaleti'ndeki Colorado Springs'e taşınarak yüksek voltaj/yüksek frekansla ve kablosuz enerjiyle ilgili araştırmalarına devam etti. Tesla, Dünya'nın kendisini ve atmosferi kullanarak elektriği global olarak taşıyabileceğine inanıyordu. Gerçekten de metrelerce ötedeki lambaları kablo kullanmadan yakabiliyordu. Tesla, buradaki yaklaşık iki yıllık deneylerinin sonunda New York'a Dünya'nın "elektrik titreşimleriyle hayatta olduğuna" ve elektriği sadece yeryüzünü ve gökyüzünü kullanarak aktarabileceğine ikna olmuş bir şekilde döndü.

Kablosuz Global İletişim ve Enerji Sistemi

1901 yılında New York'ta kariyerindeki en büyük başarısızlık olacak olan Wardenclyffe Kulesi projesine başladı. Tesla'nın amacı, New York'taki kuleden İngiltere'ye ve Atlantik Okyanusu'ndaki gemilere telgraf mesajları, ses, hatta görsel ve elektrik iletmektir. Yükseklikleri 90 ila 180 metre arasında değişen kuleler inşa edilmesini öngören proje, başarılı olduğu takdirde bölgeyi dünyanın iletişim merkezi yapacaktı. Tesla, tam anlamıyla olmasa da ünlü iş adamı J.P. Morgan'ı projeyi desteklemeye ikna etti. Fakat masrafın sürekli artması, Marconi'nin telegraf mesajlarını çok daha ucuza iletebilmesi (J.P. Morgan projenin en çok bu kısmıyla ilgileniyordu) ve Tesla'nın zaman içinde güvenilirliğini yitirmesi sebebiyle (uzun süre Colorado Springs'te uzaydan bir radyo mesajı aldığını iddia etmişti) proje terk edildi. Tesla, internetin ilkel bir versiyonu sayılabilecek ve "tamamlandığı takdirde dünyayı yüzyıl ileriye taşıyacak" projesini gerçekleştirebileceğinden emindi, fakat onun yerine Wardenclyffe Kulesi'nin sökülüp, elde edilen hurdanın borçlarını kapatmak için kullanılmasını izlemek zorunda kaldı.

Enerji Silahı veya "Ölüm Işını"

Tesla'nın son büyük projesi ise askeri amaçlar için kullanılabilir olacak güçlü ve uzun mesafeli bir silah oldu. Nikola Tesla, yoğunlaştırılmış ve sıkıştırılmış bir elektrik ışını çok uzaktaki hedeflere yöneltebilecek bir elektrik silahı olarak özetlenebilecek silahını 1934'te kamuoyuna açıkladı. Projesinin tamamlanmak üzere olduğunu, sadece birkaç detayın

deneysel aşamasında kaldığını ve bu savunma silahının dünya barışına olanak tanıyabileceğini savunan Tesla'ya göre bu silah 300 kilometre mesafeden orduları durdurabilecek, uçaklar böylece bir silah olmaktan çıkacak ve ülkelerin sınırları askeri yöntemlerle aşılamayacaktı. Bu buluşun anlatıldığı 1934 tarihli *New York Herald Tribune* gazetesi kendisinden, "Tesla'nın buluşları onun 'elektrik çağının babası' sıfatını Edison'dan, Steinmetz'den veya herhangi bir kişiden daha çok hak ettiğini kanıtıyor. Buluşunu yaptığı 700 patenti bulunuyor ve bunlardan birkaç tanesi bile bir çağı kapatıp yenisini açmaya yetecek nitelikte. Fakat artık tekrar tekrar çılgın damgası yemekten kurtulamıyor." şeklinde bahsediliyor.

Tesla bu silah önerisini mektupla birçok ülkeye sundu. Bu ülkelerden biri olan SSCB buluşla bir noktaya kadar ilgilense de Tesla çalışmalarını tamamlayacak desteği hiç bulamadı ve silah üretilmedi.

Tesla 7 Ocak 1943'te, bir süredir yalnız yaşadığı New Yorker Hotel'deki odasında öldüğünde 87 yaşındaydı. Arkasında bugün hâlâ geçerliliğini koruyan icatlar, sistemler ve prensipler bıraktı. Örneğin bilgisayar ekranları, enerjisini, temelini Tesla'nın oluşturduğu modern elektrik üretim ve dağıtım sistemlerinden alıyor. Yüzlerce buluşuyla 20. yüzyıla yön veren bu büyük mucitin adı, ölümünden 17 yıl sonra 1960 yılında Uluslararası Birimler Sistemi'nde (SI) "tesla" olarak magnetik akı yoğunluğu birimine verildi.

Kaynak:

<http://www.nationalgeographic.com.tr/makale/kesfet/ilklerin-adami-nikola-tesla/2386> (erişim tarihi: 26 Nisan 2017)